בעזרת השם יתברך

מִי שֶׁלּוֹמֵד בְּכָל יוֹם אֶת שְׁלֹשֶׁת
הַלִּמּוּדִים הָאֵלּוּ, בּוֹנֶה לְעַצְמוֹ

בַּי"ת נִצְחִי

וְזֶה מַה שֶּׁהוֹלֵךְ לְפָנָיו לְעוֹלְמֵי
עוֹלָמִים וּלְנֵצַח נְצָחִים (אשר בנחל).

לִמּוּד יוֹמִי

בַּ'בְלִי י'רוּשַׁלְמִי ת'וֹסֶפְתָּא

בַּעֲרִיכָה מְפֹאֶרֶת מְנֻקֶּדֶת וּמְפֻסֶּקֶת

פרשת עקב תשפ"ו

ה־יכל הקוד־ש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

ה־יכל הקוד־ש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

ה־יכל הקוד־ש

באדא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

ה־יכל הקוד־ש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

ה־יכל הקוד־ש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

ה־יכל הקוד־ש

בלומינגראוו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

ה־יכל הקוד־ש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

ה־יכל הקוד־ש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

ה־יכל הקוד־ש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

נד־פס ע"י

קרן הדפסה היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

צו הערן די
הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

רש"י

מישתא וברוכי בהדדי לא אפשר — הלכך, כי אמר "הב ליבריך" — נתנו דעתם לפסוק מלשתות. אבל זה, אף על פי שיודע שיבסה דם ראשון — לא הסיח דעתו מן השחיטה, וכל שעתא זמן שחיטה היא לו, אפילו בשעת כיסוי אפשר דשחיט בחדא ידיה ומכסי בחדא ידיה. **גמרא ואומר לבני ישראל** — בפרשת כסוי הוא. **במה ששפך** — בידו. **שלא יכסנו ברגל** — גרסינן. **ליתן לו** — מפני שהפסידו שכר. ולקמן בעי: שכר מצות מעשה או שכר הברכה. **ברכת המזון** — ארבע ברכות הן, ואיכא ארבעים זהובים. ואי בתר מצוה אזלת כו' חדא מצוה היא. **ה' צבאות שמו** — אלמא חדא הוא דבראינהו. **נקוט לי זימנא** — תן לי זמן. **כי הוה בעי** — רבי מיברך, כשהיה רבי רוצה לסעוד. **אמרו ליה** — בני ביתיה: דהוא מינא שקבעת לו זמן קאי אבבא. **אמר** — רבי על עצמו מקרא הזה. **ויתנו בברותי רוש** — בסעודתי נותנין מרה. **לכסוף** — אישתכח דלאו איהו הוא, אלא מין אחר הבא לבשרו על הראשון שעלה לגג ומת. **ארבעים זהובים** — שכר ארבע ברכות שענה אחריהם אמן. **לאותה משפחה** — של מבשר. **דאמר מר** — ב"אלו מציאות" (בבא מציעא לא,א): "השב" — אפילו מאה פעמים משמע, ו"תשיבם" מפקינן לדרשא אחרינא. הכא נמי, "וכסה" — טובא משמע! **כתיב מיעוטא** — אי הוה כתיב "וכסה" הוה משמע שיהא נבסה כל שעה, ואפילו מאה זימנין. אבל "וכסהו" מיעוטא הוא, כסוי זה ותו לא. **פטור מלכסות** — דהא מכוסה ועומד הוא. **הא אידחי ליה** — מכסוי, דהא כיסהו ונתגלה פטור מלכסות! **אין דיחוי** — אין אמרינן דחוי אצל מצות, וכי אמרינן דיחוי — בפסול קרבן הוא דאמרינן. **חייב לכסות** — אף על גב דלא חזר ונתגלה. **משנה נתערב ביין** — שהוא אדום, ואין מראה הדם ניכר בו. **רואין אותו** — יין, כאילו הוא מים, ואם היה מראית דם ניכר במים בשיעור הזה — חייב לכסות. **נתערב בדם הבהמה** — דלאו בר כסוי הוא, ורובו דם בהמה.

תוספות

משתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר — מכאן היה אומר הרב רבינו יום טוב, שאם עמד מאכילתו והתפלל, כשחזר ובא לאכול — צריך לברך ברכת המזון וליטול ידיו ולברך "המוציא", משום דמיכל וצלויי בהדי הדדי לא אפשר. ואין נראה, דלא דמי כלל, משום דהכא "הב ובריך" הוי גמר דבר, והוי הפסק, וכן כסוי, אי לאו דאפשר בהדי הדדי. אבל תפלה לא הוי גמר לסעודה, דאטו אם בירך בסעודה על הרעמים או אפילו "בורא פרי הגפן", יצטרך ליטול ידיו ולברך "המוציא", משום דמיכל וברוכי בהדי הדדי לא אפשר? ובהדיא אמרינן ב"ערבי פסחים" (פסחים קב,א) דאם הניחו מקצת חבירים ועקרו רגליהן לילך לבית הכנסת, כשהם חוזרין — אין טעונין ברכה לא למפרע ולא לכתחלה, אף על פי שהתפללו בנתיים. **ומכסי** בחדא ידא — יש להסתפק, אם סח בין שחיטה לשחיטה אם צריך לחזור ולברך. כמו גבי תפילין, דאם סח בין תפילין לתפילין, דמברך שתים לרש"י — "להניח" על של יד, ו"על מצות" על של ראש, ולדברי רבינו תם מברך על של ראש שתים. או שמא אין צריך לחזור ולברך, כמו באמצע סעודה, שיכול לדבר ואין צריך לחזור ולברך "המוציא". ומיהו, אם אומר מענין שחיטה, כמו "תביא עוף לשחוט" או "חסכ"ן" — פשיטא דאין צריך לחזור ולברך, כמו (ברכות מ,א) "טול ברוך" "גביל לתורי". ואם צריך לחזור ולברך כמו בתפילין, אז אסור לדבר בין שחיטה לשחיטה, כמו בתפילין דבאמר ב"הקומץ רבה" (מנחות לו,א) דעבירה היא בידו וחוזר עליה מעורבי המלחמה. ואין ראיה מתפילין, דהתם היא מצוה אחת ואין לו להפסיק, אבל בשחיטה, אי בעי שחיט אי בעי שביק ליה. ומכל מקום, נראה דאיסורא הוא להביא עצמו לידי חולין ולברך, כדמוכח בפרק "אלו נאמרין" (סוטה מא,א) דתנן: נוטל ספר תורה וקורא בו "אחרי מות" ו"אך בעשור", ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה. ופריך בגמרא: וניימתי ספר תורה וניקרי ביה! ומשני ריש לקיש: משום ברכה שאינה צריכה. ונראה, היכא דצריך לחזור ולברך, כגון מה שכבר מלשחוט — שצריך לבסות קודם מה שכבר שחט. דהא אשכחן רבי יהודה שמצריך לבסות בין היה לעוף, אף על פי שאין צריך לחזור ולברך. **וחייבו** רבן גמליאל ליתן עשרה זהובים — ולא היה יכול לפטור עצמו במה שהיה נותן לו עוף אחר לשחוט, דזאת מצוה אחרת היא, ומצוה ראשונה הלכה לה, והוי מעות לא יוכל לתקן. ומיהו, לא דיינינן השתא ליחייב עשרה זהובים, דבמלתא דליית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו, כדאמר ב"החובל" (בבא קמא פד,ב). ואחד שעמד במקום חבירו לקרוא בתורה — פטור בלאו האי טעמא, אבל אם אפילו "בורא פרי הגפן", הוי גמר דבר, שאם הניח מקצת חבירים ועקרו רגליהן לילך לבית הכנסת, אז אין מברכין אותו אם שבר הברכה. **ברכת המזון** — ארבע ברכות הן, ואיכא ארבעים זהובים. ואי בתר מצוה אזלת כו' חדא מצוה היא. **ה' צבאות שמו** — אלמא חדא הוא דבראינהו. **נקוט לי זימנא** — תן לי זמן. **כי הוה בעי** — רבי מיברך, כשהיה רבי רוצה לסעוד. **אמרו ליה** — בני ביתיה: דהוא מינא שקבעת לו זמן קאי אבבא. **אמר** — רבי על עצמו מקרא הזה. **ויתנו בברותי רוש** — בסעודתי נותנין מרה. **לכסוף** — אישתכח דלאו איהו הוא, אלא מין אחר הבא לבשרו על הראשון שעלה לגג ומת. **ארבעים זהובים** — שכר ארבע ברכות שענה אחריהם אמן. **לאותה משפחה** — של מבשר. **דאמר מר** — ב"אלו מציאות" (בבא מציעא לא,א): "השב" — אפילו מאה פעמים משמע, ו"תשיבם" מפקינן לדרשא אחרינא. הכא נמי, "וכסה" — טובא משמע! **כתיב מיעוטא** — אי הוה כתיב "וכסה" הוה משמע שיהא נבסה כל שעה, ואפילו מאה זימנין. אבל "וכסהו" מיעוטא הוא, כסוי זה ותו לא. **פטור מלכסות** — דהא מכוסה ועומד הוא. **הא אידחי ליה** — מכסוי, דהא כיסהו ונתגלה פטור מלכסות! **אין דיחוי** — אין אמרינן דחוי אצל מצות, וכי אמרינן דיחוי — בפסול קרבן הוא דאמרינן. **חייב לכסות** — אף על גב דלא חזר ונתגלה. **משנה נתערב ביין** — שהוא אדום, ואין מראה הדם ניכר בו. **רואין אותו** — יין, כאילו הוא מים, ואם היה מראית דם ניכר במים בשיעור הזה — חייב לכסות. **נתערב בדם הבהמה** — דלאו בר כסוי הוא, ורובו דם בהמה.

הָכִי הָשְׁתָּא? הָתָם - מִשְׁתָּא וּבְרוּכֵי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי לָא אֶפְשָׁר, הָכָא - אֶפְשָׁר דְּשָׁחֵיט בַּחֲדָא, וּמְכַסֵּי בַּחֲדָא. מִשְׁנָה שָׁחַט וְלֹא כִּסָּה, וְרָאֲהוּ אַחֵר - חַיָּב לְכַסּוֹת. כִּסָּהוּ וְנִתְגַּלָּה - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. כִּסָּהוּ הָרוּחַ - חַיָּב לְכַסּוֹת. גְּמָרָא תָּנוּ רַבָּנַן: "וְשָׁפַךְ... וְכִסָּה" - מִי שֶׁשָּׁפַךְ יְכַסֶּה. שָׁחַט וְלֹא כִּסָּה, וְרָאֲהוּ אַחֵר, מִנַּיִן שֶׁחַיָּב לְכַסּוֹת? שֶׁנֶּאֱמַר: "וָאֹמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל" - אִזְהָרָה לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. תַּנְיָא אִידָךְ: "וְשָׁפַךְ... וְכִסָּה" - בְּמַה שֶׁשָּׁפַךְ - כּוֹ יְכַסֶּה, שֶׁלֹּא יְכַסֶּנּוּ בְּרֶגֶל, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִצּוֹת בְּזִיּוֹת עָלָיו. תַּנְיָא אִידָךְ: "וְשָׁפַךְ... וְכִסָּה" - מִי שֶׁשָּׁפַךְ הוּא יְכַסֶּנּוּ. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁשָּׁחַט, וְקָרַב חֲבֵרוֹ וְכִסָּה, וְחִיְּבוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל לִיתֵּן לוֹ עֲשָׂרָה זְהוּבִים. אִיבַּעְיָא לְהוּ: שָׂכָר מִצְוָה, אוֹ שָׂכָר בְּרָכָה? לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ - לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן; אִי אֲמַרְתְּ שָׂכָר מִצְוָה - אַחַת הִיא, וְאִי אָמַרְתְּ שָׂכָר בְּרָכָה - הָוְיָין אַרְבָּעִים, מַאי? תָּא שְׁמַע, דַּאֲמַר לֵיהּ הַהוּא מִינָּא לְרַבִּי: מִי שֶׁיָּצַר הָרִים - לֹא בָּרָא רוּחַ, וּמִי שֶׁבָּרָא רוּחַ - לֹא יָצַר הָרִים, דִּכְתִיב: "כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבֹרֵא רוּחַ"! אֲמַר לֵיהּ: שׁוֹטֶה, שְׁפִיל לְסִיפֵּיהּ דִּקְרָא - "ה' צְבָאוֹת שְׁמוֹ". אֲמַר לֵיהּ: נְקוֹט לִי זִימְנָא תְּלָתָא יוֹמֵי, וּמַהְדְּרְנָא לָךְ תְּיוּבְתָּא. יָתֵיב רַבִּי תְּלָת תַּעֲנִיתָא. כִּי הֲוָה קָא בָּעֵי מִיבְרַךְ, אֲמַרוּ לֵיהּ: מִינָא קָאֵי אַבָּבָא. אֲמַר: "וַיִּתְּנוּ בְּבְרוֹתִי רוֹשׁ" וְגוֹ'. אֲמַר לֵיהּ: רַבִּי, מְבַשֵּׂר טוֹבוֹת אֲנִי לְךָ, לֹא מְצָא תְּשׁוּבָה אוֹכֶךְ, וְנָפַל מִן הַגַּג וָמֵת. אֲמַר לוֹ: רְצוֹנְךָ שֶׁתְּסִעֻדוֹ אֲצָלַי? אֲמַר לוֹ: הֵן. לְאַחַר שֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ, אֲמַר לוֹ: כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אַתָּה נוֹטֵל? אֲמַר לוֹ: כּוֹס שׁוֹתֶה, אוֹ אַרְבָּעִים זְהוּבִים אַתָּה נוֹטֵל? אֲמַר לוֹ: כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אֲנִי שׁוֹתֶה. יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אֲנִי שׁוֹתֶה. עֲדַיִן יֶשְׁנָהּ לְאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה בֵּין גְּדוֹלֵי רוֹמִי, וְקוֹרְאִין אוֹתָהּ מִשְׁפַּחַת בַּר לוֹיְאַנּוּס. "כִּסָּהוּ וְנִתְגַּלָּה". אֲמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי: מַאי שְׁנָא מֵהַשְׁבַּת אֲבֵדָה, דְּאֲמַר מָר: "הָשֵׁב" - אֲפִילּוּ מֵאָה פְּעָמִים? אֲמַר לֵיהּ: הָתָם לָא כְּתִיב מִיעוּטָא, הָכָא כְּתִיב מִיעוּטָא - "וְכִסָּהוּ". "כִּסָּהוּ הָרוּחַ". אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁחָזַר וְנִתְגַּלָּה, אֲבָל לֹא חָזַר וְנִתְגַּלָּה - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. וְכִי חָזַר וְנִתְגַּלָּה מַאי הָוְיָ? הָא אִידְּחֵי לֵיהּ! אֲמַר רַב פַּפָּא, זֹאת אוֹמֶרֶת: אֵין דִּיחוּי אֶצֶל מִצְוֹת. וּמַאי שְׁנָא מֵהָא דְּתַנְיָא: הַשּׁוֹחֵט וְנִבְלַע דָּם בַּקַּרְקַע - חַיָּב לְכַסּוֹת? - הָתָם כְּשֶׁרְשׁוּמוֹ נִיכָּר. **מִשְׁנָה דָּם שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם, אִם יֵשׁ בּוֹ מַרְאִית דָּם - חַיָּב לְכַסּוֹת. נִתְעָרֵב בַּיַּיִן - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילּוּ הוּא מַיִם. נִתְעָרֵב בְּדַם הַבְּהֵמָה**

בְּרָכָה יֹשְׁוָה אַרְבָּעִים זְהוּבִים. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: עֲדַיִן יֶשְׁנָהּ לְאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה בֵּין גְּדוֹלֵי רוֹמִי, וְקוֹרְאִין אוֹתָהּ מִשְׁפַּחַת בַּר לוֹיְאַנּוּס. "כִּסָּהוּ וְנִתְגַּלָּה". אֲמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי: מַאי שְׁנָא מֵהַשְׁבַּת אֲבֵדָה, דְּאֲמַר מָר: "הָשֵׁב" - אֲפִילּוּ מֵאָה פְּעָמִים? אֲמַר לֵיהּ: הָתָם לָא כְּתִיב מִיעוּטָא, הָכָא כְּתִיב מִיעוּטָא - "וְכִסָּהוּ". "כִּסָּהוּ הָרוּחַ". אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁחָזַר וְנִתְגַּלָּה, אֲבָל לֹא חָזַר וְנִתְגַּלָּה - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. וְכִי חָזַר וְנִתְגַּלָּה מַאי הָוְיָ? הָא אִידְּחֵי לֵיהּ! אֲמַר רַב פַּפָּא, זֹאת אוֹמֶרֶת: אֵין דִּיחוּי אֶצֶל מִצְוֹת. וּמַאי שְׁנָא מֵהָא דְּתַנְיָא: הַשּׁוֹחֵט וְנִבְלַע דָּם בַּקַּרְקַע - חַיָּב לְכַסּוֹת? - הָתָם כְּשֶׁרְשׁוּמוֹ נִיכָּר. **מִשְׁנָה** דָּם שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם, אִם יֵשׁ בּוֹ מַרְאִית דָּם - חַיָּב לְכַסּוֹת. נִתְעָרֵב בַּיַּיִן - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילּוּ הוּא מַיִם. נִתְעָרֵב בְּדַם הַבְּהֵמָה

רוֹאִין אותו כאילו הוא מים — בפרק "התערובות" (זבחים עח,ב) אמר דלאו רואין לדם קדשים קאמר, אלא רואין ליין ולדם בהמה וחיה קאמר, דרואין כאילו הוא מים, כדפירש בקונטרס. והקשה הרב רבינו שמואל מוורדרו"ן: בדפרק "הקומץ רבה" (מנחות כב,א) מפרש טעמא דרבנן ורבי יהודה, מדכתיב: "ולקח מדם הפר ומדם השעיר", גלוי וידוע שדם הפר מרובה מדם השעיר, מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה. ורבי יהודה אומר: מכאן למין במינו שאינו בטל. והשתא, היכי מוכח? דאפילו מבטלין עולין זה את זה, ומין במינו בטל — הכא לא בטיל, שאפילו היה דם הפר היה ניכר אדמומית דם השעיר! ויש לומר: דאם דם הפר היה מים — לא יהיה בדם השעיר מראית דם גמור, אלא יהיה מראהו ובטל. כדאמרינן בפרק "התערובות" (זבחים עח,ב): דלי שיש בתוכו יין לבן וחלב, רבי יהודה אומר: רואין ליין וחלב כאילו יין אדום, ואם דיהה מראיהן (כשר. אבל) דם לתוך מים — ראשון ראשון בטל. והכי נמי אמרינן בפרק חמשי דעבודה זרה (עג,א): כי אתא רב דימי, אמר רבי יוחנן: המערה יין נסך מחבית לבור, אפילו כל היום כולו — ראשון ראשון בטל. ובפרק בתרא דנדה (עא,ב) גבי דם תבושה, היכא דפסק, שאין הולך בלא הפסק, אמרינן: ראשון ראשון בטל. וקשיא, דאמר בפרק "הלוקח בהמה" (בבורות כב,א): הלוקח ציר מעם הארץ — משיקו במים, וטהור ממה נפשך, אי רובא מיא נינהו — סלקא, ואי רובא ציר נינהו — ציר לאו בר קבולי טומאה הוא, ואי משום מיעוטא דמים בציר — בטלי ברובא. וקאמר רב דימי בשם ריש

ואפילו תפס מפקינן מיניה, משום דכולם חייבים בקריאת התורה. וכן פירש רבינו יצחק בן אשר. ואפילו עמד במקום כהן, דהא דדרשינן (נדרים סב,א): "וקדשתו" — לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון ולברך ראשון, אסמכתא היא. **או** ארבעים זהובים אתה נוטל — שתיה לא שייכא לשכר ברכה. אלא היה רוצה לסלקו מברכת המזון, לפי שהיה מין. ואם תאמר: או חמשים זהובים הוה ליה למימר, דהא איכא ברכת "בורא פרי הגפן" שלאחר ברכת המזון! ויש לומר: דסבר כמאן דאמר ב"ערבי פסחים" (פסחים קג,ב ושם ד"ה לאו) דאין צריך לברך אבסא דברכתא, אלא אבסא קמא ותו לא.

אוֹ בָּדָם הַחַיָּה - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילּוּ הֵן מַיִם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין דָּם מְכַסֶּה דָּם. דָּם הַנִּיתָּן וְשֶׁעָל הַסַּפִּין - חַיָּיב לְכַסּוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁאֵין שָׁם דָּם אֶלָּא הוּא, אֲבָל יֵשׁ שָׁם דָּם שֶׁלֹּא הוּא - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. גְּמָרָא תְּנַן הָתָם: דָּם שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם, אִם יֵשׁ בּוֹ מַרְאִית דָּם - כָּשֵׁר. נִתְעָרֵב בַּיַּיִן - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילּוּ הוּא מַיִם. נִתְעָרֵב בְּדָם בְּהֵמָה אוֹ בְּדָם הַחַיָּה - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילּוּ הוּא מַיִם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין דָּם מְכַסֶּה דָּם. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁנָּפְלוּ מַיִם לְתוֹךְ דָּם, אֲבָל נָפַל דָּם לְתוֹךְ מַיִם - רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן בָּטֵל. אָמַר רַב פַּפָּא: וְלֵיגְנֵין כְּסוּי אֵינוֹ כְּן, אֵין דְּחוּי אֶצֶל מְצוֹת. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל מַרְאֶה אַדְמוּמִית - מְכַפְּרִין, וּמַכְשִׁירִין, וְחַיָּיבִין בְּכִסּוּי. מַאי קָמַשְׁמַע לָן? מְכַפְּרִין - תָּנֵינָא, חַיָּיבִין בְּכִסּוּי - תָּנֵינָא! - מַכְשִׁירִין אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ. - מַכְשִׁירִין נַמִּי, אִי דַּם - אַכְשׁוּרֵי מַכְשַׁר, אִי מַיָּא - אַכְשׁוּרֵי מַכְשְׁרִי? - לָא צְרִיכָא, שֶׁהֶחְמִדוּ בְּמֵי גְשָׁמִים. - מֵי גְשָׁמִים נַמִּי, כֵּיוָן דְּשָׁקֵיל וְרָמֵי - אַחֲשְׁבִינְהוּ? - לָא צְרִיכָא, שֶׁנִּתְחַמְּדוּ מֵאֲלֵיהֶן. רַבִּי אַסִּי מְגַהְרְבִיל אוֹמֵר: בְּצַלְלֹתָא דְּדִמָא. רַבִּי יִרְמְיָה מִדְּפָתֵי אָמַר: עָנוּשׁ כָּרֵת, וְהוּא דְּאִיכָּא כַּזַּיִת. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: מְטַמְּאִים בְּאֹהֶל, וְהוּא דְּאִיכָּא רְבִיעִית. תְּנַן הָתָם: כָּל מַשְׁקֶה הַמֵּת - טָהוֹרִין, חוּץ מִדָּמוֹ; וְכָל מַרְאֶה אַדְמוּמִית שֶׁבּוֹ - מְטַמְּאִין בְּאֹהֶל. וּמַשְׁקֶה הַמֵּת טָהוֹרִין? וּרְמִינְהוּ: מַשְׁקֶה טָבוּל יוֹם, מַשְׁקֵה הַיּוֹצְאִין מִמֶּנּוּ - כְּמַשְׁקֵה שֶׁנּוֹגֵעַ בָּהֶן, וְאִלּוּ לְטוּמְאַת אֹהֶל, דְּתַנְיָא (במדבר ו): "עַל נֶפֶשׁ מֵת", וּבְשִׁיעוּר רְבִיעִית הַנִּשְׁמָה תְּלוּיָה. מִשְׁקֶה הַמֵּת — כְּגוּן דְּמֵעַת עֵינוֹ וְחֶלְבּוֹ אִשָּׁה. כָּל מַרְאֶה אַדְמוּמִית שֶׁבּוֹ מְטַמֵּא — כְּלוּמַר, צְלֹתָא דְּדִמָא, כָּל זְמַן שֶׁמַּרְאֵהוּ אָדוֹם - טָמֵא. מִשְׁקֶה טָבוּל יוֹם — אוֹתָן מִשְׁקִין הַיּוֹצְאִים מִמֶּנּוּ — הֲרֵי הֵן כְּמִשְׁקִין שֶׁהוּא נוֹגֵעַ בָּהֶן.

ריש לקיש: לא שנו אלא לטבל פתו, אבל לקדרה — חוזר וניעור. אלמא, דאפילו טהרה מעורדת טומאה, כל שכן דטומאה מעוררת טומאה! ואפילו לאביי דקאמר: וכי טומאה שבטלה חוזרה וניעורה? — היינו מחמת טהרה, אבל בטומאה דמעוררת טומאה ליכא מאן דפליג. וכל כשר דאיסור מעורר איסור, כדאמר לעיל (חולין פו,ב): אם אמרו ספק טומאה לטהר כו'. וב"הערל" (יבמות פ,ב) נמי אמרינן:

נתן סאה ונטל סאה — עד רובו, אלמא, טפי מרובו לא אמרינן דראשון ראשון בטל, אף על גב דהוי בהפסק! ויש לומר: דבכל מקום אמרינן דחוזר וניעור, אפילו בהפסק, ובדם תבוסה, דמפליג בין פסק ללא פסק — משום דבדם תבוסה דרבנן דקילו. והכא בקדשים דוקא אמרינן: ראשון ראשון בטל, דכיון שנודחה בקדשים — שוב אינו חוזר ונראה. וההיא דבפרק בתרא דעבודה זרה (עג,א) מפרש רבינו יצחק דראשון ראשון בטל — ואין נאסר בכל שהוא, עד שיהא בו נותן טעם כמו בשאר איסורין. וקאי אמתניתין דקאמר: ואלו אסורין ואוסרין בכל שהוא, יין נסך כו', מפרש רב דימי דהיינו דוקא כי נפל דהיתרא לגו איסורא, כדקאמר בתר הכי, אבל איסורא לגו דהיתרא — אינו אסור בכל שהוא, דראשון ראשון בטל כל זמן שיש ששים בהיתר. ופריך, תנן: ואלו אסורין ואוסרין בכל שהוא יין נסך כו', מאי לאו איסורא לגו דהיתר? לא, דהיתרא לגו איסורא. תא שמע: יין במים בנותן טעם, מאי לאו חמרא דאיסורא לגו מיא דהיתרא? ומדוך גופה לא פריך, דמודה רבי יוחנן דבנתינת טעם חוזר וניעור. תדע, דהא טעם בעיקר במין שאינו מינו — מן התורה, כדאמר ב"התערובות" (זבחים עח,ב) וב"אלו עוברין" (פסחים מד,ב) ובפרק "שלשה מינין" (נזיר לז,א). אלא הכי פירושו: מדסיפא איסורא לתוך היתרא — הכי נמי רישא דיין ביין בכל שהוא! ומשני: לא, בנפל חמרא דהיתרא לגו מיא דאיסורא. ופריך: מדרישא במיא דאיסורא — סיפא נמי במיא דאיסורא, וקתני: מים ביין בנותן טעם, פירוש: וכי היכי דדוך סיפא באיסורא לגו היתרא — הוא הדין רישא דיין ביין בכל שהוא! ומשני: דבולה בהיתרא לגו איסורא איירי. ובנותן טעם דקאמר — דמשמע דכי ליכא בנותן טעם דשרי — היינו כגון שנפל הרבה בן ההיתר בבת אחת לתוך האיסור, שנתבטל האיסור בבת אחת. ואם תאמר: אמאי נקט מחבית לבור משום דראשון ראשון בטל? בלאו הכי שרי, כיון דלבסוף נשאר ששים של היתר! ויש לומר: דדוקא נקט מחבית לבור, דלא נפיש עמודיה כולי האי, אף על גב דנפיש טפי מצרצור. אבל הייכא דנפיש עמודיה טובא — לא בטיל, אפילו יש ששים בהיתר.

שנתמדו מאליהן — הוא הדין דהוי מצי למימר: דתמדתן במי פירות, דלא מכשרי. **והוא** דאיכא כזית. והוא דאיכא רביעית — אצללתא דדמא קאי, כדפירש בקונטרס. וקא משמע לן, דאף על פי שכולו דם לא מחייב כרת עד דאיכא בזית דם גמור, ולא מטמא באהל עד דאיכא רביעית דם גמור. דאי בדם שעם מי גשמים — פשיטא דצריך כזית ורביעית.

תנן התם — תימה: אי משנה היא, הא דקאמר לעיל: (במתניתין) (במתניתא) הא דמטמא באהל, וקאמר עלה: והוא דאיכא רביעית — הוה ליה לאתויי מתניתין דהכא! ונראה דברייתא היא. והכי נמי אשכחן ב"החולץ" (יבמות לו,ב) דקאמר: תנן, רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל ששהה שלשים יום כו', ואינה משנה בשום מקום. ובפרק "רבי אליעזר דמילה" (שבת קלה,ב) גרסינן בכל הספרים: "תניא". **כל** משקה דמות שהוחרש — דלא גזרו עליהן כמו שגזרו על של הזב, כדמפרש במסקנא — משום דוב לא בדילי מיניה. ואם תאמר: והלא בשיצאצין מן דמות — נוגעין בו, ומקבלים טומאה ממנו במגע. דמדאורייתא דמעת עינו דם מגפתו וחלב האשה חשיבי משקין, כדיליף בפרק "דם הנדה" (נדה נה,ב) מקרא! ועוד קשה: דקאמר התם דמטמא טומאת משקים ברבעיית, והלא משקין מטמאין בכל שהוא! כדמוכח בפרק קמא דפסחים (יד,א), גבי: מיימיהם של כהנים לא נמנעו לשרוף את הבשר שנטמא בולד הטומאה עם בשר שנטמא באב הטומאה אף על פי שמטיפין על טומארתו כו'. דמוקי לה דאיכא משקה בהדי בשר, דקא מטמא בשר מחמת משקין. ומסתמא אין באותם משקים רביעית. ואמרינן נמי בהדוא פירקא (שם יז,ב): ומים נמי לא אמרן אלא רביעית, דחזי להטביל בהן מחטין וצנורות, אבל בציר מרביעית — טמאים. ובברכות בפרק "אלו דברים" (נב,א): שמא יטמאו משקין שאחורי הכוס מחמת ידים, ויחזורו ויטמאו את הכוס! ויש לומר: דהכא מיירי בשיצאו ממנו דרך שפופרת. ובעודן בגופו לא מקבלי טומאה, דאין תורת משקין עליהם עד שיצאו לחוץ. וכי נפקי דרך שפופרת — טהורות מן התורה, כיון שלא נגעו בו, אלא מדרבנן גזרו ביצאו מן הזב היכא דאיכא רביעית, אף על גב דלא נגעו בו. אי נמי, הנהו קראי דנדה — אסמכתא בעלמא נינהו, ומן התורה אין עליהן תורת משקין, ולכך לא גזרו אלא ברביעית. ואם תאמר, דאמרינן בפרק "אמרו לו" (בריתות יג,א): האשה שנטף חלב מדדיה לתוך החנור — טמא. ופריך: במאי מתכשרי? אמר רבי יוחנן: בטיפה המולכלכת על פי הדד. והשתא, כיון דצריך הכשר — אלמא חשיבא אוכל, לפי שמיוחד לאכילת תינוק, אם כן, תנור אמאי טמא? הא אין אוכל מטמא כלים! אלא על כרחך, מטמא מחמת הטיפה המולכלכת על פי הדד, שמתערבת עם שאר חלב שנטף בתנור, ששם משקה עליה, ומשקין מטמאין כלי גזירה משום משקה דזב וזבה, כדאמר בפרק קמא דשבת (יד,ב). אלמא, מטמאה הטיפה לתנור אף על גב דלית בה רביעית! וכן ב"אין דורשין" (חגיגה כ,א) באשה שבאתה לפני רבי ישמעאל, ואמרה לו: מפה זו ארגתי בטהרה. ומתוך הדברים שבדקה אמרה לו: נימא נפסקה וקשרתיה בפה. דהרי אף על פי שלא היה ברוק שבפיה רביעית — נטמא מידיים שהיו מסואבות, וטימא את המפה! ויש לומר: דתרומה וקדשים מטמו בפחות מרביעית, ודוקא לחולין הוא דבעי רביעית.

משקה טבול יום משקין היוצאין ממנו במשקין שנוגע בהן — אומר רבינו תם: דהני משקין שנגע בהן דקאמר — לא מיתוקמא אלא במשקין דתרומה, דאילו חולין לא מיטמא. ואפילו במעשר נמי שרי, כדאמרינן (יבמות עד,ב): טבל ועלה — אוכל במעשר. ובמשקין דקדש נמי לא קאמר, דתנן בפרק עשירי דנדה (עא,ב): בראשונה היו אומרים הישובת על הדם טהורה מערה מים לפסח, פירוש: אבל לא נוגעת, דחולין שנעשו על טהרת הקדש בקדש דמו, כדמפרש בגמרא. חזרו לומר: הרי היא כמגע טמא מת לקדשים, פירוש: דוקא לקדשים, ולא לחולין, דלאו בקדש דמו. אלמא, טבול יום דהה ראשון לקדשים כאילו נגע לטמא מת, דיושבת על גב טהור היא טבולת יום ארוך. ואם כן משקים קודש שנגע

ואלו ואלו אין ממאין — דלא גזור בהו רבנן טומאה. **ואלו ואלו תחלה** — שאפילו שני מטמא משקין להיות תחלה, כדתנן (חולין לד,א): כל הפוסל את התרומה, דהיינו שני — מטמא משקין ועושה אותן תחלה, חוץ מן הטבול יום. **תחלה** — ראשון לטמא שני, והשני שלישי. **חוץ ממשקה שהוא אב הטומאה** — כגון שלשה מעיינות הזב המנויין במסכת נדה בפרק "דם הנדה" (נד,ב), שהן אב הטומאה לטמא אדם וכלים: וזובו ורוקו ומימי רגליו, ושבבת זרעו של כל אדם. דילפינן מרוק, דכתיב (ויקרא טו): "וכי ירוק הזב", מה רוק שהוא מתעגל ומתאסף יחד ואחר כך יוצא — אף כל שהוא מתעגל ויוצא. ומשקין אחרים יוצאין ממנו שאינם אב הטומאה, לפי שאינם מתעגלים ויוצאין ברוק, ואלו הן: דמעת עינו, דם מגפתו, וחלב האשה. **שריץ** — כגון מימי רגליו של שרץ הנמצאים בשלמוחית שלו. הכי גרסינן: **מאי לאו** קלין **שריץ וזב וחמורין מת** — מת חמור הוא, שהוא אבי אבות הטומאה. **לא** קלין שריץ וחמורין זב — אבל משקה המת טהורים, חוץ מדמו שהוא מטמא מן התורה, כדכתיב (במדבר ו): "על נפש שנא מת". **מאי שנא זב דגזור רבנן** — מיהא טומאה מתחלה במשקין שאינן אב הטומאה מעיינות, ומאי שנא מת דלא גזור? **זב** — לפי שהוא חי לא בדילי אינשי מיניה. ועוד, שאינו ניכר לכל. **אמר רבי יהודה כו'** — לקמיה מפרש טעמיה. **אנפיים** — כותלי בית השחיטה. ולשון אנפיים כמו: אגפי המים, גדותיה. **אכל כסה דם הנפש כו'** — רשלש מחלוקות הן. רבנן סברי: כוליה בעי כסוי. ולרבי יהודה אפילו דם הנפש לא בעי כסוי אלא מקצתו, כדקתני דדם הניתז פטור מלכסות ואפילו הוא דם הנפש, ובלבד שיהא שם דם אחר. ולרבן שמעון בן גמליאל, דם הנפש כוליה בעי כסוי. **רבנן סברי דמו כל דמו** — משמע. משנה **חרסית** — שחיקת חרסים. **מגופה** — שעל פי חביות. **גמרא איבא ביניייהו דצריך ולא צריך** — ללישנא קמא דאמר: אין צריך קרי חול הדק ומותר — האי נמי בכלל אין צריך הוא, ותורת חול הדק עליו ומותר. וללישנא בתרא דקרי חול הגס ואסור כל שצריך לכותשו — האי נמי בכלל צריך לכותשו הוא, וחול הגס שמו, ואסור. **דמיפריך איפרוכי** — ביד. **נעורת** — אריישט"א שמנעערין מן הפשתן.

נסורת

אֶלָּא עָפָר, מַנַּיִן לְרַבּוֹת זֶבֶל הַדֶּק, וְחוֹל הַדֶּק, וּשְׁחִיקַת אֲבָנִים, וּשְׁחִיקַת חַרְסִית, וְנְעוֹרֶת פִּשְׁתָּן דַּקָּה,

ונסורת

וְאִלּוּ וְאֵלּוּ אֵין מְטַמְּאִין. וּשְׁאָר כָּל הַטְּמֵאִין, בֵּין קַלִּין בֵּין חֲמוּרִין - מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן כְּמַשְׁקֶה הַנּוֹגֵעַ בָּהֶן. וְאִלּוּ וְאֵלּוּ תְּחִלָּה, חוּץ מִן הַמַּשְׁקֶה שֶׁהוּא אַב הַטּוּמְאָה. מַאי קַלִּין וּמַאי חֲמוּרִין? מַאי לָאו, קַלִּין - שֶׁרֶץ וָזָב, וַחֲמוּרִין - מֵת? - לָא, קַלִּין - שֶׁרֶץ, וַחֲמוּרִין - זָב. מַאי שְׁנָא זָב דְּגָזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן, וּמַאי שְׁנָא מֵת דְּלָא גָּזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן? - זָב, דְּלָא בְּדִילֵי אֱינָשֵׁי מִינֵּיהּ - גָּזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן. מֵת, דְּבְדִילֵי אֱינָשֵׁי מִינֵּיהּ - לָא גָּזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן. "דָּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעֲלֶה הַסַּפִּיר". תָּנוּ רַבָּנַן: "וְכִסָּהוּ" - מְלַמֵּד שֶׁדַּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעֲלֶה הַסַּפִּיר חַיָּב לְכַסּוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אִימְתַי? בְּזְמַן שֶׁאֵין שָׁם דָּם אֶלָּא הוּא, אֲבָל יֵשׁ שָׁם דָּם שֶׁלֹּא הוּא - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. תַּנְיָא אִידָּךְ: "וְכִסָּהוּ" - מְלַמֵּד שֶׁכָּל דָּמוֹ חַיָּב לְכַסּוֹת. מִכָּאן אָמְרוּ: דָּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעֲלֶה אֲגַפַּיִם - חַיָּב לְכַסּוֹת. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל; בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים - שֶׁלֹּא כִּסָּה דָּם הַנֶּפֶשׁ, אֲבָל כִּסָּה דָּם הַנֶּפֶשׁ - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? רַבָּנַן סְבְרִי: "דָּמוֹ" - כָּל דָּמוֹ, רַבִּי יְהוּדָה סָבַר: "דָּמוֹ" - וַאֲפִילּוּ מִקְצָת דָּמוֹ, וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר: "דָּמוֹ" - הַמְיוּחָד. **מִשְׁנָה בַּמֶּה מְכַסִּין וּבַמֶּה אֵין מְכַסִּין? מְכַסִּין בְּזֶבֶל הַדֶּק, וּבְחוֹל הַדֶּק, בְּסִיד, וּבְחַרְסִית, וּבִלְבֻנָה וּבִמְגוּפָה שֶׁחָתְשָׁן. אֲבָל אֵין מְכַסִּין לֹא בְּזֶבֶל הַגֵּס, וְלֹא בְּחוֹל הַגֵּס, וְלֹא בִּלְבֻנָה וּבִמְגוּפָה שֶׁלֹּא כְּתָשָׁן, וְלֹא יְכַפֶּה עָלָיו אֶת הַכֶּלִי. כְּלָל אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: דָּבָר שֶׁמְּגַדֵּל בּוֹ צָמָחִים - מְכַסִּין בּוֹ, וְשֶׁאֵינוֹ מְגַדֵּל צָמָחִים - אֵין מְכַסִּין בּוֹ. **גְּמָרָא** הֵיכִי דָּמֵי חוֹל הַדֶּק? אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל שֶׁאֵין הַיּוֹצֵר צָרִיךְ לְכָתְשוֹ. וְאִיבָּעְיָא דְּמַתְנֵי לַהּ אַסֵּיפָא: אֲבָל אֵין מְכַסִּין לֹא בְּזֶבֶל הַגֵּס וְלֹא בְּחוֹל הַגֵּס. הֵיכִי דָּמֵי חוֹל הַגֵּס? אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל שֶׁהַיּוֹצֵר צָרִיךְ לְכָתְשוֹ. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיבָּא בֵּינַיְיהוּ דְּצָרִיךְ וְלָא צָרִיךְ, דְּמִיפְּרִיךְ אִיפְּרוּכֵי. תָּנוּ רַבָּנַן: "וְכִסָּהוּ" - יָכוֹל כְּסֵנוּ בַּאֲבָנִים, אוֹ יְכַפֶּה עָלָיו אֶת הַכֶּלִי? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בֶּעָפָר". וְאֵין לִי**

בטבול יום הוי שני, ומטמא את הקדשים לעשות רביעי. והכא קתני: אלו ואלו אין מטמאין. והך משקה טבול יום — על כרחך ב"חוזרו לומר" דהתם אתא, מדקתני בסיפא התם: ואם נפל מרוקה או מדם טהרה שלה על כבר של תרומה — טהור. וקאמר עלה בגמרא, בדתנן: משקה טבול יום כו' ואלו ואלו אין מטמאין. ולא מצי נמי למימר דמיירי הכא במשקין דחולין שנעשו על טהרת הקדש. דתורת חולין גמורין יש להם ב"חוזרו לומר", דאפילו נוגעת במים לא פסלי, והכא קתני: אין מטמאין קדשים, אבל מיפסל פסלי. אלא במשקין תרומה איירי. והא דקתני: ואלו ואלו אין מטמאין" — היינו אין מטמאים קדש, אבל תרומה — מיפסל נמי לא פסלי, כדתנן התם: נפל מרוקה או מדם טהרה על כבר של תרומה — טהור. ואם תאמר: דהכא משמע דטבול יום מטמא משקה דקדשים לעשות רביעי בקדש. ואם כן, היכי בעי למימר בפרק קמא דפסחים (יד,א), גבי הא דתניא רבי עקיבא ואמר: מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום, להדליק בבר שנטמא בטמא מת. ומוקי לה התלמוד בנר בלי מתכות, דהוה בחלל חרב ואבי אבות הטומאה, והיינו דמוסיף רבי עקיבא. ופריך: ונוקמא בכלי חרס, ומאי הוסיף? דאילו התם היינו הא דרבי חנינא דאמר: לא נמנעו לשרוף הבשר — טמא וטמא, והכא שמן שנפסל בטבול יום — פסול וטמא. אמאי קרי פסול לשמן שנפסל בטבול יום? הא אמר הבא דפוסל קדש! ויש לומר: דהתם מיירי מדאורייתא, והכא מדרבנן. ועוד יש לומר, דהכי קאמר התם: שזה טמא למינו לקדש, וזה פוסל בתרומה שהוא מינו. ועוד נראה, דהכא ומתניתין דנדה — דאבא שאול דאמר: טבול יום תחלה לקדש. ורבי עקיבא דפסחים — כרבנן דמעילה (ח,ב) דטבול יום אפילו קדש לא מטמא אלא פוסל. דתנן: חוטאת העוף מועלין בה משהוקדשה, נמלקה הוכשרה ליפסל בטבול יום. ודייק: ליפסל — אין, לטמיי — לא, מני רבנן היא כו'. ובהדיא תניא בפרק (כשם כט) ["אור לארבעה עשר", בפסחים יט,א] דרבי עקיבא בדרבנן. הוסיף רבי עקיבא הסולת והקטרת והלבונה הנגחלים שאם נגע טבול יום במקצתן פסל את כולן, משמע: דדוקא פסל, אבל מטמא לא.

רבנן סברי דמו כל דמו — ואף על גב דאמרינן בפרק "זה בורר" (סנהדרין כה,א) ד"אימתי" דרבי יהודה לפרש — היינו דוקא במשנה, אבל בבריתא לא. דבכל הספרים גרסינן בסוף "חולין" (עירובין פא,ב): "כל מקום שאמר רבי יהודה במשנתינו אימתי" רבו'. ואומר רבינו תם: דהכא הלכה כרבי יהודה, דמתניתין בווותיה אתיא. דאף על גב דבברייתא על כרחך בא לחלוקן, במתניתין אתא לפרש. ומידה, לרמי בר חמא (ורב חסדא) משמע ב"זה בורר" (סנהדרין כה,א) דאף במשנה הוי "אימתי" לחלוקן היכא דמוכח. והכא מוכח, כיון דבברייתא בהדיא פליגי רבנן. ולרבי ירמיה בפרק קמא דגיטין (ז.ב ושם ד"ה אומר) הוי לחלוקן אף על גב דלא מוכח, גבי ספינה, דמשני: הא רבי יהודה והא רבנן, והיא משנה במסכת חלה (פרק שני משנה ב). ויש ספרים דגרסי בבריתא קמייתא: "וכסהו" — מלמד שדם הניתז ושעל אגפיים חייב לכסות. אמר רבי יהודה כו'. תניא אידך: "וכסהו" — מלמד שכל דמו חייב לכסות, מכאן אמרו כו' רבן שמעון בן גמליאל אומר כו'. ולפי גירסא זו יכול להיות דברייתא באה לפרש. והא דקאמר: ורבנן סברי — אדרבנן דרבן שמעון בן גמליאל קאי. **ורבי** יהודה סבר דמו ואפילו מקצת דמו — תימה: דבפרק קמא דבכורות (ג,א) סברתם הפוכה. דרבנן סברי "בבור" — אפילו מקצת בבור, כתיב "כל" — עד דאיכא כוליה. ורבי יהודה סבר: "בבור" — כוליה בבור, כתיב "כל" — דאפילו כל דהו! ואומר רבינו תם: דדהכא הוי כמו התם, דמשום ד"דם" כוליה דם משמע, קאמר רבי יהודה: "דמו" — מקצת דמו, דוי"ו ד"דמו" אתא לאפוקי ממשמעותיה ד"דם" דדאמרינן התם, כתב "כל" — דאפילו כל דהו. וקשה לפירושו, דהא לעיל (פו.ב) קאמר רבי יהודה: "דמו" לחלקן! ועוד, לפי מה שפוסק רבינו הם הכא כרבי יהודה, קשה הלכתא אהלכתא, דאמרינן בבכורות (שם,ב): לית דחש להא דרבי יהודה, דאמר: שותפות גוי חייב בבכורה! לכן נראה, שאין לדמות הדרשות, אלא מה שהתלמוד מדמה. כי ההיא ד"בתולה" — מקצת בתולים, דמדמה בפרק "אלמנה נזונית" (כתובות צו,ב) לפלוגתא דמקצת כסף בכל כסף, דהוו ענין אחד, דבשנתמעטו בתוליה ונשארו מקצתן — כאילו נשארו כולן, וכן כסף אשה בכתובתה, כשנשאר מקצתה — יש לה מזונות כאילו נשאר כולה. אבל "שה" מקצת שה, דפליגי רבי אליעזר ורבנן [חולין עט,ב], ופלוגתא דרבי יהודה בן בתירא ורבנן ב"כל נפש" (סנהדרין עח,א), ו"חמש" ולא חצי חמש [בכורות מח,ב], ו"חמשה בקר" ולא חמשה חצאי בקר [בבא קמא עא,ב] — אין לדמותם יחד. ועוד יש לתרץ, דלא תקשה דרבי יהודה אדרבי יהודה דבכורות. דדהתם דווקא משמע ליה "בבור" — כוליה בבור, דקרא מסתמא משתעי בסתם בהמות, דכולה דישראל בבהמת ישראל. אי נמי, משום דכתיב "כל בבור בישראל" — משמע כוליה דישראל, כדאמר בפרק "מצות חליצה" (יבמות קב,א): "בישראל" — עד שיהא אביו ואמו מישראל.

חרסית — פירש בקונטרס ב"מרובה" (בבא קמא סט,א): לבנה מכתשה. ואי אפשר לומר כן, דדהכא חשיב חרס תרוייהו! ובאן פירש בקונטרס: שחיקת חרסין. וגם לא תקשה, דבריית גמרא חשיב תרוייהו. **כל** דבר המגדל צמחים כו' — לאו לפלוגא אתא, אלא לעשות כלל לדבר. ואם תאמר: והא חרסית אין מגדל צמחים, כדמשמע ב"מרובה" (בבא קמא סט,א), דאמר: סימנא כי חרסית, דליכא דנאה מינה! ואומר רבינו תם: דלעולם מגדל. וליכא דנאה מינה דקאמר — היינו שאינו מוציאה כדי נפילה. ואין ראיה מן המדרש, דקאמר: אם חרסית היא פירותיה רזין. דדהא קאמר נמי: ואם צונמנא היא פירותיה שמנים, וצונמנא לאו בר זרעים היא, כדקאמרינן ב"אלו עוברין" (פסחים מז,ב), אלא כעין חרסית, וכעין צונמנא קאמר.

שחיקת כלי מתכות — ואם תאמר: והא מגדל צמחים הוא, דתנן בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מג,ב) רבי יוסי אומר: שוחק וזורה לרוח. אמרו לו: אף היא נעשית זבל! ובשל מתכות איירי, דמייתי עלה קרא דעגל! ויש לומר: דבפני עצמו אין מגדל צמחים, אלא שמועיל לזבל. ורבינו תם תירץ: דעל ידי שרפה מגדל צמחים. דדהם על ידי שרפה איירי, דכל עבודה זרה תחלתה בשרפה, דומיא דעגל.

כלל הצריך לפרט — פירש בקונטרס: לפי שיש לפרש הכלל בשני דרכים, כמו בבלי או בדבר המתערב, ובא הפרט ומפרשו. וכן בסוף פרק שני דבכורות (יט,א) תניא: מכלל שהוא צריך לפרט ומפרט שהוא צריך לכלל כיצד? "קדש לי כל בכור", יכול אפילו נקבה? תלמוד לומר "זכר". אי זכר, יכול אפילו יצאה נקבה לפניו, דהוה ליה בכור לוכרים? תלמוד לומר: "פטר רחם". אי פטר רחם, יכול אפילו אחר יוצא דופן? תלמוד לומר: "בכור". והשתא, "זכר" לאו פירוש הכלל הוא, דכלל ופרט גמור הוא, ד"בכור" — כלל, "זכר" — פרט, אין בכלל אלא מה שבפרט. אלא פרט ד"פטר רחם" הוא מפרש את הכלל. שיש לפרש כלל לכמה צדדין: בכור לכל הולדות, או בכור לרחמים אף על פי שאינו בכור לולדות, כגון שיצא דרך רחם אחר יוצא דופן. או בכור לוכרים אף על פי שיצאת נקבה לפניו דרך הרחם. בא הפרט דלא הוי בכור ביצאה נקבה לפניו, אלא שיהא בכור לרחמים. ולאביי דאית ליה התם: בכור לדבר אחד לא הוי בכור עד שיהא בכור לכל הולדות. מכל מקום צריך לפרט הוא, דאי לאו פרט הוה אמינא דאפילו יוצא דופן חשיב בכור, כיון דהוי בכור לולדות, אף על גב דלא הוי בכור לרחמים. ועוד נראה דקאי: דלאביי, "בכור" ו"פטר רחם" — תרווייהו כלל, ותרווייהו פרט, דתרווייהו צריכי לחדדי, ובכל אחד אתה מוצא כלל הצריך לפרט ופרט הצריך לכלל, שכל אחד סותם דבר אחד ומפרש דבר אחד. ד"בכור" משמע אפילו יוצא דופן, ו"פטר רחם" ממעט ליה. ו"פטר רחם" משמע ליה אפילו יצא אחר יוצא דופן, ו"בכור" ממעט ליה. ורבינו תם מפרש: דדהכא והתם חשוב כלל ופרט נמור כמו בעלמא, ד"בכור" משמע בין הבי ובין הבי, ואתא פרטא למעוטי. "וכסהו" נמי משמע: בין כסוי בלי בין כסוי עפר, במה שירצה. ופרטא משמע: עפר דוקא. ומה שהוצרכו צריך לפרט — לאו אכפיית כלי דהך בריייתא קאי, אלא אהא דדרשינן לעיל (חולין פא,ב) מ"בעפר" — צריך שיתן עפר למעלה ולמטה. דמ"וכסהו" לא משמע למטה אלא למעלה, ומשום הכי חשיב ליה צריך לפרט. ובבכורות, לאו לפרש כלל הצריך לפרט אתא, אלא לפרושי פרט הצריך לכלל, כדקתני סיפא: אי פטר רחם, יכול אפילו יוצא אחר יוצא דופן? תלמוד לומר "בכור". אף על גב דקתני: מכלל שהוא צריך לפרט ומפרט שהוא צריך לכלל, כיצד? דמשמע דאתא לפרושי תרוייהו, עיקרא דמלתא לא נקטיה אלא משום פרט הצריך לכלל. **אלא** בדבר שזורעין בו ומצמיח — למעוטי עפר מדבר קאתי, דלא שמעינן ממתניתין דצמחין גדלין בו ומאליהן אלא דמה שזורעין בו אינו מצמיח. אי נמי, אי ממתניתין הוה אמינא דמכסין בו, כיון דהוי ממין המגדל צמחים. ואם תאמר: ומאי פריך רבי יוסי לרבנן בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מג,ב) מ"ואת חטאתכם אשר עשיתם" וגו'? שאני התם דבמדבר הוה, דמה שזורעין בו אינו מצמיח! ויש לומר: דשמנא אז כשבאו שם ישראל היה מצמיח.

שוחק דינר זהב ומבסה — ולעיל דאמר: אין מכסין בשחיקת כלי מתכות — היינו בכל שאר מתכות חוץ מזהב דאיקרי עפר, מדבתיב "ועפרות זהב לו". ואף על גב דלא מגדל צמחין, כיון דאיקרי עפר — מכסין בו. דאי הוה מגדל צמחין — לא צריך לטעמא דאיקרי עפר. וכן אפר טלית וחטאת. ואם תאמר: וכיון דעפר דקרא איירי אפילו בעפר דלא מגדל צמחין, אם כן יש לרבות מ"וכסהו" אפילו הנך דלא מגדלי צמחין, דאין למעטן מפרט דעפר! ויש לומר: דעפר דקרא לא איירי אלא בסתם עפר דמגדל צמחין, ומרבויא ד"וכסהו" מרבינן כל מידי דמגדל צמחין, או מידי דאיקרי עפר אף על גב דלא מגדל צמחין. ועפרות זהב ואפר טלית, אף על פי שנקראו עפר — לא הוה מרבינן להו אי לאו רבויא ד"וכסהו". והשתא אתי שפיר הא דאיבעיא לן בסוטה בפרק "דיה מביא" (טז,א): אין שם עפר, מהו שיתן אפר, לבית הלל דחשיבי ליה עפר לגבי כסוי? תא שמע, דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל, בשלשה מקומות הלכה עוקרת את המקרא: בסוטי, התורה אמרה בעפר והלכה בכל דבר — רבי ישמעאל פליג אברייתא דהכא דמפיק בכל דבר מ"וכסהו", ואיהו אית ליה דהוי מהלכה. ו**קאמר**: ואם איתא, לחשוב נמי האי. ואי ממשמעות עפר נפיק, היכי קאמר: ליחשוב נמי האי בין הנהו דהלכה בכל דבר? אלא ודאי מ"וכסהו" נפיק לבריייתא דהכא, ולרבי ישמעאל מהלכה. **מצינו** אפר שקרוי עפר — והא תאמר: דהכא פליגי בית שמאי, דבפרק קמא דביצה (ב,א) תנן: ומודים שאם שחט — שיחפור בדקר ויכסה. אאפר כירה מוכן הוא. ואומר רבינו תם: דאפר כירה שבא מן הצעים מגדל צמחין. ולא דמי לאפר אוכלין וטלית דלא מגדל צמחין. ורבינו שמואל מפרש, דפריך התם בגמרא: אפר כירה מאן דכר שמיה? ו**קאמר**: דהכי חסורי מחסרא והכי קתני: ואפר כירה מוכן הוא. ומילתא באפיה נפשיה היא, ולא אתיא בבית שמאי. **ונקרת** פיסולין — פירש בקונטרס: עפר שמנקרים מן הרחיים. ואין זה שחיקת אבנים, דהא בבריייתא לעיל חשיב לה שחיקת אבנים, ודאי "דוסיפו" קאי אבריייתא דלעיל ולא אמתניתין, מדלא חשיב הכא כל הנהו דחשיב בבריייתא דלעיל.

וגְסוֹרֶת שֶׁל חָרָשִׁין דַּקָּה, וְסִיד, וְחַרְסִים, לְבֻנָה וּמְגוּפָּה שֶׁבְּתָשָׁן; תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְכִסָּהוּ"; יָכוֹל שֶׁאֵנִי מְרַבֶּה אַף זֶבֶל הַגַּס, וְחוֹל הַגַּס, וּשְׁחִיקַת כְּלֵי מַתֶּכוֹת, וּלְבֻנָה וּמְגוּפָּה שֶׁלֹּא כְתָשָׁן, וְקֶמַח וְסוּבִין וּמוֹרְסָן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בֶּעָפָר". וּמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת אֶת אֵלּוּ וּלְהוֹצִיא אֶת אֵלּוּ? אֲחַר שֶׁרִיבָּה הַכָּתוּב וּמִיעֵט, מְרַבֶּה אֲנִי אֶת אֵלּוּ שֶׁהֵן מִין עָפָר, וּמוֹצִיא אֲנִי אֶת אֵלּוּ שֶׁאֵין מִין עָפָר. אֹמֵר: "וְכִסָּהוּ" - כְּלָל, "עָפָר" - פְּרָט, כְּלָל וּפְרָט - אֵין בַּכְּלָל אֶלָּא מַה שֶּׁבַּפְּרָט, עָפָר - אֵין, מִידֵי אַחֲרִינָא - לָא! אָמַר רַב מָרִי: מִשּׁוּם דְּהָוָה כְּלָל הַצָּרִיךְ לְפָרָט, וְכָל כְּלָל הַצָּרִיךְ לְפָרָט - אֵין דָּנִין אוֹתוֹ בְּכְלָל וּפְרָט. דְּרַשׁ רַב נַחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא: אֵין מְכַסִּים אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁעוֹרְעִין בּוֹ וּמַצְמִיחַ. אֲמַר רָבָא: הַאי בּוּרְכָּא. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרָבָא: מַאי בּוּרְכָּתֵיהּ? אֲנָא אֲמַרִיתָהּ נִיחֲלִיהּ, וּמֵהָא מַתְנִיתָא אֲמַרִיתָהּ נִיחֲלִיהּ: הָיָה מְהַלֵּךְ בַּמִּדְבָּר וְאֵין לוֹ אֶפֶר לְכַסּוֹת - שׁוֹחֵק דִּינָר זָהָב וּמְכַסֶּה; הָיָה מְהַלֵּךְ בְּסִפִּינָה וְאֵין לוֹ עָפָר לְכַסּוֹת - שׁוֹרֵף טַלִּיתוֹ וּמְכַסֶּה. בִּשְׁלָמָא שׁוֹרֵף טַלִּיתוֹ וּמְכַסֶּה - אִשְׁכַּחַן אֶפֶר דְּאִיקְרֵי עָפָר, אֶלָּא דִּינָר זָהָב מַנְּלָן? אֲמַר רַבִּי זֵירָא: "וְעַפְרַת זָהָב לוֹ". תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין מְכַסִּין אֶלָּא בָּעָפָר, דִּבְרֵי בֵית שַׁמַּאי, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מְצִינוּ אֶפֶר שֶׁקְּרוּי "עָפָר", שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלָקְחוּ לְטַמֵּא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת". - וּבֵית שַׁמַּאי, עֲפַר שְׂרֵפָה אִיקְרֵי, עָפָר סְתָמָא לָא אִיקְרֵי. תָּנָא: הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן הַשָּׁחוֹר וְהַכָּחֹל, וְנִקְרָת פִּיסּוּלִין, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף הַזַּרְנִיךְ. אָמַר רָבָא: בִּשְׁכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ "וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר" - זָכוּ בָּנָיו לִשְׁתֵּי מִצְוֹת, אֵפֶר פָּרָה וַעֲפַר סוֹטָה. וְלִיחֹשׁוּב נַמִּי עָפָר כְּסוּי הַדָּם! - הָתָם - הֶכְשֵׁר מִצְוָה אֵיכָא, הָנָאָה לֵיכָא. וְאָמַר רָבָא: בִּשְׁכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ "אם

נסורת — שמגררין נגרים במגירה פגומה וקוצצים בה עצים, והיא מִשֶּׁרֶת נסורת דקה בעפר. **תלמוד לומר וכסהו** — בפני עצמו נדרש. מדלא כתיב "ושפך דמו ובעפר יכסנו", דהוי משמע: עפר ולא דבר אחר, דלא כתיב כסוי אלא לבתר עפר. אבל השתא מדרישא "וכסהו" באנפי נפשיה. **ושחיקת כלי מתכות** — דלא איקרי עפר. **סובין** — שהנפה קולטת. **מורסן** — קליפה היוצאת כשכותשים במכתשת. **לאחר שריבה הכתוב ומיעט** — שכתב לך שני מקראות, אחד לרבות ואחד למעט, אמרת — מעתה יש לך לומר: כל הנך דלעיל מין עפר נינהו, מה עפר מיוחד שמגדל צמחין — אף כל שמגדל צמחים. וכל הנך קים להו לרבנן שמגדלין צמחין. **מידי אחרינא לא** — ואף על גב דמגדל צמחין. **כלל הצריך לפרט** — דלא סגי ליה לכלל בלאו פרטא. דאי הוה כתיב "וכסהו", הוי משמע: יכפה עליו את הכלי, כדקתני רישא, ואיצטריך עפר להורות שאין כסוי זה אלא בדבר המתערב ונבלע בו, כגון עפר וביוצא בו. וכי דיינינן ליה בכלל ופרט — דיוכא דכללא לא משתמע אלא בחד עניינא ומרבי מילי טובא, והדר אתי פרט למעוטי כל מילי דכלל. אבל הכא דמשתמע כלל בתרי ענייני — שני כסויין שאין דומים זה לזה, כגון כסוי דבר שלם כגון כלי, וכסוי דבר דק כגון עפר — תו לא אתי פרטא אלא לפרושי כסוי קמא דלאו בדבר שלם הוא, ולאו למעוטי לגמרי. **כלל הצריך לפרט** — ללמוד כלל מן הפרט, כדאמרינן (מועד קטן כא,א): "רבים צריכין לו", "תלמיד וצריך לו רבו" (בבא מציעא לג,א) ודוגמתו שנינו בבכורות (יט,א): מכלל הצריך לפרט, כיצד? "קדש לי כל בכור", יכול אפילו נקבה במשמע? תלמוד לומר: "זכר". אי זכר, יכול אפילו יצאה נקבה לפניו הוה ליה בכור לזכרים? תלמוד לומר: "פטר רחם", הרי פרט שהכלל צריך ללמוד הימנו. **אלא בדבר שזורעין בו ומצמיח** — למעוטי ארץ מליחה. **האי בורכא** — אינו עיקר, לשון בור. **במדבר** — ארץ ציה שאינה מצמחת. **דינר זהב** — לקמיה יליף: "ועפרות זהב לו" [איוב כח]. **שחיקה אין אבנים לא** — לא גרסינן. **אשכחן אפר דאיקרי עפר** — מ"עפר שריפת החטאת" [במדבר יט]. **השחור** — פחמין כתושין. **נקרת פיסולין** — עפר שמנקרתן מן הרחיים. **הזרניך** — אורפימנ"ט. **הנאה ליכא** — במצוה זו, דבלאו כסוי נמי הוה משתרי בשר. אבל באפר פרה איכא הנאה, שמטהרו מטומאתו, דאי לאו אפר אין לו טהרה עולמית. עפר סוטה מטיל שלום בין איש לאשתו, "ונקתה ונזרעה זרע" [במדבר ה].

אם

יצא

אם מחוט ועד שרוך — שלא רצה לידנות מן הגזל. **שרוך** — רצועה. **חוט של תכלת** — לציצית. **רצועה של תפילין** — לקשור. **בשלמא רצועה של תפילין** — איכא הנאה, דכתיב "ויראו ממך" [דברים כח]. **אלו תפילין שבראש** — אות הן לבל כי שם ה' נקרא עליך. **מאי היא** — מאי הנאה איכא? **מה נשתנה תכלת** — שהוקשקתה תורה לציצית. **שהתכלת דומה לים** — שהחלזון מן הים הוא עולה אחת לשבעים שנה, ומראית דמו דומה לים. ים אנו רואין שדומה לרקיע. ורקיע לספיר, וספיר לבסא הכבוד — דכתיב: "ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר" [שמות כד], והוא "כעצם השמים" [שם], אלמא שמים דומין לספיר. וספיר הוא בסא הכבוד, דכתיב: "במראה אבן ספיר דמות בסא". וכשהקדוש ברוך הוא מסתכל בבסא הכבוד שלו נזכר במצוה זו שהיא כנגד כל המצות. **הנאכל** — הגזול ואוכל, קשה הוא לעשות תשובה. **כאפרכסת** — טרמוי"א. **לא מרכבם** — לפי שאין אתם מרבין עצמכם אלא ממעטין, לפיכך חשק בכם. כי אתם המעט — ממעיטין עצמכם בענוה. **נמרוד** — מלך בדור הפלגה היה, ולכך נקרא שמו נמרוד — שהמריד כל העולם במלכותו על הקדוש ברוך הוא. **מושב אלהים ישבתי** — שבנה לו שבעה רקיעים של נחשת, ועלה וישב עליהם. תולה ארץ — על זכות אותן שנחשבו לבלימה. **שבולם עצמו** — סוגר את פיו, ודומה לו בבבורות (מ,ב): "פיו בלום" ר"רגליו מבולמות". **ומתחת** — מי שנדרס תחת הכל — הוא זרועות עולם. **האמנם אלם** — אומנות יפה היא האילום, אבל צדק, דהיינו דברי תורה — אותו הדברון. **מישרים** — במישור ארץ חלקה שנוחה לידרס. **בעפר עיר הנדחת** — קא סלקא דעתין: אפר שריפתה. **והא איכורי הנאה נינהו** — דכתיב: "לא ידבק" וגו' [דברים יג], ובעיר הנדחת כתיב. **עפר עפרה** — עפר קרקעה. **ורבא אמר** — אפילו בעפר (עפרה) [שריפתה] נמי מותר, שכסוי הדם מצוה ולא הנאה. שהמצות שנתנו לישראל לא לידנות נתנו להם, לא לשם הנאה נתנו להם, אלא גזירת מלך היא עלידם. **לא אם תקע יצא** — דלאו הנאה היא. ולדבתחלה מיהא לא יתקע, משום דמאיס.

שיעורא

משה ואהרן, כתיב הכא: "ונחנו מה", וכתיב התם: "תלה ארץ על בלימה". אמר רבי אילעא: אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה, שנאמר: "תלה ארץ על בלימה". רבי אבהו אמר: מי שמשים עצמו כמי שאינו, שנאמר: "ומתחת זרועות עולם". אמר רבי יצחק: מאי דכתיב "האמנם אלם צדק תדברון מישרים תשפטו בני אדם"? מה אומנותו של אדם בעולם הזה - ישים עצמו כאילם; יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר: "צדק תדברון", יכול יגיס דעתו? תלמוד לומר: "מישרים תשפטו בני אדם". אמר רבי זעירא ואיתימא רבה בר ירמיה: מכסין בעפר עיר הנדחת. - ואמאי? איסורי הנאה הוא! אמר זעירי: לא נצרכה אלא לעפר עפרה, דכתיב: "ואת כל שללה תקבץ אל תוך רחבה ושרפת" - מי שאינו מחופר אלא קביצה ושרפה, יצא זה שמחופר תלישה קביצה ושרפה. ורבא אמר: מצות לאו ליהנות ניתנו. יתיב רבינא וקאמר לה להא שמעתא. איתיביה רב רחומי לרבינא: שופר של עבודה זרה לא יתקע בו; מאי לאו, אם תקע לא יצא? - לא, אם תקע יצא. - לולב של עבודה זרה לא יטול; מאי לאו, אם נטל לא יצא? - לא, אם נטל יצא. - והתניא: תקע - לא יצא, נטל - לא יצא! אמר רב אשי: הכי השתא? התם -

שיעורא

יצא זה שמחוסר תלישה כו' — מבאן נראה לפסול גט שנבחב על הקלף ואחר כך חתכו. דהתם נמי דרשי: "ובחב ונתן" — מי שמחוסר כתיבה ונתינה, יצא כו'. דתפי נראה חבור גט המחובר לקלף גדול, מחבור עפר לעיר הנדחת, דחשיב הכא מחוסר תלישה. ושם בפרק שני דגיטין (כא,ב) כתוב באורך כל הצורך.

והתניא תקע לא יצא נטל לא יצא — דוה ליה לאתויי מתניתין ד"לולב הגזול" (סוכה כט,ב): של אשרה ושל עיר הנדחת פסול. אלא ניחא ליה להביא דף ברייתא, דקתני בית שופר ולולב. ואם תאמר: דבפרק "ראוהו בית דין" (ראש השנה כח,א) אמר רב: שופר של עבודה זרה לא יתקע בו, ואם תקע בו יצא. וכן בפרק "מצות חליצה" (יבמות קג,ב) אמר רבא: החולצת בסנדל של עבודה זרה חליצתה כשרה, ולא אמרינן דמכתת שעורה!! ויש לומר: דהכא בעבודה זרה של ישראל דאין לה ביטול, אבל דגוי דיש לה ביטול — לא מכתת שיעוריה. וכי תאי גוונא משני פרק "לולב הגזול" (סוכה לא,ב) אהא דאמר רבא: לולב של עבודה זרה אם נטל יצא. ופריך ממתניתין דלולב של אשרה פסול, ומשני: באשרה דמשה. ואם תאמר: עבודה זרה דגוי מכל אגבהה הויא דישראל, כדאמר בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מב,א) גזירה דלמא מגביה לה והדר מבטל לה! ויש לומר: כגון שהגביה השופר והסנדל על מנת שלא לקנותו. דהא תנן [ובמנות קא,א]: במנגל שאין שלו - חליצתה בשרה. ולולב איירי ביום טוב שני. ובסוכה הוה מצי לשנויי דמתניתין ביום טוב ראשון, ולא הוה צריך לאוקמה באשרה דמשה. אלא משום דקתני אשרה דומיא דעיר הנדחת, דאפילו ביום טוב השני. ורבינו תם מפרש: דבולהו בעבודה זרה דגוי, ובאן קודם ביטול, והתם לאחר ביטול. ולאחר ביטול נמי לכתחלה לא יטול ולא יתקע ולא יחלוץ, דמאיס לענין מצוה, לפי שהיה עליה שם עבודה זרה. אפילו אם תמצי לומר דשרי לכסות בעפר עבודה זרה לכתחלה כמו בשל עיר הנדחת — לא דמי כיסוי לחליצה, דלענין כסוי לא חיישינן ממאי דמאיס. והא דמשני בסוכה: באשרה דמשה, ולא משני בדגוי וקודם ביטול — משום דמכי נקצץ הלולב מן הדקל נתבטל. ובפרק "מצות חליצה" (יבמות קג,ב) דמפליג בין סנדל של עבודה זרה לסנדל של תקרובת עבודה זרה דאין לו ביטול, ולא מפליג בנטל עבודה זרה גופיה בין אחר ביטול לקודם ביטול! ויש לומר: מילתא אגב אורחיה קא משמע לן, דתקרובת עבודה זרה אינה בטלה עולמית. [וההוא ד"ראוהו בית דין" (ראש השנה כח,א] קשה טפי: דמפליג התם רבא בין שופר של עבודה זרה לשל עיר הנדחת, דבשל עבודה זרה גופיה היה יכול לחלק לפירוש רבינו תם בין אחר ביטול לקודם ביטול! ומיהו, על כרחך צריך לאוקמה לאחר ביטול, כדברי רבינו תם, לספרים דגרסי "רב יהודה". דאי הכי קודם ביטול, הא רב יהודה אית ליה התם דבשופר של שלמים לא יצא, משום דמצות לידנות ניתנו. אך נראה ד"רבא" גרסינן, ולא "רב יהודה", דהא מפרש התם טעמא דבשופר של עיר הנדחת לא יצא — משום דכתותי מכתת שיעוריה, ולרב יהודה הוה ליה למימר: משום דמצות לידנות ניתנו.

הדרן עלך כסוי הדם

גיד הנשה. מוקדשין פשיטא — כולהו נמי פשיטא, אלא דצריך שיהא אחד לצורך, ואגביה תני כולהו.

ואתי איסור מוקדשין וחזיל על איסור גיד — ואף על גב דתנן (חולין ק,ב): ואינו נוהג בטמאה, דאין איסור גיד חייל על איסור טומאה — איסור מוקדשין דחמיר, דאית בהו כרת אם אכלו בטומאה, כדפירש רש"י לקמן (צ,א), חייל טפי מאיסור גיד.

אלא קסבר אין בגידים בנותן טעם — ולא היה יכול להקשות: ודתנן (חולין ק,ב) "אינו נוהג בטמאה", דשמעינו: אין גיד הנשה נוהג בטמאה, דאין איסור גיד חל על איסור טומאה, אלמא דיש בגידין בנותן טעם! — דהוה מצי למימר: דשעמא, כדאמר רבי שמעון בגמרא (שם קא,א): מי שגידו אסור ובשרו מותר. ומה שמקשה רבי יהודה: והלא אף לבני יעקב נאסר — שפיר פריך. דכיון דלבני יעקב נאסר אף בטמאה, לא מסתבר למימר דאחרי כן כשנאסרו בטמאה, פקע ממנו איסור גיד הנשה. אי נמי: אפילו היה יכול לדקדק משם דיש בגידין בנותן טעם, ניחא ליה למיפרך מירך שנתבשל בה גיד הנשה, ששנויה קודם.

איסור גיד איבא איסור מוקדשין ליבא — והכי פירושו: איסור גיד הנשה לבדו נוהג במוקדשין, ולא איסור אחר. ואם תאמר: ולימא, דקסבר יש בגידין בנותן טעם, ואפילו הכי לא אתי איסור מוקדשין וחזיל אאיסור גיד — דלית ליה איסור חל על איסור, אף באיסור חמור ואיסור כולל. וכי תימא: משום דמתניתין כרבי מאיר, דאמר דנוהג בשליל, ובסוף פירקין (קא,א) מחייב רבי מאיר שתים באוכל גיד הנשה של נבלה, אלמא אית ליה איסור חל על איסור — דהשתא נמי דקאמר: אין בגידין בנותן טעם, לא אתיא כרבי מאיר, דהא רבי מאיר סבר: יש בגידין בנותן טעם, מדמחייב באוכל גיד משום נבלה! ריש לומר: דאין נראה לו שתחלוק דר' סתמא דמתניתין אסתמא דברייתות פרק "אמרו לו" (יג,ב) ד"יש אוכל אבילה אחת, וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד", דסברה דאיסור חל על איסור באיסור כולל. אי נמי: לא בעי לשנויי הכי, משום דאבתי תקשה ליה: דאם כן, "אין מוקדשין נוהג בגיד" מבעי ליה! והשתא דקאמר דסקסר אין בגידין בנותן טעם, הוה מצי למפרך: "אין מוקדשין נוהג בגיד" מבעי ליה! אלא דעדיפא מיניה פריך. **אם** יש בה בנותן טעם אסורה — תימה: דלימא אסורה משום שמנו של גיד, אבל בגידין אין בהן בנותן טעם! ולפירוש הרב מאיר אתי שפיר, דפירש: דאין להחמיר ולאסור בשומן שבגיד, כיון שהגיד עצמו אינו אוסר. ורבינו הם מפרש: דלשמנו של גיד, לא הוה קרי "גיד" סתמא. וקשה לפירושו: דלקמן (צא,א) גבי ההיא ד"גרדין שרפו לששה עשר" מוקי לה רב אשי בשומן של גיד! **בולדות** קדשים עסקינן — דבהדי הדדי קאתו. ואם תאמר: והיכי אתו בהדי הדדי, דא איסור גיד אינו חל עד שיהא בן תשעה חדשים, דדאמר לקמן בפרקין (צב,ב): אמר רבי אושעיא מחלוקת בבן תשעה חי, והלך רבי מאיר לשיטתו כו'! ויש לומר: דהא דשרי רבי מאיר בגיד בשליל בן שמונה — היינו לאחר שנשחטה האם, דיתר בשחיטת האם. אבל כל זמן שלא נשחטה האם — איבא איסור גיד בשליל. ומיהו קשה: דבפרק "בהמה המקשה" (חולין עה,א) איפליגו רבי יוחנן וריש לקיש בתולש חלב מבן תשעה חי, אבל מבן שמונה חי — משמע דלכולי עלמא אין בו איסור חלב, והכי נמי איסור גיד, כי היכי דליכא איסור חלב. ואם כן, איסור מוקדשין קדים! ויש לומר: דדוקא איסור חלב אין בו, משום דכתיב (ויקרא ז) "כל חלב שור וכשב", ובן שמונה לא מיקרי "שור וכשב", אבל איסור גיד יש בו. אי נמי: ניחא ליה למיפרך ממתניתין דנויר דמשמע בהדיא דלאו בהדי הדדי אתו. ואם תאמר: ואמאי לא פריך ממתניתין ד"אינו נוהג בטמאה" — אלמא דאיסור טומאה קדים! ויש לומר: דהוה מצי למימר דטעמא משום דבשרו אסור, כדקאמר רבי שמעון בדפרשתי לעיל. **והא** מדקתני סיפא דנוהג בשליל מכלל דרישא בו' — תימה: מאי פריך? הא סיפא — בשליל שנשחטה אמו, ורישא — בשלא נשחטה! ועוד: דמאי קא משני "דבר זה מחלוקת רבי יהודה ורבנן"? והלא אף רבי יהודה מודה דאסור כי לא נשחטה האם. דדוקא בנשחטה פליגי, דהא רבי יוחנן אית ליה בפרק "בהמה המקשה" (שם) דחלש חלב מבן תשעה חי דחלבו כחלב בהמה, אף על פי שאם נשחטה האם — הכל מותר, אפילו חלבו וגידו, מ"כל בהבמה תאכלו"! **ואמר** רבי יוחנן לא נצרכה אלא לגפל בו' — תימה: דבנויר פרק "בהן גדול" (נ,א) גרסינן בבל הספרים "בראמר רבי יוחנן בו'", משמע דרבי יוחנן לא אמר אההיא דנויר! ונראה דהכא נמי גרסינן "בראמר רבי יוחנן", ודרבי יוחנן אפשר דאיתמר אמוהנתיתן דאהלות (פרק שני, משנה א) דתנן: אלו מטמאים באהל המת בו'. ורבינו שמואל מיישב גירסת הספרים: דהתם גרסינן "בראמר", והכא גרסינן "ואמר". דהתם על פירכא ד"על בזית מגלח, על כולו לא כל שכן" אמר רב יוסף: לא נצרכה אלא למת שאין עליו אפילו בזית בשר. והדר פריך: ואבתי, על אבר ממנו מגלח — על כולו לא כל שכן! ומשני: "בראמר רבי יוחנן: לא נצרכה" — פירוש: כדאמר רבי יוחנן על פירכא קמייתא ד"על בזית בו'", דכיון שלא נתקשרו איבריו עדיין, מסתמא אין עליו בזית. הכא נמי בו'. והכא דלא מייתי אלא פירכא קמייתא, קאמר "ואמר רבי יוחנן", משום דאפירכא קמייתא איתמר מילתיה דרבי יוחנן.

אלמא

שִׁעוּרָא בְּעֵינַן, וְעֲבוֹדָה זָרָה כַּתּוּתֵי מִכַּתַּת שִׁעוּרָא, הָכָא - כָּל מַה דְּמִכַּתַּת מְעַלֵּי לְכִסּוּי.

הדרן עלך כסוי הדם

גִּיד הַנָּשֶׁה נוֹהֵג בְּאֶרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בְּפִנּוּי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בְּפִנּוּי הַבַּיִת, בְּחוּלִּין וּבְמוּקְדָּשִׁין. וְנוֹהֵג בַּבְּהֵמָה וּבַחַיָּה, בְּיָרֵךְ שֶׁל יָמִין וּבְיָרֵךְ שֶׁל שְׂמֹאל, וְאֵינוֹ נוֹהֵג בָּעוֹף - מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ כָּף, וְנוֹהֵג בַּשְּׁלִיל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ נוֹהֵג בַּשְּׁלִיל וְחֶלְבּוֹ מוּתָּר. וְאֵין הַטְּבָחִין נֶאֱמָנִין עַל גִּיד הַנָּשֶׁה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נֶאֱמָנִין עָלָיו, וְעַל הַחֵלֶב. גְּמָרָא מוּקְדָּשִׁין, פְּשִׁיטָא! מִשּׁוּם דְּאַקְדְּשֵׁיהּ פָּקַע לֵיהּ אִיסּוּר גִּיד מִינַּיהּ? וְכִי תֵּימָא: יֵשׁ בַּגִּידִין בְּנוֹתֵן טַעַם, וְאָתֵי אִיסּוּר מוּקְדָּשִׁין וְחֵיֵיל אַאִיסּוּר גִּיד, הַאי "מוּקְדָּשִׁין נוֹהֵג בַּגִּיד" מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא קָסָבַר: אֵין בַּגִּידִין בְּנוֹתֵן טַעַם, וּבְמוּקְדָּשִׁין, אִיסּוּר גִּיד - אִיבָּא, אִיסּוּר מוּקְדָּשִׁין - לֵיבָּא. - וְקָסָבַר תַּנָּא דִּידָן אֵין בַּגִּידִין בְּנוֹתֵן טַעַם? וְהָתְנַן: יָרֵךְ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בָּהּ גִּיד הַנָּשֶׁה, אִם יֵשׁ בָּהּ בְּנוֹתֵן טַעַם - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה! אֶלָּא, הָכָא בּוֹלְדוֹת קָדָשִׁים עֲסָקִינַן, וְקָסָבַר: נוֹהֵג בַּשְּׁלִיל, וְקָסָבַר: וְלָדוֹת קָדָשִׁים בִּמְעֵי אִמָּן הֵן קְדוֹשִׁים, דְּאִיסּוּר גִּיד וְאִיסּוּר מוּקְדָּשִׁין בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קָאָתֵי. - וּמִי מְצִיַּת מוֹקְמַת לַהּ בַּשְּׁלִיל, וְהָא מְדַקְתָּנֵי סֵיפָא "נוֹהֵג בַּשְּׁלִיל", מִכְּלָל דְּרִישָׁא לָאו בַּשְּׁלִיל עֲסָקִינַן? - הָכִי קָאָמַר: דָּבָר זֶה מַחֲלוֹקֶת בְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנַן. - וּמִי מְצִיַּת אָמְרַתְּ דְּתְרוַיְיהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קָאָתוּ? וְהָתְנַן, עַל אֵלּוּ טוּמְאוֹת הַנָּזִיר מְגַלֵּחַ: עַל הַמֵּת וְעַל בַּיְּזִית מִן הַמֵּת. וְקָשְׁיָא לָן: עַל בַּיְּזִית מִן הַמֵּת מְגַלֵּחַ, עַל כּוּלּוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן? וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְגָפֵל בּוֹ. - וּמִי מְצִיַּת אָמְרַתְּ דְּתְרוַיְיהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, עַל בַּיְּזִית מִן הַמֵּת. וְקָשְׁיָא לָן: עַל בַּיְּזִית מִן הַמֵּת מְגַלֵּחַ, עַל כּוּלּוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן? וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְגָפֵל בּוֹ. - הָכָא נָמִי, בְּגִידִין, אֲבָרֶיהָ בְּגִידִין, אלמא:

מִשְּׁנָה גיד הנשה. ובמוקדשין — לקמן (צ,א) פליגי בה, איבא למאן דאמר: אפילו בעולה, ואיבא למאן דאמר: בקדשים הנאכלין. **שאין** לו **כף** — בגמרא מפרש: אית ליה, ולא עגיל. **כף** — פוליפ"א, הנברכת סביבות עצם הקוליות העליונה כשבר בעיגול. אבל עוף אינו כן, שהבשר שעל הקוליות ברוחב הוא, ואינו דומה לכף. **כף** — שעל גב הירך. **ונוהג בשליל** — בן תשעה חי הנמצא בבהמה. **וחלבו** — של שליל מותר. **ואין הטבחים נאמנים** — לומר "נטלנוהו", מפני שטורדן הוא להם לחטוט אחריו. **גמרא איסור גיד** — נוהג בבהמה משעה שנוצר. **יש בגידין בנותן טעם** — בבשר. ואשמעינן האי תנא דהאוכל גיד הנשה של מוקדשין לוקה שתים: אחת, משום גיד — שאפילו עץ הוא, התורה חייבה עליו. ואחת, משום מוקדשין — שיש בו טעם, ונהנה מן המוקדשין. ושמעינן מינה תרתי: חדא, דיש בגידין בנותן טעם. וחדא, דאיסור חל על איסור. ולאפוקי ממנאן דאמר בהאי פירקא (חולין צט,ב): אין בגידין בנותן טעם. אם כן — הכי איבעי ליה למתני: "מוקדשין נוהגות בגיד"! אלא — אשמעינן האי תנא דאין בגידין בנותן טעם, והכי קאמר: איסור גיד הנשה לבדו נוהג במוקדשין, אבל איסור מוקדשין אין בו. **אם יש בו בנותן טעם** — שיערו חכמים בששים כל נותן טעם סתם. **בולדות קדשים** — בהמת שלמים שילדה. ואשמעינן תנא דמתניתין: דלא תימא איסור מוקדשין קדים, וגיד אינו נוהג בשליל, וכי מטי לידה — לא אתי גיד חייל עליה, דאין איסור חל על איסור. אלא תרוייהו חייליי, דקסבר: ולדות קדשים, משעת יצירתן במעי אמן הן קדושים, וגיד הנשה נוהג בשליל. ואשתכח דביצירת העובר חלו שניהם. **מכלל דרישא לאו בשליל עסקינן** — דאי מרישא שמעינן דנוהג בשליל, סיפא למה ליה למתנייה? **הכי קאמר כו'** — בלומר, רישא ודאי אשמעינן דנוהג בשליל. דאי אין נוהג בשליל — קדים ליה איסור מוקדשין, ותו לא אתי איסור גיד וחייל עליה. והדר תנא פלוגתא — לאשמעינן דדבר זה שהשמיענו תחלה נוהג בשליל, לאו דברי הכל היא, אלא מחלוקת רבי יהודה ורבנן. **הנזיר מגלח** — שאם נטמא לאחר שמנה מקצת נזירותו — סותר כל מה שמנה, ומגלח, וחוזר ומתחיל ומונה, בדתניא (במדבר ו): "והימים הראשונים יפלו". **על המת כו'** — אבל לא על שאר טומאות, כגון נבלה ושרץ, ד"מת" כתיב בפרשה (שם): "וכי ימות מת עליו". **נגפל** — שכולו קיים, ועדיין לא נתקשרו איבריו בגידין. שהרי כל איבריו נוצרים, ועדיין אין עליו בזית בשר.

אלמא

אלמא איסור מוקדשין קדים — דמשעה שנוצר הוא קדוש, ועדיין לא נוצר הגיד, דהא חזונן דיצירת עובר קודמת ליצירת גיד. ומשנינן **אף על גב דאיסור מוקדשים קדים אתי איסור גיד וחייל** — הואיל ואיסור חמור הוא, שנוהג בבני נח, כדקתני מתניתין (חולין ק,ב): והלא לבני נח נאסר גיד הנשה. ופרכינן **מאן שמעת ליה הא סברא** — דנוהג בבני נח? רבי יהודה, בשילהי מתניתין (שם). **והאי** תנא דרישא **דמתניתין דלא כרבי יהודה** — דקתני "ברך של ימין ושל שמאל", ואילו רבי יהודה שמעינן ליה לקמן דאמר: אינו נוהג אלא באחד. **סבר לה כוותיה בחדא** — דנוהג בבני נח. **ופליג עליה בחדא** — דנוהג בשתי יריכות. **איסור דשמעת ליה לרבי יהודה** — דאמר דמשום חומריה דגיד דנוהג בבני נח, חייל נמי איסור אחרינא. **בטמאה** — שמעת ליה, דאתי איסור גיד וחייל אאיסור טמאה. דאף על גב דאיסור טמאה ממעי אמה, ואיסור גיד אינו עד שיולד, דהא רבי יהודה "אין נוהג בשליל" קאמר במתניתין — אפילו הכי חייל גיד אטמאה, משום דאיסור טמאה לאו בעלמא הוא, ואיסור גיד חמור, שכן נוהג בבני נח. **קדשים דאיסור כרת** — שעל ידי קדשים בא לידי כרת, כגון אכלו בטומאה או פגול ונותר. **מי שמעת ליה** — דחייל גיד עלייהו? **אלא הכא במבכרת עסקינן** — דלא קדוש ולד אלא ברחם ביציאתו. ואשמעינן תנא דידן דאף על גב דאין גיד נוהג בשאר מוקדשים, דהא איסור מוקדשים קדים, כדאמרת דיצירת עובר קודמת, ותו לא אתי איסור גיד וחייל — אפילו הכי יש מוקדשים שהגיד נוהג בהן, כגון בכור. ממה נפשך: אי נוהג בשליל — איסור גיד קודם, ותו לא פקע. ואי אין נוהג בשליל — תרוייהו בהדי הדדי אתו. **ואיבעית אימא בולדות קדשים** — ואשמועינן תנא דידן: דלא קדשי במעי אמן, אלא בהוייתן — ביציאתן. דהילכך, איסור גיד נוהג בבולן, משום דאיכו קדים, דנוהג בשליל, ותו לא פקע. דלא תימא: במעי אמן קדושים, ואיסור מוקדשין קדים, כדאמרן בנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין, ותו לא אתי איסור גיד וחייל. להכי נקט "בהוייתן" — משום לישנא דקרא דלפינן מניניה קדושת ולדות קדשים, בפרק שני דבכורות (יד,ב): "רק קדשיך" — אלו תמורות, "אשר יהיו לך" — אלו הולדות. **הנאכלים** — חטאת ואשם ושלמים. **שאין נאכלין** — עולה. **להלקותו** — לקי אם אכלו. **להעלותו** — למזבח, אין איסור גיד נוהג, כדאמרינן לקמן דלא כתיב "ולא יאכל המזבח". **לישנא אחרינא כאן לחלצו כאן להעלותו** — מאן דאמר אין נוהג בעולה — להלצו קאמר, שאינו מצווה להלצו מן דירך, ומאן דאמר נוהג — להעלותו קאמר, דאסור להעלותו בפני עצמו, אם פירש מן דירך. **רב נחמן בר יצחק אמר לחלצו פליגי** — דמאן דאמר נוהג — קסבר: מצוה לחלצו. וללישנא קמא להעלותו פליגי, מאן דאמר נוהג — קסבר להעלותו נמי אסור עם דירך, כדפליגי רבי ורבנן לקמן. דלרבי שרי, כדמוקי לקמן אליבא דרבי, כי איצטריך קרא למשרי גיד הנשה, במחובר. ולרבנן אסור, דבעינן "מן המותר לישראל". **הכל** — רבויא הוא. **אפילו פרשו** — מן הבשר הנך גידין, בגדיין המותרין קאמר, דומיא דעצמות. **ומאן דאמר אף לה כו'** — כלומר, דהך מתניתין לאו דברי הכל היא, אלא רבי היא, ופליגי רבנן עליה, וכדתניא כו'. ומפלוגתייהו שמעינן דלרבי — גיד הנשה מותר, ולרבנן — אסור, כדמפרש ואזיל. **ומה אני מקיים הכשר והדם** — ולא גידין. **בפוקעין** — מעל האור, אשקל"ש. **מידי דהוי ראשה של עולה** — דצריך שיקריבנו שלם, כדכתיב (ויקרא א) "ואת הראש", והרי עצמות הדרבה יש.

אלמא איסור מוקדשין קדים — אומר רבינו תם: משום דמתחלה הכל הוא בשר, והבשר עצמו מתקשה אחרי כן ומתחלבן ונעשה גיד. ובקונטרס פירש לקמן: דמתחלה כשהגיד נוצר, אינו על הבקר, ולא חייל עד שיבא ויתקשה על הבקר. ואף על גב דהשתא רצה לומר דאין איסור גיד חל על איסור מוקדשים, על איסור אבר מן החי דלא חמיר במוקדשים — חייל. ועוד: דאי אפשר לאיסור גיד להיות בענין אחר. ועוד: דאין איסור אבר מן החי חל עד שיולד, דאמר בסוף פרקין (חולין קג,א): כגון שנטרפה עם יציאת רובה, דאיסור טרפה ואיסור אבר מן החי חייל בהדי הדדי.

והא מתניתין דלא כרבי יהודה דקתני נוהג בשל ימין בו' — הוה מצי למימר: מדקתני "נוהג בשליל" ופליג רבי יהודה, אלא רישא דמתלתא נקט.

קדשים דאיסור כרת מי שמעת ליה — משמע: דאפילו בשלמים ולאחר זריקה, דשרי אף לזרים, בעי למימר דלא חייל כלל איסור גיד דשרי באבילה. אף על גב דלאחר זריקה פקע איסור קדשים, מדלא אשכחן דחייל אלא במבכרת. ותימה: כיון דהשתא ליכא איסור קדשים, אף על גב דיכול לבא לידי איסור כרת, כגון אם אוכלו בטומאת הגוף, אמאי לא יחול איסור גיד. דאין כאן איסור חל על איסור, כדאמר בפרק "ארבעה אחין" (יבמות לב,א) דאחות אשה מתלא תלי וקאי כו'? ויש לומר: כיון דמחיים לא חייל איסור גיד, דאיכא איסור מוקדשין דיכול לבא לידי כרת על ידי פיגול ונותר וטמא, תו לא חייל איסור גיד לאחר שחיטה וזריקה. דבעינן שיחול מחיים איסור גיד, דומיא דיעקב שנשה לו גידו מחיים. ואם תאמר: וגינמא, מגו דאיתוסף איסור גיד לבני נח, איתוסף נמי לישראל! ויש לומר: דהא דנאסר לבני נח, דהיינו דוקא לבני יעקב, דקודם מתן תורה איקרו בני נח. ואפילו נאסר מתחלה לכל אומות העולם, הא אמר בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נט,א): כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני — לישראל נאמרה ולא לבני נח. ואם כן לאחר מתן תורה שרו לבולהו, לבר מישראל. ואם תאמר: וגינמא, מיגו דאיתוסף איסור גיד לגבוה דאסור להעלותו, איתוסף נמי לדהיזוט איסור אכילה! ויש לומר: דאיכא למאן דאמר בסמוך "מחובברין", יעלו". **הכא** במבכרת עסקינן דברחם קדוש — ובהדי הדדי קאתו, וקא משמע לן דלא מבטל איסור קדשים החמור איסור גיד הקל מלחול עמו. ואם תאמר: והא איסור גיד לרבי יוחנן קדים, דאמר (חולין עה,א): תלש חלב מבן תשעה חי, דחלבו כחלב בהמה. והדר אתא איסור מוקדשין דחמיר, וחייל עליה. ואם כן, לרבי יוחנן "מוקדשין נהגינן בגיד" מבעי ליה! ונראה: דלרבי יוחנן לא חייל איסור גיד ואיסור חלב, עד שיצא לחוץ ממעי אמו לאויר העולם. וכן משמע, דבסוף פירקין (חולין קג,א) קאמר רבי יוחנן גופיה: כשנטרפה עם יציאת רובה, דאיסור אבר ואיסור חלב ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתו. אלמא, דליכא איסור חל במעי אמו.

פרשו ידדו רבי היא דתניא בו' — תימה: אמאי מייתי הך ברייתא קמייתא? ונראה: דאי לאו ברייתא קמייתא, הוה מצי למימר דרבנן סברי שיש לרבות כל מה שנוכל לרבות, ואפילו פרשו דאיסורא. ולית לן למעוטי אלא פוקעים גרידא, שהוא סוף העלאה. ורבי סבר דרבויא ומיעוטא אית לן לאוקומי בתחלת העלאה, ולא נמעוט כמו בן אלא דבר אחד, דהיינו פרשו דאיסורא. אבל מחוברים דאיסורא, ופרשו דהיתירא — יעלו. ולהכי מייתי ברייתא קמייתא, דגידים דהיתירא נמי כשפרשו ירדו, דומיא דעצמות דהיתירא, ועל כרחך רבי היא. אלמא, לא מרבי רבי כל מה שיכול לדרבות, דהא אוקי נמי מיעוט בפרשו דהיתירא. והכי נמי לרבנן לא מרבי כל מה שיכולין לדרבות, אלא ממעטין דאיסורא אפילו במחובברין.

אַלְמָא: אִיסּוּר מוּקְדָּשִׁין קָדִים! - אַף עַל גַּב אִיסּוּר מוּקְדָּשִׁין קָדִים, אָתֵי אִיסּוּר גִּיד חָיֵיל עֲלַיְיהוּ, שֶׁכֵּן אִיסּוּרוֹ נוֹהֵג בִּבְנֵי נֹחַ. - מַאן שְׁמַעְתָּ לֵיהּ הַאי סְבָרָא - רַבִּי יְהוּדָה, וְהָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּקָתָנֵי: נוֹהֵג בַּבְּהֵמָה וּבַחַיָּה, בְּיָרֵךְ שֶׁל יָמִין וּבְיָרֵךְ שֶׁל שְׂמֹאל? - הַאי תַּנָּא סְבַר לַה כְּוָתֵיהּ בַּחֲדָא, וּפְלִיג עֲלֵיהּ בַּחֲדָא. - אֵימַר דְּשָׁמְעְתָּ לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה בְּטְמְאָה - דְּאִיסּוּר לָאו, קָדָשִׁים דְּאִיסּוּר כָּרֵת, מִי שָׁמְעְתָּ לֵיהּ? אֶלָּא, הָכָא בְּמְבֻכֶּרֶת עָסְקִינַן - דִּבְרֶחֶם קָדוֹשׁ. וְאִי בְּעֵית אֵימָא: וַלְדוֹת קָדָשִׁים - בַּהֲוָוְיֵיהֶן הֵן קְדוֹשִׁים. אֲמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא קָדָשִׁים הַנֶּאֱכָלִין, אֲבָל קָדָשִׁים שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין - אֵין אִיסּוּר גִּיד נוֹהֵג בָּהֶן. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֶחָד קָדָשִׁים הַנֶּאֱכָלִין וְאֶחָד קָדָשִׁים שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין - אִיסּוּר גִּיד נוֹהֵג בָּהֶן. אֲמַר רַב פַּפָּא: וְלָא פְּלִיגִי, כָּאן לְהַלְקוֹתוֹ, כָּאן - לְהַעֲלוֹתוֹ, אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב פַּפָּא: וְלָא פְּלִיגִי, כָּאן - לְחַלְצוֹ, וְכָאן - לְהַעֲלוֹתוֹ. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: לְהַעֲלוֹתוֹ פְּלִיגִי, דְּתַנְיָא: "וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה" - לְרַבּוֹת הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִין וְהַקְּרָנַיִם וְהַטְּלָפַיִם, יָכוֹל אֲפִילּוּ פָּרְשׁוּ? "וְעָשִׁיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם", אִי בָּשָׂר וָדָם, יָכוֹל יַחֲלוֹץ גִּידִים וַעֲצָמוֹת, וַיַּעֲלֶה בָּשָׂר לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ: תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה", הָא כֵּיצַד: מְחוּבָּרִין - יַעֲלוּ, פָּרְשׁוּ, אֲפִילּוּ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ - יֵרְדוּ. וּמַאן תַּנָּא דְּשָׁמְעְתָּ לֵיהּ דַּאֲמַר פָּרְשׁוּ יֵרְדוּ? רַבִּי הִיא, דְּתַנְיָא: "וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל" - לְרַבּוֹת הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַקְּרָנַיִם וְהַטְּלָפַיִם, וַאֲפִילּוּ פָּרְשׁוּ, וְהָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים "וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם" - בְּפוֹקְעִין, הָא כֵּיצַד: עִיכּוּלֵי בָשָׂר אַתָּה מַחֲזִיר, וְאִי אַתָּה מַחֲזִיר עִיכּוּלֵי גִּידִים וַעֲצָמוֹת. רַבִּי אוֹמֵר: כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר "וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל" - רִיבָּה, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר "וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם" - מִיעֵט. הָא כֵּיצַד: מְחוּבָּרִין - יַעֲלוּ, פָּרְשׁוּ, אֲפִילּוּ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ - יֵרְדוּ. וְרַבָּנַן - מְחוּבָּרִין לָא אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְרַבּוּיֵי, מֵידִי דַּהֲוָה רֹאשָׁהּ שֶׁל עוֹלָה, כִּי אִיצְטְרִיךְ קְרָא - לְפָרְשׁוּ. וְרַבִּי - מְחוּבָּרִין הֲדְיוּתֵירָא לא

של שלמים מכבדו לאמה — פירש בקונטרס: דגרסינן "חטאת ואשם", משום דשלמים נאכלים בכל העיר, ומה טיבו בעורה?! ונראה: משום דשוק חזקה ניתן לבהנים, ששם גיד הנשה, שהשוק הוא ברגל ולא ביד, כדתנן לקמן ב"הזורע" (קלד,ב), והם היו רגילין לאכול מתנותיהם בעורה. אי נמי: בשלמים של בהנים, שכל קדשיהם היו רגילין לאכול בעורה. **בשלשה** מקומות דברו חכמים לשון הואי — אבל ההיא דתמיד (ל,א) קסבר דאין זה הואי, כדמפרש במסכת תמיד: משום שאין עניות במקום עשירות.

שלש מאות בהנים מטבילין אותה — ואם תאמר: דאמור סוף פרק קמא דביצה (יד.ב): מפני מה אמרו וילון טומא? מפני שהשמש מתחמם כנגדו. והאי פרוכת ליכא למיחש שיתחממו כנגדו, דאסור לידנות ממנו, ואמאי מטבילין אותה? וליכא למימר: דכיון שנארגה היו מטבילין אותה, כדאמר בפרק "חומר בקדש" (חגיגה כג,א), דכלים הנגמרים בטהרה צריכין טבילה לקדש — דהתם לא מיירי אלא בכלים המקבלין טומאה, דמשום חומר הקדש החמירו להטבילן כאילו נטמאו, אבל פרוכת דלא מקבל טומאה — לא. ועוד: דבמסכת שקלים בפרק "כל הרוקין" (יב,ב) משמע בהדיא דפרוכת מקבל טומאה, דתנן: פרוכת שנטמא באב הטומאה — מטבילין אותה בחרץ, ונטמא בולד הטומאה — מטבילין אותה בפנים! ויש לומר: דמקבל טומאה לפי שהוא אהל, כדאמר בפרק קמא דסוכה (ז,ב): "וסכות על הארון" — דכיוסך ליה מיכף עליויה דארון. ומיהו יש ספרים דגרסי בפרק קמא דביצה (יד.ב) "מפני מה וילון אסור", וכן גרסינן בהלכות גדולות, פירוש: מפני מה אסור לעשות וילון מכלאים.

רב

בשלשה מקומות דברו חכמים לשון הואי, אלו הן: תפוח, גפן, ופרוכת. תפוח - הא דאמרן, גפן - דתנן: גפן של זהב היתה עומדת על פתחו של היכל, מודלה על גבי כלונסות, וכל מי שהיה מתנדב גרגיר או אשכול מביא ותולה בה. אמר רבי אלעזר ברבי צדוק: מעשה היה ונמנו עליה שלש מאות כהנים לפנותה. פרוכת - דתנן: רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון הסגן, פרוכת - עוביה טפח, ועל שבעים ושנים נירים באמה, ועל כל נימה ונימה עשרים וארבעה חוטין. ארבה ארבעים באמה ורחבה עשרים באמה, ומשמונים ושתי רבוא נעשת, ושתים עושים בשנה, ושלש מאות כהנים מטבילין אותה. "בירך של ימין ובירך של שמאל". מתניתין לא כרבי יהודה, דתניא רבי יהודה אומר: אינו נוהג אלא באחת, והדעת מכרעת - את של ימין. איבעיא להו: מיפשט פשיטא ליה לרבי יהודה, ומאי "דעת"? - דעת תורה, או דלמא ספוקי מספקא ליה, ומאי "דעת"? - דעת נוטה? תא שמע: הקצמות והגידים והנותר - ישרפו לשישה עשר, והיוין בה: הני גידי מאי עבידתייהו? אי גידי בשר - ליכלינהו! ואי דאייתור - היינו נותר! אלא גידי צואר, אי לאו בשר נינהו - לישדינהו! ואמר רב חסדא: לא נצרכא אלא לגיד הנשה, ואליבא דרבי יהודה דאמר אינו נוהג אלא באחת. אי אמרת בשלמא ספוקי מספקא ליה - שפיר, אלא אי אמרת מיפשט פשיטא ליה, דהיתירא - דאיסורא - לישדייה! אמר רב איקא בר חנינא: לעולם אימא לך מיפשט פשיטא ליה, והכא במאי עסקינן - כשהוכרו ולבסוף נתערבו.

רב

לא איצטריך קרא לרבויי, כי איצטריך קרא - לגיד הנשה בכחובר. ורבנן - "ממשקה ישראל" - מן המותר ליישראל. ורבי - מידי דהוה אחלב ודם. ורבנן - מצוה בכך! שאני. אמר רב הונא: גיד הנשה של עולה חולצו לתפוח. אמר רב חסדא: מרי דיבי! מי כתיב "על כן לא יאכל המזבח"? "על כן לא יאכלו בני ישראל" כתיב. ורב הונא - "ממשקה ישראל" - מן המותר לישראל. מיתיבי: גיד הנשה של שלמים - מכבדו לאמה, ושל עולה - מעלהו. מאי לאו, מעלהו ומקטירו? לא, מעלהו וחולצו. ומאחר שחולצו, למה מעלהו? משום שנאמר "הקריבהו נא לפחתך". תניא כוותיה דרב הונא: גיד הנשה של שלמים - מכבדו לאמה, ושל עולה - חולצו לתפוח. תנן התם: תפוח היה באמצע המזבח, פעמים היה עליו כשלש מאות כור. אמר רבא: גוזמא. היקשו את התמיד בכוס של זהב, אמר רבא: גוזמא. אמר רבי אמי: דברה תורה לשון הואי, דברו נביאים לשון הואי, דברו חכמים לשון הואי. דברו חכמים לשון הואי - הא דאמרן, דברה תורה לשון הואי - "ערים גדולות ובצורות בשמים", דברו נביאים לשון הואי - "ותבקע הארץ לקולם". אמר רבי יצחק בר נחמני אמר שמואל: בשלשה מקומות דברו חכמים לשון הואי, אלו הן: תפוח, גפן, ופרוכת. תפוח - הא דאמרן, גפן - דתנן: גפן של זהב היתה עומדת על פתחו של היכל, מודלה על גבי כלונסות, וכל מי שהיה מתנדב גרגיר או אשכול מביא ותולה בה. אמר רבי אלעזר ברבי צדוק: מעשה היה ונמנו עליה שלש מאות כהנים לפנותה. פרוכת - דתנן: רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון הסגן, פרוכת - עוביה טפח, ועל שבעים ושנים נירים באמה, ועל כל נימה ונימה עשרים וארבעה חוטין. ארבה ארבעים באמה ורחבה עשרים באמה, ומשמונים ושתי רבוא נעשת, ושתים עושים בשנה, ושלש מאות כהנים מטבילין אותה. "בירך של ימין ובירך של שמאל". מתניתין לא כרבי יהודה, דתניא רבי יהודה אומר: אינו נוהג אלא באחת, והדעת מכרעת - את של ימין. איבעיא להו: מיפשט פשיטא ליה לרבי יהודה, ומאי "דעת"? - דעת תורה, או דלמא ספוקי מספקא ליה, ומאי "דעת"? - דעת נוטה? תא שמע: הקצמות והגידים והנותר - ישרפו לשישה עשר, והיוין בה: הני גידי מאי עבידתייהו? אי גידי בשר - ליכלינהו! ואי דאייתור - היינו נותר! אלא גידי צואר, אי לאו בשר נינהו - לישדינהו! ואמר רב חסדא: לא נצרכא אלא לגיד הנשה, ואליבא דרבי יהודה דאמר אינו נוהג אלא באחת. אי אמרת בשלמא ספוקי מספקא ליה - שפיר, אלא אי אמרת מיפשט פשיטא ליה, דהיתירא - דאיסורא - לישדייה! אמר רב איקא בר חנינא: לעולם אימא לך מיפשט פשיטא ליה, והכא במאי עסקינן - כשהוכרו ולבסוף נתערבו.

רב

ממשקה ישראל — מקרא הוא בספר יחזקאל "שה אחד מן הצאן מן המאתים ממשקה ישראל", ולענין קרבנות ונסכים כתיב. ומפרשינן ליה בפסחים בפרק "אלו עוברין": מן המותר לישראל. אבל גיד הנשה — לא, וכי רבי קרא — פרשו דהיתירא רבי, ולא מחוברין דאיסורא. **מידי דהוה אחלב ודם** — דאסורין לאכול וקרבים לגבוה, וכי כתיב "מן המותר לישראל" — למעוטי טרפה, אבל מין הבשר קרב כולו. **מצוה בכך** — חלב ודם הוא עיקר הקרבן. **חולצו (מן התפוח)** — חולצו מן דיוקן ומשליכו לתפוח, צבור האפר שבאמצע המזבח. שהיו גורפין האפר תמיד וצובריין שם, וכשהוא רבה מוציאין אותו לחוץ, והוא נקרא "תפוח", כדלקמן בשמעתין. **מרי דיבי** — בעל שמועה זו הבריך, וכי נאמר "לא יאכל המזבח"? **שלמים** — שהירך נאכל, חולץ הגיד ומכבדו לאמה שבעזרה, ואינו מצוה לשורפו משום נותר. דכי כתיב שרפה בנותר — בדבר הראויה לאכילה כתיב, כדכתיב (ויקרא יט) "ואכל והנותר ישרף". וקשה לי: ירך של שלמים, למה נתחך בעזרה, והלא נאכל בכל העיר? ונראה בעיני: ד"חטאת ואשם" גרסינן, שהן נאכלין בעזרה. אי נמי: משום חזה ושוק של בהנים והגיד בתוכו, ורוב אבילתן ודירתן בעזרה, ולשכותיהם ששם היו ישנים, נקט נמי "שלמים". **מעלהו** — עם הירך כמות שהיא שלמה, ואחר כך חולצו בראש המזבח. שגנאי הוא להביא ירך מפורעת למזבח, משום "הקריבהו נא לפחתך". **בשלש מאות כור** — דשן של צבור גדול שמסלקין לו מן הצדדין קרי "תפוח". וכן גבי יקב במסכת עבודה זרה (נה.ב): "דורכין עם הגוי בגת, ואף על גב שנטול בידו ונותן לתפוח". **גוזמא** — מילתא בעלמא, ולאו דווקא, דמעולם לא הגיע לשלש מאות כור. **השקו את התמיד** — כשבאין לשחוטו משקין אותו, והוא נוח להפשיט. **גוזמא** — דלאו כוס של זהב דווקא. **לשון הואי** — לשון הדיוט שאינו מדקדק בדבריו, ומוציא בפיו דבר שאינו, ולא שיתכון לשקר, אלא לא דק. **בשמים** — אלמא לא דק. וכן "ותבקע הארץ" דאדוניה, דנראה מקול ההמון כאילו היא נבקעת אשטורנ"ר בלעז. **בשלשה מקומות כו'** — אבל כוס של זהב דתמיד, דווקא הוא, דאין עניות במקום עשירות. **גפן** — כמין גפן היה עשוי, שקורין טרייל"א, שמודלה על הכלונסות. **שלש מאות כהנים** — גוזמא. **נירין** — ליצ"ש. **עשרים וארבעה חוטין** — מקראי ילפינן במסכת יומא, בפרק "בא לו כהן גדול" (עא.ב) שחוטה כפול עשרים וארבעה. **ארבה ארבעים ורחבה עשרים** — ארבה לגובהו של פתח אולם, ורחבה לרחבו. שפתח האולם גובהו ארבעים ורחבו עשרים, ופרוכת פרוסה נגדו לצניעות בעלמא. כך שמעתי. ולי נראה שאף פרוכת הדביר כך מדתו, רחבו לרחבו של היכל שהוא עשרים אמה, וגבהו לגבהו מן העלייה ועד הרצפה. **ומשמונים ושתים ריבוא** — חוטין. לישנא אחרינא: "ריבות" — נערות העוסקות בה. **ושלש מאות כהנים מטבילין אותה** — כשהיא נטמאת. והיינו לשון הואי, דלא בעי כולי האי. **והדעת מכרעת** — לקמיה בעי לה. **מפשט פשיטא ליה** — של ימין. **דעת תורה** — כדיליף לקמיה. **דעת נוטה** — לשון ספק, אבל נראה במוקצת. שושפינש"ר. דסתם הנאבק עם חבירו, כשהוא נותן ימינו לשמאל חבירו וחובקו, ידו מגעת מאחוריו עד ירך ימינו. **הקצמות והגידין** — של פסח או בשר הנותר ממנו. **ישרפו לששה עשר** — ולא בחמשה עשר, דקיימא לן (שבת כד.ב): אין שורפין קדשים ביום טוב. והנך עצמות כשיש בהן מוח קאמר, ומפני ששמשו את הנותר, דמוח הוי בבשר, ולפיכך טעונין שרימה בנותר עצמו. אבל דלאו בר אכילה — אין טעון שרימה, דכתיב "לא תותירו" וגו' — כל דקרינן ביה "לא תותירו", קרינן ביה "שרפו", ואידך — לא. **גידי בשר** — כל גידין הרכין הנפשטים בבשר. **וליכלינהו** — בלילי פסח, ולמה מותירין? **ואי בדאיקרי ואיתור** — הא תנא ליה "נותר"? **אלא גידי צואר** — דקשין בעצמות, ודרכן לשיירן על ברחו, ואורחא דתנא לאנפי נפשייהו בעצמות. **לשדינהו** — לאשפה, כיון דלאו בשר נינהו! **ואמר רב חסדא** — גרסינן. **ואליבא דרבי יהודה** — דמספקא ליה הי אסור והי שרי. והלכך על ברחויה משייר להו. ותרוייהו בעי שרימה, לכל חד וחד מספקינן ליה בהיתירא והוי נותר, שפיר משום הכי בעי לשיורינהו ולמשרפינהו. **שהוכרו** — לאו דווקא. **נתערבו** — שאין יודעין איזה ניטל מן הימין ואיזה מן השמאל.

רב

רב אשי אמר — מהכא לא תפשוט, וטעמא לאו משום ספיקא דגיד הוא, אלא מיפשט פשיטא ליה, והכא בשומן הגיד קאמר, דמותר מדאורייתא. **וישראל קדושים** — הנעשין סייג לתורה, נהגו בו איסור. והלכך על כרחיך משייר ליה משום מנהגא, ושרפה בעי, הואיל ומדאורייתא בר אכילה הוא. **פנימי הסמוך לעצם** — הוא גיד ארוך, ונתון לארכו של שופי בשפורערע את הירך, ופושט בכל הירך. ראשו אחד מחובר בעצם האליה, ומשם נפשט לאורך השופי עד מקום חיבור הקוליות ועצם הירך, ושם הוא סמוך לעצם. **אסור** — מן התורה. **וחייבין עליו** — מלקות, כדליף לקמן מ"הירך". ועוד: שהוא על הכף, שהכף הוא בשר עגול הסובב את הקוליות דבוקה בה. ועל שם שהוא בצד פנימי של ירך, צד שכלפי ירך חברתה בשהבהמה מחוברת, קרי לה "פנימי". **וחיצון** — גיד קצר הנתון לרוחב השופי בסופו מובלע בבף הסובבת את הקוליות, והוא נתון בצד חיצון של ירך. **אסור** — מדרבנן. **ואין חייבים עליו** — דלאו היינו "על הכף" אלא בתוך הכף. ובההוא חיצון עסקינן, ומשייר ליה על כרחיה. ושרפה בעי, דהא מדאורייתא חזי. **מזה כזית ומזה כזית** — משל ימין ומשל שמאל. ומדנקט "אכל מזה כזית ומזה כזית", ולא נקט "אכל שני זיתים משניהם", שמע מינה: שתי אכילות ושתי התראות הוו. **אי אמרת בשלמא פשיטא ליה** — משום חב לקי אימנית. **הכה את זה** — ספק בן תשעה לזה וספק בן שבעה לזה. **בבת אחת** — בהכאה אחת. **חייב** — דהתראת ודאי היא. **בא הכתוב כו'** — כבר פרשתי ב"אותו ואת בנו" דכל מותיה, התראת ספק היא. דכי מתרינן ביה "אל תותיר" — מספקא לן אם עובר על התראה ואם לאו, דשמא קודם עלות השחר יאכלנו. **משתי בהמות** — מדנקט "משתי בהמות", כי היכי דיניהו תרוייהו ימנית נקט. דאי ימין ושמאל — מה לי שתי בהמות ומה לי אחת?! **ולרבי יהודה איצטרך** — דאף על גב דתרוייהו דאיסורא, קא פטר ליה בחד מלקות. וטעמא כדמפרש לקמיה: שאין בין שניהם אלא כזית. ואי מספקא ליה — אמאי לקי אפילו חדא, דילמא תרוייהו דהיתירא, הואיל ושתיהן ימנית! **אכלו** — גיד שלם — חייב כאוכל נמלה כל שהוא, שהוא חייב משום דבריה הוא, וחשיב איסור. **מעמא מאי** — פשיטא ליה לרבי יהודה דשל ימין? **והוא** — הא דכתיב "הירך" — לאשמועינן אתא, דבההוא גיד קאי. **דפשיט איסוריה בכוליה ירך** — הוא וקנוקנותיו ושרשיו נפשטין בכל הירך. והיינו גיד הפנימי הגדול, הנמצא בתחלת פרישת הירך. **שהובק את חבירו** — מלפניו. וידו — הימנית מגעת לכף ירך ימנית של חבירו מאחוריו. **כגוי נדמה לו** — כסבור היה יעקב שהוא גוי, וטפלו לימינו, כדי שיהא מזומן לאחזו אם יקום עליו, ובירך הסמוכה לו נגע. **וטפלו לימינו** — מחברו לימין. **כתלמיד חכם נדמה לו** — וחלק לו יעקב בכוד באילו הוא רבו, וטפלו לימינו כדי שיהא יעקב לשמאל המלאך. **הרי זה בור** — אין בו חכמת דרך ארץ. **ורבנן** — דפליגי אדרבי יהודה ואסרי בתרוייהו, קסברי: מאחוריה אתא ונשייה בתרוייהו — הכהו בשתיהם, עד שנשו ממקומם ועלו. **האי בראבקן מאי דרשת ביה** — למה לי למכתביה כלל, אי לאו למימרא דכדרך הנאבקים נגע בו. **נשה ממקומו** — קפץ. **נשתה גבורתם** — קפצה גבורתם. **היו לנשים** — חלשים כנשים. **דבר הנשלח ביעקב נפל בישראל** — בכל ישראל. **ופרע לחן בית השחיטה** — שלא יאמרו: בשר הנחירה אני אוכל. לפי שבני יעקב שומרי מצות היו. דאף על פי שלא נתנה תורה, מקובלין היו מאבותיהם. **כמאן דאמר** — במתניתין (חולין ק,ב): גיד הנשה נאסר להם בעודם בני נח. **שנשתייר על פכים קטנים** — דכל כלים החשובים ומקנה, כבר הטבירן את נחל יבק, כדכתיב לעיל מינה "ויעבר את כל אשר לו". והוא נשאר על פכין קטנים, שלא הספיק להעביר וחשכה לו. **מדקאמר עד עלות השחר** — שמע מינה: לא ניתנה רשות למזיק לחזיק ביום, לפיכך לא הוצרך שמירה. **מכאן לתלמיד חכם כו'** — שהרי יעקב נשאר יחידי, וחזק.

הנה

רב אשי אמר לא נצרכא אלא לשמנו של גיד — לא קאי אדרב חסדא דמוקי לה כרבי יהודה. ולפי מה שאמר לקמן דלרבי יהודה שמנו של גיד אפילו מדרבנן שרי, לא אתיא אלא כרבי מאיר. והא דלא קאמר רב אשי אליבא דרבי מאיר — משום דבברייתא דמייתי לא החזר בה רבי מאיר. וכן רבינא דמוקי לה בגיד החיצון, דהוי מדרבנן, לכאורה לא אתי כרבי יהודה. דלקמן מפיק לה מ"הירך" דפשיט ליה בבוליה ירך, לאפוקי חיצון דלא. ורבי יהודה דרש "הירך" — המיומנת שבירך. אם לא נאמר דתרתי שמעת מינה, דבלאו הכי דרש ליה לקמן (צו,ב) לדרשה אחרית, וגימא דכולהו מפיק מינה. **אלא** אי אמרת ספוקי מספקא ליה כו' — ולא בעי לאוקומי שאכל שניהם בבת אחת, דהשתא לא הויא התראת ספק, כי היכי דלא נפשוט בעיא ד"אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד" דסוף פרק "אותו ואת בנו" (חולין פח,ב).

כמאן דאמר גיד הנשה נאסר לבני נח — ואם תאמר: דילמא לא נאסר, ואפילו הכי היו מקיימין, כמו שחיטה דקאמר ליה "פרע להם בית השחיטה"? ויש לומר: מדקאמר "והכן" — משמע, דבלאו הכי לא משתרי. אי נמי: "פרע להו בית השחיטה" היינו נחירה, שנצטוו על הנחירה.

מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה — אומר רבינו חנם: דדוקא נקט "תלמיד חכם" — משום דמזיקין מתקנאים בהם, כדאמרינן: שלשה צריכין שימור, מלך וחלמיד חכם, וחתן. והא דאמרן בריש פסחים (ב,א): לעולם יכנס אדם בכי טוב כו', דמשמע כל אדם, מדלא נקט "תלמיד חכם" — התם מיירי ברחוק מן העיר, מפני המכשולות והליסטים.

מהכא

רב אשי אמר לא נצרכא אלא לשמנו של גיד — לא קאי אדרב חסדא דמוקי לה כרבי יהודה. ולפי מה שאמר לקמן דלרבי יהודה שמנו של גיד אפילו מדרבנן שרי, לא אתיא אלא כרבי מאיר. והא דלא קאמר רב אשי אליבא דרבי מאיר — משום דבברייתא דמייתי לא החזר בה רבי מאיר. וכן רבינא דמוקי לה בגיד החיצון, דהוי מדרבנן, לכאורה לא אתי כרבי יהודה. דלקמן מפיק לה מ"הירך" דפשיט ליה בבוליה ירך, לאפוקי חיצון דלא. ורבי יהודה דרש "הירך" — המיומנת שבירך. אם לא נאמר דתרתי שמעת מינה, דבלאו הכי דרש ליה לקמן (צו,ב) לדרשה אחרית, וגימא דכולהו מפיק מינה. **אלא** אי אמרת ספוקי מספקא ליה כו' — ולא בעי לאוקומי שאכל שניהם בבת אחת, דהשתא לא הויא התראת ספק, כי היכי דלא נפשוט בעיא ד"אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד" דסוף פרק "אותו ואת בנו" (חולין פח,ב).

כמאן דאמר גיד הנשה נאסר לבני נח — ואם תאמר: דילמא לא נאסר, ואפילו הכי היו מקיימין, כמו שחיטה דקאמר ליה "פרע להם בית השחיטה"? ויש לומר: מדקאמר "והכן" — משמע, דבלאו הכי לא משתרי. אי נמי: "פרע להו בית השחיטה" היינו נחירה, שנצטוו על הנחירה.

מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה — אומר רבינו חנם: דדוקא נקט "תלמיד חכם" — משום דמזיקין מתקנאים בהם, כדאמרינן: שלשה צריכין שימור, מלך וחלמיד חכם, וחתן. והא דאמרן בריש פסחים (ב,א): לעולם יכנס אדם בכי טוב כו', דמשמע כל אדם, מדלא נקט "תלמיד חכם" — התם מיירי ברחוק מן העיר, מפני המכשולות והליסטים.

רַב אַשֵּׁי אָמַר: לָא נִצְרְכָא אֶלָּא לְשַׁמְנוֹ, דְּתַנְיָא: שַׁמְנוֹ מוּתָּר, וְיִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים נָהֲגוּ בּוֹ אִיסּוּר. רַבִּינָא אָמַר: לָא נִצְרְכָא אֶלָּא לְכַדְרַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁנֵי גִּידִין הֵן. פְּנִימִי, סָמוּךְ לָעֶצֶם - אָסוּר וְחַיָּבִין עָלָיו. חִיצוֹן, סָמוּךְ לַבָּשָׂר - אָסוּר וְאֵין חַיָּבִין עָלָיו. תָּא שְׁמַע: אָכַל מִזֶּה כַּזַּיִת וּמִזֶּה כַּזַּיִת - סוֹפֵג שְׁמוֹנִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ סוֹפֵג אֶלָּא אַרְבָּעִים. אִי אָמַרְתְּ בְּשֶׁלָּמָא מִיפְּשַׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ - שַׁפִּיר, אֶלָּא אִי אָמַרְתְּ סְפוּקֵי מִסְפְּקָא לֵיהּ - הָוְיָא לַהּ הַתְרָאַת סָפֵק, וְשָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה דַּאֲמַר: הַתְרָאַת סָפֵק לֹא שְׁמָהּ הַתְרָאָה! דְּתַנְיָא: הִכָּה אֶת זֶה וְחָזַר וְהִכָּה אֶת זֶה, קִלֵּל אֶת זֶה וְחָזַר וְקִלֵּל אֶת זֶה, הִכָּה שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת, אוֹ שֶׁקִּלֵּל שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת - חַיָּיב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּבַת אַחַת - חַיָּיב, בְּזֶה אַחַר זֶה - פָּטוּר! - הַאי תַּנָּא סְבַר לַהּ כְּאִידָּךְ תַּנָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דַּאֲמַר: הַתְרָאַת סָפֵק שְׁמָהּ הַתְרָאָה. דְּתַנְיָא: "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר" וְגוֹ' - בָּא הַכָּתוּב לִיתֵּן עֲשֵׂה אַחַר לֹא תַעֲשֶׂה, לוֹמַר שֶׁאֵין לוֹקִין עָלָיו, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר: לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה, אֶלָּא מִשּׁוּם דַּהֲוָה לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְכָל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לוֹקִין עָלָיו. תָּא שְׁמַע: אָכַל שְׁנֵי גִּידִין מִשְּׁתֵּי בְּהֵמוֹת - סוֹפֵג שְׁמוֹנִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ סוֹפֵג אֶלָּא אַרְבָּעִים. מִדְּקָאָמַר "מִשְּׁתֵּי יְרֻכוֹת מִשְּׁתֵּי בְּהֵמוֹת" - פְּשִׁיטָא דְּתַרְוַיְיהוּ לְאִיסּוּרָא, וּלְרַבִּי יְהוּדָה אִיצְטְרִיךְ, שְׁמַע מִינָּהּ: מִיפְּשַׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ, שְׁמַע מִינָּהּ. - וְאִי פְּשִׁיטָא לֵיהּ, אַמַּאי סוֹפֵג אַרְבָּעִים, וְתוּ לָא? לִילְקֵי שְׁמוֹנִים! - הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן כְּגוֹן דְּלִית בּוֹ כַּזַּיִת, דְּתַנְיָא: אֲכָלוֹ וְאֵין בּוֹ כַּזַּיִת - חַיָּיב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ כַּזַּיִת. וְטַעְמָא מַאי? אֲמַר רָבָא, אֲמַר קְרָא: "הַיָּרֵךְ" - הַמְיוּמֶנֶת שֶׁבָּיָּרֵךְ, וְרַבָּנַן - הַהוּא דְּפָשֵׁיט אִיסּוּרֵיהּ בְּכוּלֵּיהּ יָרֵךְ, לְאַפּוֹקֵי חִיצוֹן דְּלָא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אֲמַר, אֲמַר קְרָא: "בְּהֵאָבְקוֹ עִמּוֹ" - כְּאָדָם שֶׁחוֹבֵק אֶת חֲבֵירוֹ, וְיָדוֹ מַגַּעַת לְכַף יְמִינוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר: כְּגוֹי נִדְמָה לוֹ, דַּאֲמַר מָר: יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּטְפַּל לוֹ גּוֹי בַּדֶּרֶךְ - טוֹפְלוֹ לִימִינוֹ. רַב שְׁמוּאֵל בַּר אַחָא קַמֵּיהּ דְּרַב פַּפָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא בַּר עוּלָּא אָמַר: כְּתַלְמִיד חָכָם נִדְמָה לוֹ, דַּאֲמַר מָר: הַמְהַלֵּךְ לִימִין רַבּוֹ - הֲרֵי זֶה בּוּר. וְרַבָּנַן - מֵאָחוֹרֵיהּ אֲתָא, וְנְשֵׁיהּ בְּתַרְוַיְיהוּ. וְרַבָּנַן, הַאי "בְּהֵאָבְקוֹ עִמּוֹ" מַאי דָּרְשִׁי בֵּיהּ? - מִבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְאִידָךְ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, דַּאֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מְלַמֵּד שֶׁהֶעֱלָו אָבָק מֵרַגְלוֹתָם עַד כִּסֵּא הַכָּבוֹד. כְּתִיב הָכָא "בְּהֵאָבְקוֹ עִמּוֹ", וּכְתִיב הָתָם "וְעָנָן אָבָק רַגְלָיו". וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ "גִּיד הַנָּשֶׁה"? - שֶׁנָּשָׁה מִמְּקוֹמוֹ וְעָלָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "נָשָׁתָה גְּבוּרָתָם הָיוּ לְנָשִׁים". אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, מַאי דִּכְתִיב: "דָּבָר שָׁלַח בְּיַעֲקֹב, וְנָפַל בְּיִשְׂרָאֵל" - שֶׁפָּשַׁט אִיסּוּרוֹ בְּכָל יִשְׂרָאֵל. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, מַאי דִּכְתִיב: "וּטְבוֹחַ טֶבַח וְהָכֵן" - פְּרַע לָהֶן בֵּית הַשְּׁחִיטָה, "וְהָכֵן" - טוֹל גִּיד הַנָּשֶׁה בִּפְנֵיהֶם. כְּמַאן דַּאֲמַר: גִּיד הַנָּשֶׁה נֶאֱסַר לִבְנֵי נֹחַ. "וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ" - אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שֶׁנִּשְׁתַּיֵּיר עַל פַּכִּין קְטַנִּים, מִכָּאן לְצַדִּיקִים שֶׁהֲכִיבּ עֲלֵיהֶם מָמוֹנָם יוֹתֵר מִגּוּפָם, וְכָל כָּךְ לָמָּה? - לְפִי שֶׁאֵין פּוֹשְׁטִין יְדֵיהֶן בְּגֵלֶל. "וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשַּׁחַר" - אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִכָּאן לְתַלְמִיד חָכָם שֶׁלֹּא יֵצֵא יְחִידִי בַּלַּיְלָה. רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא אָמַר מֵהָכָא

הנה

מהכא וישכם אברהם בבקר — ברוב ספרים כתיב "ויחבוש את חמורו", וקשיא: דהיינו קרא דעקדה, ושם לא היה יחידי, דהיו שני נעריו עמו ויצחק בנו! ועוד: דאפילו היה יחיד, אין לחוש מן המזיקין, דשלוחי מצוה אינן ניזוקין! ועוד: דמקרא דעקדה יליף בריש פסחים (ד,א) גבי בדיקת חמץ, דלא אמרינן זרזיון מקדימין למצוה טפי מצפרא, מדלא השכים אברהם טפי מצפרא. והיכי מוכח התם, דילמא שאני התם דהוי משום שלא יצא יחידי בלילה, ולכך לא הקדים! לכך נראה דהכא נרסינן "וישכם אברהם בבקר אל המקום" וגו' (בראשית יט), ולא גרסינן "ויחבוש את חמורו". ומייתי קרא מסדום, שהלך להתפלל על הפיכת סדום שהיתה בבקר, והיה לו להקדים להתפלל בלילה. אלא שלא רצה לצאת יחידי בלילה, והלך יחידי להתפלל עליהם, ולא רצה שיהא שום אדם עמו בשעת תפלה. אי נמי: לא היה שום אדם רשאי לראות בהפיכת סדום. ובפסחים מייתי קרא דעקדה, שלא היה יחידי, אלא דלא היה צריך להקדים טפי מצפרא.

כתיב ויקח את האבן — לפי פשוטו יש לפרש שלקח אבן אחת מאבני המקום. **עולין** ומסתכלין בדיוקן של מעלה ומורדים — משמע שאותם שעולים הם שיורדים, ולעיל משמע שאחרים היה, דקאמר "עולין תרי ויורדין תרי, כי פגעי בהדי הדדי הוו ארבעה".

קוביוסטוס — פירש בקונטרס: גונב נפשות. וקשה לפירושו דאמר בבברורות (ה,א) דאמר קונטריקוס הגמון לרבי יוחנן בן זכאי: "משה רבכם גנב היה, או קוביוסטוס היה, או שאינו בקי בחשבונות היה. נתן מחצה ונטל מחצה, ומחצה שלם לא החזיר". ומה שייך שם גונב נפשות? ויש מפרשים: דקאי אשאלה הראשונה דקאמר "בפרטן של ליום אתה מוצא עשרים ושנים אלף ושלש מאות, ובכללן אי אתה מוצא אלא עשרים ושנים אלף, אותן שלש מאות להיכן הלכו?", ועל זה אמר ליה "קוביוסטוס" — בלומר, גונב לוים. ומה שלא אמר ליה בשאלה ראשונה, משום דהמתין עד שסיים כל שאלותיו. אבל עוד קשה: דאמר בפרק "המובר פירות" (בבא בתרא צב,ב) ובפרק קמא דקדושין (יא,א): סמפון בעבדים ליבא, נמצא גנב או קוביוסטוס — הגיעו. פירוש: דרובא הכי איתנהו. והשתא, וכי רוב עבדים הם גונבי נפשות? לכך נראה כמו שפירש רבינו חננאל: קוביוסטוס — משדוך בקוביא. והא דקאמר הכא יעקב למלאך "וכי קוביוסטוס אתה, שאתה מתירא מן השחר" — לפי שדרך משחק בקוביא חייב לכמה בני אדם, ומטמין עצמו מפני נושהו.

מסייע ליה לרב חננאל — פירוש: במה שאומר שהמלאכים אומרים שירה. אי נמי: הא דקאמר "שלא הגיע זמני מיום שנבראתי לומר שירה עד עכשיו", הכי נמי קאמר רב חננאל שאינם רשאין להרבות בשירה, דקאמר: אחד אומר "קדוש" ותו לא, וכן מסתמא לא היו אומרים שירה אלא פעם אחת. ברוך

הנה הוא זורה — וגי"ר בלעז, דכתיב "ויהי בשכבו" וגו'. אמרה לה: דעי שאחר שיגמור לזרות, לא יבא לביתו לשבוב, שגנאי הוא לתלמידי חכמים לצאת בלילה, ושכב בגורן. **וישכם בבקר** — ולא קודם היום, ואף על גב דלאו יחיד הוה, וכל שכן יחידי. לך **נא ראה** — בעת שאדם יכול לראות. **איטליז** — שוק שמוכרין בו בשר. **אימאום** — שם מקום. **שמש הבאה בעבורו שקעה בעבורו** — קודם זמנה, ומפרש ואזיל למה שקעה. **כתיב וילך חרנה** — דמשמע דמטא לחרן, והדר כתיב "ויפגע במקום" דהיינו בית אל, דאבתי לא מטא לחרן. **שהתפללו בו אבותי** — האי "בית אל" לא הסמוך לעי הוא, אלא ירושלים, ועל שם "יהיה בית אלהים" קראו "בית אל". והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם, והוא שדה שהתפלל בו יצחק, דכתיב (בראשית כד) "לשוח בשדה". דהכי אמרינן בפסחים (פח,א): "אל הר ה' ואל בית אלהי יעקב", מאי שנא יעקב? אלא לא כאברהם שקראו "הר", דכתיב "בהר ה'", ולא כיצחק שקראו "שדה", דכתיב ל"שוח בשדה", אלא כיעקב שקראו "בית". **קפצה** — לשון (דברים טו) "לא תקפוץ את ידך", נתקצרה ונתקמצה לו. **ויפגע במקום** — כאדם הפוגע בחבירו שבא כנגדו, ודרשינן ליה נמי לשון תפלה, כדכתיב (רות א) "אל תפגעי בי". **מיד בא השמש** — כדכתיב "וילן שם כי בא השמש" למה ליה למיכתב "כי בא השמש"? אלא ללמדנו ששקעה קודם זמנה. **מאבני** — משמע טובא, וכתיב "ויקח את האבן"! **נבלעו באחד** — נעשו אבן אחת. **עולים** — משמע כי הדדי, ולא זה אחר זה, וכן "יורדים". וכי פגעו בהדדי הוו להו ארבעה — צריך רוחב הסולם להחזיק ארבעתן. **נויתו כתרשיש** — דיחוקאל "תרשיש" — ים ששמו תרשיש, כדמתרגמינן (יחזקאל א) "תרשיש כרום ימא מראה הים", וכתיב (יונה א) "אניה באה תרשיש". **בדיוקנו של מעלה** — פרצוף אדם שבארבע חיות בדמות יעקב. **בעו לסכוניה** — מחמת קנאה. **נצב עליו** — לשמרו. **שמניף על בנו** — במניפה, להציל מן השרב. **מאי רבותיה** — ארבע אמות משכבו הבטיחו לתת לבניו? **שתהא נוחה ליכבש לבניו** — בארבע אמות. **קוביוסטוס** — גונב נפשות. **שלשה כתות** — חדשים מיום אל יום. **אחר שתי תיבות** — "שמע ישראל ה'" וגו'. **ומלאכים אין מזכירים את השם** — בשירתם עד לאחר שלש תיבות "קדוש קדוש קדוש ה'". **מוכבי בקר** — ישראל המשולים לכוכבים. **קתני מיהת** — אחר שלש תיבות, ואת אמרת "קדוש ה'"? **והאיכא ברוך** — דהוחזר אחר שתי תיבות, דכתיב "ברוך כבוד ה'"? ומשני: "ברוך" האופנים הוא דאמרי ליה, שהם מכסא הכבוד עצמו. וכי אמרינן אנן — במלאכים. כיון

הַנֵּה הוּא זֹרֶה אֶת גֹּרֶן הַשְּׂעֹרִים". רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר מְהָכָא: "וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחְבֹשׁ אֶת" וְגוֹ'. וְרַבָּנַן אָמְרִי מֵהָכָא: "לֵךְ נָא רְאֵה אֶת שְׁלוֹם אַחֶיךָ וְאֶת שְׁלוֹם" וְגוֹ'. רַב אָמַר מֵהָכָא: "וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ". אָמַר רַבִּי עַקִּיבָא: שָׁאַלְתִּי אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְאֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאֵיטְלִיז שֶׁל אֵימָאוּם, שֶׁהָלְכוּ לִיקַּח בְּהֵמָה לְמִשְׁתֵּה בְּנוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל, כְּתִיב "וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ", וְכִי שֶׁמֶשׁ לוֹ? לְבַד זְרָחָה? וַהֲלֹא לְכָל הָעוֹלָם זָרְחָה! אָמַר רַבִּי יִצְחָק: שֶׁמֶשׁ הַבָּאָה בְּעֲבוּרוֹ, זָרְחָה בְּעֲבוּרוֹ, דִּכְתִיב "וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה", וּכְתִיב "וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם", כִּי מְטָא לְחָרָן אָמַר: אִפְשַׁר עָבְרִתִּי עַל מָקוֹם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ אֲבוֹתַי, וַאֲנִי לֹא הִתְפַּלַּלְתִּי? כַּד רָהֵיב דַּעְתֵּיהּ לְמִיהְדַּר - קְפָצָה לֵיהּ אָרְעָא, מֵיָּד - "וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם". כַּד צְלֵי בָּעֵי לְמִיהְדַּר, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: צַדִּיק זֶה בָּא לֶבֶת מִלּוֹנוֹ, וְיִפְטַר בְּלֹא לִינָה? מֵיָּד בָּא הַשֶּׁמֶשׁ. כְּתִיב "וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם", וּכְתִיב "וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן"! אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מְלַמֵּד שֶׁנִּתְקַבְּצוּ כָּל אוֹתָן אֲבָנִים לְמָקוֹם אֶחָד, וְכָל אַחַת וְאַחַת אוֹמֶרֶת "עָלַי יָנִיחַ צַדִּיק זֶה רֹאשׁוֹ". תָּנָא: וְכוּלָּן נִבְלְעוּ בְּאֶחָד. "וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה", תָּנָא: כַּמָּה רָחְבוֹ שֶׁל סֻלָּם - שְׁמוֹנִת אַלָּפִים פַּרְסָאוֹת, דִּכְתִיב "וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ", עֹלִים" - שְׁנַיִם, "וְיֹרְדִים" - שְׁנַיִם, וְכִי פָּגְעוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי - הָווּ לְהוּ אַרְבָּעָה, וּכְתִיב בֵּיהּ בַּמַּלְאָךְ "וְגוּיָתוֹ כְּתַרְשִׁישׁ", וּגְמִירִי דְּתַרְשִׁישׁ תְּרֵי אַלְפֵי פַּרְסֵי הָווּ. תָּנָא: עוֹלִין וּמִסְתַּכְּלִין בְּדִיוֹקְנוֹ שֶׁל מַעְלָה, וְיוֹרְדִין וּמִסְתַּכְּלִין בְּדִיוֹקְנוֹ שֶׁל מַטָּה. בָּעוּ לְסַכּוּנֵיהּ, מֵיָּד - "וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו", אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אִלְמָלֵא מִקְרָא כָּתוּב, אִי אֶפְשַׁר לְאָמְרוֹ - כְּאָדָם שֶׁמַּנִּיחַ עַל בְּנוֹ. "הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ" וְגוֹ' - מַאי רְבוּתֵיהּ? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מְלַמֵּד שֶׁקִּפְּלָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהִנִּיחָהּ תַּחַת יַעֲקֹב אָבִינוּ, שֶׁתְּהֵא נוֹחָה לִיכָּבֵשׁ לְבָנָיו. "וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֻנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר", אָמַר לוֹ: גָּנֵב אַתָּה, אוֹ קוֹבִיוֹסְטוֹס אַתָּה, שֶׁמִּתְיָרֵא מִן הַשַّחַר? אָמַר לוֹ: מַלְאָךְ אֲנִי, וּמִיּוֹם שֶׁנִּבְרֵאתִי לֹא הִגִּיעַ זְמַנִּי לוֹמַר שִׁירָה עַד עַכְשָׁיו. מַסְיֵיעַ לֵיהּ לְרַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב, דַּאֲמַר רַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב: שָׁלֹשׁ כִּתּוֹת שֶׁל מַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת אוֹמְרוֹת שִׁירָה בְּכָל יוֹם, אַחַת אוֹמֶרֶת "קָדוֹשׁ", וְאַחַת אוֹמֶרֶת "קָדוֹשׁ", וְאַחַת אוֹמֶרֶת "קָדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת". מֵיתִיבִי: חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל לְפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹתֵר מִמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת - שֶׁיִּשְׂרָאֵל אוֹמְרִים שִׁירָה בְּכָל שָׁעָה, וּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אֵין אוֹמְרִים שִׁירָה אֶלָּא פַּעַם אַחַת בְּיוֹם, וְאָמְרִי לָהּ: פַּעַם אַחַת בַּחוֹדֶשׁ, וְאָמְרִי לָהּ: פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה, וְאָמְרִי לָהּ: פַּעַם אַחַת בַּשְּׁבוּעַ, וְאָמְרִי לָהּ: פַּעַם אַחַת בַּיּוֹבֵל, וְאָמְרִי לָהּ: פַּעַם אַחַת בָּעוֹלָם. וְיִשְׂרָאֵל מַזְכִּירִין אֶת הַשֵּׁם אַחַר שְׁתֵּי תֵּיבוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה'" וְגוֹ', וּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אֵין מַזְכִּירִין אֶת הַשֵּׁם אֶלָּא לְאַחַר שָׁלֹשׁ תֵּיבוֹת, דִּכְתִיב "קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת". וְאֵין מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אוֹמְרִים שִׁירָה לְמַעְלָה, עַד שֶׁיֹּאמְרוּ יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר "בְּרֹן יַחַד כּוֹכְבֵי בֹקֶר", וְדַבֵּר "וַיָּרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים"! אֶלָּא: אַחַת אוֹמֶרֶת "קָדוֹשׁ", וְאַחַת אוֹמֶרֶת "קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ", וְאַחַת אוֹמֶרֶת "קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת". וְהָאֵיכָא "בָּרוּךְ"! "בָּרוּךְ"

כיון דאתיהיב רשותא — להזכיר, דכבר הזכירוהו ב"קדוש" לאחר שלש תיבות של שבת. **אתיהיב** — רשותא לאדוריה לדהיא. **וישר אל מלאך** — מקרא הוא בתרי עשר. **ויוכל** — איני יודע על אי זה מהם הוא אומר "ויוכל", שנצת ונעשה שר: אם יעקב למלאך, והכי קאמר "וישר יעקב אל מלאך ויוכל יעקב". או הכי קאמר "וישר אל יעקב מלאך" — כלומר, נשתרר לעומתו המלאך, ויוכל המלאך ונצחו? **כשהוא אומר כי שרית** — "ותוכל" — הוי: יעקב נצחו למלאך. **שרית עם אלהים** — נשיא שבארץ ישראל, שסמוכים הם, ונקראים "אלהים", "עד האלהים יבא דבר שניהם" (שמות כב). "ועם אנשים" — ראש הגולה. **ובגפן** — ישראל נמשלו לגפן, דכתיב "גפן ממצרים תסיע" (תהלים פ). **שרי נאים** — עשירים וקרובים למלכות. **אלו שלשה שרי גוים** — מלאכים. **עלתה נצה** — אין חשוב נץ כל כך כשריגים, שהם ענפים קשים. **אלו פרחי כהונה** — המשרתים במקדש. **כמתנות** — שנתן הקדוש ברוך הוא לישראל. **אלו הכבורים** — שהכניסן לארץ טובה ומלאה פירות, ומביאין ממנה בכורים בפריחת גמר בשולם. **הגיע זמנן** — לצאת מכאן, ולפרות ולרבות. **עלתה נצה** — עלתה זמן הנצה, להזות דם נצחן של מצרים. **שלשה כוסות** — בספור החלום "וכוס פרעה" וגו'. **כימי פרעה נכה** — שהחריבה נבוכדנצר, דכתיב (ירמיהו מו) "לבא נבוכדנצר מלך בבל" וגו'. **אומה זו** — ישראל. **נמשלה כגפן** — "גפן ממצרים תסיע". **זמורות שכה אלו בעלי כתים** — דמה הזמורה הזו מוציאה לולבין רעלים ופרי, והוא עיקר הגפן. כך בעלי בתים: גומלי חסד, ומחזיקים ידי עניים, ומפזרים ממונם למלכות בשביל אחיהם ומתקיימים על ידם. **עלין** — שבגפן סובלין הרוח, ומגינים על האשכולות שלא יכם שרב ושמש ורוחות. כך עמי הארץ: חורשין וזורעין וקוצרין מה שתלמידי חכמים אוכלים. **קונקנות** = וידייל"ש, דלא חזו למידי. **ואכרה לי** — הקדוש ברוך הוא אומר: קניתי לי ישראל בחמשה עשר בניסן, בשביל הצדיקים. **אשר כריתי לי** — קניתי, כדאמרינן בפרק קמא דסוטה (יג,א) דיעקב זבנה מעשו. **צרור הכסף** — ב"חלק" (סנהדרין צו,ב) מפרשינן ליה בצדיקים, דשלחו ליה עמון ומואב לנבוכדנצר כדשמעו לנביאים דאיתנבאו בחורבנא: תא אחרבינהו. שלח להו: מסתפינא מאלההון. שלחו ליה: "כי אין האיש בביתו". שלח להו: בקריבא אתי. שלחו ליה: "הלך בדרך למרחוק". שלח להו: איכא צדיקי דבעי רחמי. שלחו ליה: "צרור הכסף לקח בידו" — צדיקים שבהם המיתם. **חומר** — שלשים סאין. **לתך** — חמשה עשר סאין. **כאן** — בבבל. **ורוכייהו** — דצדיקי דארץ ישראל. **אפתא** — יציע. **ואומר אליהם** — בנבואת זכריה כתיב גבי גוים "ואקח את מקלי את נועם ואגדע אותו להפר את בריתי אשר כרתי את העמים" ואומר אליהם" וגו'. **הבו שכרי** — החזירו לי את הצדיקים שהיימתם מקבלים עליהם שכר "וישקלו" וגו'. **ואקח את שלשים הכסף** — ונקבעו אותם צדיקים לדורות בישראל. **אל בית ה'** — בארץ ישראל. **שלשים מצות** — לא נתפרשו, ומהכא הוא דקא יליף.

ברוך אופנים הוא דאמרי ליה — אבל "קדוש" אומרים שרפים, כדכתיב (ישעיה ו) "שרפים עומדים ממעל לו" וגו', וכתיב בתריה "וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש" וכו'. ומה שאנו אומרים בתפלת "יוצר": "והאופנים והיות הקדש" כו', והיות נמי אומרים "ברוך" — דעדיפי משרפים. וקרא נמי מוכח דהיות ואופנים אומרים "ברוך", דבתר קרא ד"ברוך" כתיב "וקול כנפי החיות משיקות אשה אל אחותה וקול האופנים לעומתם קול רעש גדול". ובכל דוכתא משמע דהאופנים בתר חיות גרירי, דכתיב (יחזקאל א) "ובלכת החיות ילכו האופנים אצלם ובהנשא החיות מעל הארץ ינשאו האופנים", וכתיב נמי "כי רוח החיה באופנים". ואם תאמר: דילפינן השתא לפירוש זה דחיות ושרפים אין הכל אחד, ובפרק "אין דורשין" (חגיגה יג,ב) אומר: פסוק אחד אומר "שש כנפים לאחד", ופסוק אחד אומר "ארבע כנפים לאחד"? ומאי קושיא, הא האי קרא ד"שש כנפים" — בשרפים כתיב, והאי — בחיות כתיבו: דמסתבר ליה שאין משונים בכנפיהם. וכהאי גוונא פריך בפרק "בא לו" (יומא עב,ב): כתיב "ועשית לך ארון עץ", וכתיב "ועשו ארון עצי שטים", אף על פי שהיה ארון אחר — מסתמא כמו שהיה זה, כך היה זה. וכן ב"המוכר פירות" (בבא בתרא צט,א) למאן דאמר: פניהם איש אל אחיו, והכתיב "ופניהם אל הבית", מכרובים של שלמה אברובים של משה פריך, דמסתמא לא נשתנו זה מזה.

אילימא

"בָּרוּךְ" - אוֹפַנִּים הוּא דְּאָמְרֵי לֵיהּ. וְאִבְּעֵית אֵימָא: כֵּיוָן דְּאִתְיְהִיב רְשׁוּתָא - אִתְיְהִיב. "וַיִּשַׁר אֶל מַלְאָךְ וַיּוּכָל בָּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ", אֵינִי יוֹדֵעַ מִי נַעֲשָׂה שַׂר לְמִי, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים", הֲוֵי אוֹמֵר: יַעֲקֹב נַעֲשָׂה שַׂר לַמַּלְאָךְ. "בָּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ", אֵינִי יוֹדֵעַ מִי בָּכָה לְמִי, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי", הֲוֵי אוֹמֵר: מַלְאָךְ בָּכָה לְיַעֲקֹב. "כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעִם אֲנָשִׁים", אָמַר רַבָּה: רָמָז רָמַז לוֹ שֶׁעֲתִידִים שְׁנֵי שָׂרִים לְצֵאת מִמֶּנּוּ - רֹאשׁ גּוֹלָה שֶׁבְּבָבֶל, וְנָשִׂיא שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִכָּאן רָמַז לוֹ גְּלוּת. "וּבַגָּפֶן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם", אָמַר רַב חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַב: אֵלּוּ שְׁלֹשָׁה שָׂרֵי גּוֹיִם נֹאִים הָיוּ צְאִים מִיִּשְׂרָאֵל בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, פְּעָמִים שְׁתַּיִם כָּאן וְאֶחָד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, פְּעָמִים שְׁתַּיִם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד כָּאן. יְהִיבוּ רַבָּנַן עֵינֵיהוּ בְּרַבָּנָא עוּקְבָא וְרַבָּנָא נַחְמְיָה בְּנֵי בְּרַתֵּיהּ דְּרַב. רָבָא אָמַר: אֵלּוּ שְׁלֹשָׁה שָׂרֵי גּוֹיִם שֶׁמְּלַמְּדִים זְכוּת עַל יִשְׂרָאֵל בְּכָל דּוֹר וָדוֹר. תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: "גֶּפֶן" - זֶה הָעוֹלָם, "שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם" - זֶה אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, "וְהִיא כְּפֹרַחַת עָלְתָה נִצָּהּ" - אֵלּוּ הָאִמָּהוֹת, "הִבְשִׁילוּ אַשְׁכְּלֹתֶיהָ עֲנָבִים" - אֵלּוּ הַשְּׁבָטִים.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: וְכִי מַרְאִין לוֹ לְאָדָם מַה שֶׁהָיָה? וַהֲלֹא אֵין מַרְאִין לוֹ לְאָדָם אֶלָּא מַה שֶּׁעָתִיד לִהְיוֹת! אֶלָּא: "גֶּפֶן" - זֶה תּוֹרָה, "שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם" - אֵלּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּמִרְיָם, "וְהִיא כְּפֹרַחַת עָלְתָה נִצָּהּ" - אֵלּוּ סַנְהֶדְרִין, "הִבְשִׁילוּ אַשְׁכְּלֹתֶיהָ עֲנָבִים" - אֵלּוּ הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר. אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל: עֲדַיִן צְרִיכִין אָנוּ לְמֹדְעֵי, דְּמוּקָם לֵיהּ כּוּלֵּיהּ בְּחַד מָקוֹם. רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי אוֹמֵר: "גֶּפֶן" - זֶה יְרוּשָׁלַיִם, "שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים" - זֶה מִקְדָּשׁ, מֶלֶךְ, וְכֹהֵן גָּדוֹל, "וְהִיא כְּפֹרַחַת עָלְתָה נִצָּהּ" - אֵלּוּ פְּרָחֵי כְהוּנָּה, "הִבְשִׁילוּ אַשְׁכְּלֹתֶיהָ עֲנָבִים" - אֵלּוּ נְסָכִים. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מוֹקֵים לָהּ בְּמַתָּנוֹת, דַּאֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: "גֶּפֶן" - זוֹ תּוֹרָה, "שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים" - זֶה בְּאֵר, עַמּוּד עָנָן, וּמָן, "וְהִיא כְּפֹרַחַת עָלְתָה נִצָּהּ" - אֵלּוּ הַבְּכוּרִים, "הִבְשִׁילוּ אַשְׁכְּלֹתֶיהָ עֲנָבִים" - אֵלּוּ נְסָכִים. רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר: "גֶּפֶן" - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר "גֶּפֶן מִמִּצְרַיִם תַּסִּיעַ", "שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים" - אֵלּוּ שְׁלֹשָׁה רְגָלִים שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹלִין בָּהֶן בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, "וְהִיא כְּפֹרַחַת עָלְתָה נִצָּהּ" - הֵגִיעַ זְמַנָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ", "עָלְתָה נִצָּהּ" - הֵגִיעַ זְמַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִיגָּאֵל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר "וַיְהִי נִצְחָם עַל בְּגֹדֵי וְכָל מַלְבּוּשֵׁי אֶגְאָלְתִּי", "הִבְשִׁילוּ אַשְׁכְּלֹתֶיהָ עֲנָבִים" - הֵגִיעַ זְמַנָּהּ שֶׁל מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה. וְהֵיכָן דַּאֲמַר רָבָא: שְׁלֹשָׁה כּוֹסוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּמִצְרַיִם לָמָּה? אֶחָד שֶׁשְּׁתָּה בִּימֵי מֹשֶׁה, וְאֶחָד שֶׁשְּׁתָּה בִּימֵי פַּרְעֹה נְכֹה, וְאֶחָד שֶׁעֲתִידָה לִשְׁתּוֹת עִם כָּל הַגּוֹיִם. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא: כִּי דָּרֵישׁ לְהוּ רַב לְהָנֵי קְרָאֵי בְּאַגַּדְתָּא - כְּוָתֵיהּ דָּרֵישׁ לְהוּ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אוּמָּה זוֹ כְּגֶפֶן נִמְשָׁלָה, זְמוֹרוֹת שֶׁבָּהּ - אֵלּוּ בַּעֲלֵי בָתִּים, אֶשְׁכּוֹלוֹת שֶׁבָּהּ - אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, עָלִין שֶׁבָּהּ - אֵלּוּ הָאָרֶץ, קוֹנְקָנוֹת שֶׁבָּהּ - אֵלּוּ רֵיקָנִים שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל. וְהֵיכָן דְּשָׁלְחוּ מִתָּם: לִיבְעֵי רַחֲמֵי אִיתְכַּלִּיא עַל עֵלָיָא, דְּאִילְמְלֵא עֵלָיָא לָא מִתְקַיְּמֵין אִיתְכַּלִּיא. "וָאֶכְרָה לִּי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר כֶּסֶף", אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק: אֵין כִּירָה אֶלָּא לְשׁוֹן מְכִירָה, שֶׁנֶּאֱמַר "בִּקְבְרֵי אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי", "בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר" - זֶה חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן שֶׁבּוֹ נִגְאֲלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, "כֶּסֶף" - אֵלּוּ צַדִּיקִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר "צְרוֹר הַכֶּסֶף לָקַח בְּיָדוֹ", "חֹמֶר שְׂעֹרִים וְלֶתֶךְ שְׂעֹרִים" - אֵלּוּ אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה צַדִּיקִים שֶׁהָעוֹלָם מִתְקַיֵּים בָּהֶם, וְאִינִי יוֹדֵעַ אִם שְׁלֹשִׁים כָּאן וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאִם שְׁלֹשִׁים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר כָּאן, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וָאֶקְחָה שְׁלֹשִׁים כֶּסֶף וָאֶשְׁלִיךְ אֹתוֹ בֵּית ה' אֶל הַיּוֹצֵר", הֲוֵי אוֹמֵר - שְׁלֹשִׁים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר כָּאן. אָמַר אַבָּיֵי: וְרוּבֵיהוּ מִשְׁתַּכְּחִי בְּבֵי כְּנִשְׁתָּא דְּתוּתֵי אִפְּתָא. וְהֵיכָן דִּכְתִיב "וְאֹמַר אֲלֵיהֶם אִם טוֹב בְּעֵינֵיכֶם הָבוּ שְׂכָרִי וְאִם לֹא חָדֵלוּ וַיִּשְׁקְלוּ אֶת שְׂכָרִי שְׁלֹשִׁים כָּסֶף", רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵלּוּ שְׁלֹשִׁים צַדִּיקֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם, שֶׁאוּמּוֹת הָעוֹלָם מִתְקַיְּמִים עֲלֵיהֶם, עוֹלָא אָמַר: אֵלּוּ שְׁלֹשִׁים מִצְוֹת שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם בְּנֵי נֹחַ, וְאֵין מְקַיְּמִין אֶלָּא שְׁלֹשָׁה: אַחַת

אילימא חלבו דשליל — ואם תאמר: ומאי שנא דבגיד דשליל פליגי, ובחלבו דשליל מודו? ויש לומר: משום דלא מקרי חלב, כיון דאינו בעמוד והקרב, כדאמר בפרק "בהמה המקשה" (חולין עה,א): מה חלב ושתי הכליות האמורים באשם מוצא מבלל שליל. **ואמר** רבי אלעזר אמר רבי אושעיא בו' — הוצרך לאתויי דרבי אלעזר — דאי לאו דרבי אלעזר, הוה אמינא: "חלבו" דקתני בברייתא, היינו חלבו דגיד דעדמא, ולא חלבו דשליל. לכך מייתי דרבי אלעזר, ד"חלבו לשיטתם" משמע דאבולה מילתא קאמר, בגיד ובחלב. דתרוייהו דפליגי בהו, חלבו לשיטתם. ועוד: דאי אגיד לחודיה קאי אמתניתין, הוה ליה לרבי אלעזר למימר מילתיה. אף על גב דלא החזכר במתניתין רבי מאיר, מכל מקום שמעינן רבי מאיר מרבי יהודה. אלא להכי אמרה אברייתא — דאבל מילתא דפליגי קאי, דבחלב נמי חלבו לשיטתם. **גוממו** עם השופי — פירש הקונטרס: חלב הגבוה וגיד הנראה על השופי, גוממו ומשליכו מפני מראית העין, שלא יראה כאוכל גיד. אבל עיקרו ושרשיו של שומן ושל גיד — מותרין. ולפי זה לא פליגי בחלבו, דבין לרבי מאיר ולרבי יהודה: כל מקום שהגיד אסור, חלבו נמי אסור. וכל שכן דפריך טפי שפיר לשמואל דאמר: חלבו מותר לדברי הכל. דהבא אפילו רבי יהודה דמיקל, קאסר חלבו. אבל הלשון קשה: דקאמר "אלא חלבו דגיד, והא מיפלג פליגיו" — משמע דלרבי יהודה, אפילו במקום שהגיד אסור, חלבו שרי, כמו שאמר שמואל, אלא דרבי מאיר פליג. ולכך נראה ד"גוממו" — אגיד לחודיה קאי, ולא אחלבו. (ולמאן) דבעי לאוקומי ברייתא ד"נהגו בו איסור" כרבי יהודה, מה שלא אמר רבי יהודה גוממו אלא אגיד — משום דחלבו תלוי במנהגא, "היכא דאחמור, אחמור", כדאמר (נדה סו,א) גבי חומרא דרבי זירא ד"שבעה נקיים". (אי) נמי נאמר: ד"גוממו" דרבי יהודה נמי קאי אחלב, למאי דבעי למימר דהך ברייתא כרבי יהודה. אבל לרבי מאיר סלקא דעתך דאסור מדאברייתא, מדמחמיר לחטטו ולשרש אחריו, דקאמר "חותך שמנו מעיקרו". ולבסוף מסיק: ברייתא כרבי מאיר, ומכל מקום לא אסיר מדאברייתא לרבי מאיר, אלא דישראל קדושים הם. אבל לרבי יהודה שרי לגמרי. והא דתנן: נאמנים עליו ועל החלב — היינו בסתם חלב, ולא בחלבו של גיד. דכיון דלרבי יהודה שרי לגמרי, לא שייך ביה נאמנות. ולקמן (צג,ב) אפרש בעזרת ה'. **עולא** אמר עץ הוא והתורה כו' — פלוגתא דיש בגידים בנותן טעם ופלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה דפליגי בחטיטה, לא הוי כפלוגתא דרב ועולא. אלא קסבר רב דהא דפליגי תנאי ביש בגידין בנותן טעם — בקונקות הוא דפליגי, אבל גיד — לכולי עלמא עץ הוא. ורב ודאי סבר כמאן דאמר דיש בהן בנותן טעם.

דלמאן דאמר אין בגידין בנותן טעם, מה לי גיד ומה לי קונקות? וכן פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה דפליגי בחטיטה, וההוא תנא דפליג ארבי יהודה ואית ליה דלא אסרה תורה אלא שעל הכף בלבד — כל זה יעמיד רב בקונקות. ועולא סבר: דכל הגר — פלוגתא בגיד עצמו, ולא בקונקות. דקונקות שרו לכולי עלמא, ד"גיד" אמר רחמנא, ולא קונקות. ועולא ודאי סבר כמאן דאמר אין בגידין בנותן טעם, מדקאמר "עץ הוא". **כוותיה** דעולא מסתברא — בשאלתות דרב אחאי בפרשת וישלח: דאף על גב דקאמר "מסתברא כעולא", אסרינן קונקות מדרבנן. משמע: דלעולא אפילו מדרבנן שרי. **אמר** אביי כוותיה דרבי אסי מסתברא — משמע דהכי הלכתא: דלובן כוליא שרי, ואין צריך לגמוס אלא מה שחוץ לכוליא. ובקונטרס נמי כתב דהמיקל לא הפסיד. ובשאלתות נמי בפרשת וישלח הביאו דברי המתיר, ולא דברי האוסר. וגרס "רבה מחזוט ליה", ולא גרסינן רבא — דאם כן היה הלכה כרבא לגבי אביי, ובכל הספרים כתיב "רבה". ומיהו כתב בקונטרס דבלובן כוליא הלך אחר המחמיר לשרש אחריו, כיון דלא אתמר הלכתא כאביי. והמחמיר — יחמיר, והמונע — לא הפסיד. ובחלב שהבשר חופה אותו, משמע מתוך פירוש הקונטרס: שפשוט לו שהוא מותר. אף על גב שבלובן כוליא לא פסק בהדיא שיהא מותר — ושמא סובר: דבולוחו אית להו דשמואל, דאמר: חלב שהבשר חופה אותו — מותר. וצריך ליתן טעם: דמאי שנא זה מזה? דאי דרשינן "שעל הכסלים" אמר רחמנא, ולא "שבתוך הכסלים" — הכא נמי אמר רחמנא "שעל הכליות", ולא "שבתוך הכליות"! ואף על גב דחוטין שבחלב אסורים מדרבנן — יש לגזור בהו טפי בחוטי חלב אטו חלב, מבלובן כוליא. ויש לסתור מכאן דברי רבי אלעזר ממי"ש דהיה אומר דשומן שעל יותרת הכבד אסור אף לאחר שיטול הקרום מעליו, מדתניא בתורת כהנים: "כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה" וגו' — אין לי אלא חלב תמימים, שהם כשרים ליקרב. חלב בעלי מומין מנין? תלמוד לומר "מן הבהמה". חלב חולין מנין? תלמוד לומר "כי כל אוכל חלב". אם כן למה נאמר "אשר יקריבו ממנה"? לומר

שָׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתוּבָּה לִזְכָרִים, וְאַחַת - שֶׁאֵין שׁוֹקְלִין בְּשַׂר הַמֵּת בְּמִקּוּלִין, וְאַחַת - שֶׁמְּכַבְּדִין אֶת הַתּוֹרָה. וְאֵינוֹ נוֹהֵג בָּעוֹף. וְהָא קָא חָזֵינַן דְּאִית לֵיהּ! אִית לֵיהּ וְלָא עָגֵיל. בְּעֵי רַבִּי יִרְמְיָה: אִית לֵיהּ לָעוֹף - וְעָגֵיל, אִית לֵיהּ לַבְּהֵמָה - וְלָא עָגֵיל, מַאי, בָּתַר דִּידֵיהּ אָזְלִינַן, אוֹ בָּתַר מִינֵיהּ אָזְלִינַן? תֵּיקוּ. "וְנוֹהֵג בַּשָּׁלִיל". אָמַר שְׁמוּאֵל: וְחֶלְבּוֹ מוּתָּר לְדִבְרֵי הַכֹּל. חֶלְבּוֹ דְּמַאי? אִילֵימָא דְּשָׁלִיל - וְהָא מִיפְּלַג פְּלִיגֵי בֵּיהּ! דְּתַנְיָא: נוֹהֵג בַּשָּׁלִיל, וְחֶלְבּוֹ אָסוּר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ נוֹהֵג בַּשָּׁלִיל, וְחֶלְבּוֹ מוּתָּר. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: מַחֲלוֹקֶת בְּבֵן תִּשְׁעָה חֹדֶשׁ, וְהָלַךְ רַבִּי מֵאִיר לְשִׁיטָתוֹ וְרַבִּי יְהוּדָה לְשִׁיטָתוֹ. וְאֶלָּא חֶלְבּוֹ דְּגִיד - הָא מִיפְּלַג פְּלִיגֵי בֵּהּ! דְּתַנְיָא: גִּיד הַנָּשֶׁה - מְחַטְּטוֹ אַחֲרָיו בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא, וְחוֹתֵךְ שַׁמְנוֹ מֵעִיקָּרוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: גּוֹמְמוֹ עִם הַשּׁוּפִי! - לְעוֹלָם חֶלְבּוֹ דְּגִיד, מִדֶּה שֶׁמּוּאֵל דְּלְרַבִּי מֵאִיר - מִדְּרַבָּנַן אָסוּר, דְּתַנְיָא: וְשַׁמְנוֹ מוּתָּר, וְיִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים נֶהֱגוּ בּוֹ אִיסּוּר. מַאי לָאו, רַבִּי מֵאִיר הִיא דַּאֲמַר מוּתָּר מִן הַתּוֹרָה - וְאָסוּר מִדְּרַבָּנַן. - מִמַּאי? דִּילְמָא רַבִּי יְהוּדָה הִיא, אֲבָל לְרַבִּי מֵאִיר מִדְּאוֹרַיְיתָא נַמִּי אֲסִיר! - לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּתַנְיָא: גִּיד הַנָּשֶׁה - מְחַטְּטוֹ אַחֲרָיו בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא, וְשַׁמְנוֹ מוּתָּר. מַאן שַׁמְעַתְּ לֵיהּ דְּאִית לֵיהּ חֲטִיטָה? רַבִּי מֵאִיר, וְקָאָמַר: שַׁמְנוֹ מוּתָּר. אָמַר רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מָרְתָא, אָמַר רַב: לֹא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא קְנוּקָנוֹת שֶׁבּוֹ. עוּלָּא אָמַר: עֵץ הוּא, וְהַתּוֹרָה חִיְּבָה עָלָיו. אֲמַר אַבַּיֵי: כְּוָתֵיהּ דְּעוּלָּא מִסְתַּבְּרָא, דְּאֲמַר רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מָרְתָא, אָמַר רַב: חוּטִין שֶׁבַּחֵלֶב - אֲסוּרִין, וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן. חוּטִין שֶׁבַּחֵלֶב - אֲסוּרִין, וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן, אֵלְּמָא - "חֵלֶב" אָמַר רַחֲמָנָא, וְלֹא חוּטִין. הָכָא נַמִּי - "גִּיד" אָמַר רַחֲמָנָא, וְלֹא קְנוּקָנוֹת. גּוּפָא, אָמַר רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מָרְתָא, אָמַר רַב אַסִי: חוּטִין שֶׁבַּחֵלֶב - אֲסוּרִין, וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן. שֶׁבַּכּוּלְיָא - אֲסוּרִין וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן. לוֹבֶן כּוּלְיָא - רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי חִיָּיא, חַד אָסַר וְחַד שָׁרֵי. רַבָּה מְמָרְטַט לֵיהּ, רַבִּי יוֹחָנָן מְמָרְטַט לֵיהּ, רַבִּי אַסִי גָּאֵים לֵיהּ. אֲמַר אַבַּיֵי: כְּוָתֵיהּ דְּרַבִּי אַסִי מִסְתַּבְּרָא, דַּאֲמַר רַבִּי אַבָּא, אֲמַר רַב יְהוּדָה, אֲמַר שְׁמוּאֵל:

חלב

שאין כותבין כתובה לזכרים — דאף על פי שחשודין למשכב זכור ומייחדין להם זכר לתשמישן, אין נוהגין קלות ראש במצוה זו כל כך שיכתבו להם כתובה. **בשר המת** — של אדם. **במקולין** — באיטליז, שאין אוכלין אותו בפרהסיא כל כך. ואני שמעתי: "בשר המת" — בשר בהמה שמתה מעצמה. **דאית ליה** — כף בשר סביבות הקולית העליונה. **ולא עגיל** — הבשר סביבות העצם, ואינו דומה לכף. כל בשר גבוה ועגול קרי "כף", כדאמרינן בנדה (מז,א): עד שתתמעך הכף, גבי סימני בגרות. **אמר שמואל וחלבו מותר** — דקתני מתניתין, דברי הכל היא. **נוהג בשליל** — וחלבו של שליל אסור. **בבן תשעה חי** — שחי ועמד לפנינו משנשחטה ונקרעה אמו. **לשיטתו** — דאמר בפרק "בהמה המקשה" (חולין עד,א): טעון שחיטה. וכיון דלא משתרי בשחיטה אמו — לאו שליל הוא, דליקרי ביה "כל בבהמה תאכלו" (ויקרא יא), ואפילו חלבו וגידו. אלא חלבו דגיד של כל בהמה קאמר מתניתין, ומוקי ליה שמואל כדברי הכל. **מעיקרו** — מכל מקום שהוא נבלע ונשרש בבשר. **גוממו עם השופי** — החלב הגבוה ונראה על השופי, גוממו ומשליכו מפני מראית העין, שלא יראה כאוכל גיד. אבל עיקרו ושרשו של שומן ושל גיד — מותרין. **עם השופי** — בשוה לשופי יחתכנו. **לעולם חלבו דגיד** — קאמר שמואל: דברי הכל מותר. **ומודה שמואל** — דאף על גב דמן התורה מותר, קאסר ליה רבי מאיר מדרבנן. **מאי לאו רבי מאיר היא** — מדקתני "נהגו בו איסור". דאילו לרבי יהודה — אפילו מנהגא ליכא, וקאמר רבי מאיר דמותר מדאורייתא, כשמואל. **חטיטה** — לרבי מאיר הוא דשמעינן ליה לעיל. **קנוקנות** — גידין דקין החדולכין באורך הירך מתחת הבשר, מגיד החיצון לגיד הפנימי. והן הן האסורין, לפי שהן רכין ונותנין טעם. אבל גיד עצמו, שהוא בראש השופי, קשה הוא, ועץ בעלמא הוא. **עולא אמר** — אף על פי שעץ הוא, התורה חייבה עליו. **חוטים שבחלב** — כגון חוטי הכסלים, וגם בחלב שעל הקרנ יש חוטים דקין. **אסורין** — מדרבנן. **ואין חייבין עליהם** — כרת. **לובן כוליא** — שבתוך החריץ, ומתפשט והולך בתוך הכוליא. **ממרטט ליה** — משרש אחריו. **גאים ליה** — החפרו, אבל בכוליא אבל.

חלב

חלב שהכשר חופה אותו — חלב שעל הכסלים, שתחת הכליות, ונראה בגובה הכסלים. ואחר כך נבלע תחת הבשר אדום דק, ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים. ומשהבשר חופהו — מותר. וכשכלה למטה אותו בשר, יוצא ממנו קרום עב ולבן, לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים — שאסור משום חלב, כדלקמן. ותחת אותו קרום עב יש חלב. ויש שנודהגים איסור באותו חלב, לפי שאותו קרום אינו חשוב חפוי בשר, שדק הוא, אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר. וגם בעיני נראה דחפוי גמור הוא. ובלובן כוליא — הלך אחר המחמיר, לשרש אחריו, כיון דלא איתוקם הלכתא כרבי אסי. והמחמיר יחמיר, והמונע לא הפסיד. **האי תרבא דתותי מתני** — זה עליונו וגובהו של אותו חלב שפירשתי, קודם שיכסהו הבשר. ואותו גובה עצמו מכוסה במתנים, שקורין לונבליש"ן, שרחבן מרחיב למטה מצלעות קטנות ומנסבהו, וכשהטבח מפרישו — נראה אותו חלב. **פרוקי מפרקא** — כשהיא הולכת, איבריה נעים, והמתנים פעמים שהן נמשכים כלפי מעלה, והכסלים נמשכין כלפי מטה, ואין החלב נכסה בהן. **המסם ובית הכוסות** — בסוף הקרב, ולא זה הוא עיקר חלב המכסה את הקרב, שקורין טייל"א, שהוא תותב קרום ונקלף. אבל אותו חלב המכסה את הקרב, דבוק לחלב שעל המסס ובית הכוסות. **תרבא דקליבוסתא** — עצם קטן הוא, ומונח על עצם שקורין הנק"א, ומחדור לחולית האליה מלמעלה, ועליו יש חלב תחת ראש המתן, שקורין לונב"ל. **חוטין שביר** — שאנו נוטלין מן הכתף. **משה** — תלמיד חכם. ריש מעיא — כשהדקין יוצאין מן הקבה, צריך לגרר חלב שעליהן אורך אמה. **וזהו חלב שעל הדקין** — שנחלקו בו רבי ישמעאל ורבי עקיבא ב"אלו טרפות" (חולין מט,ב). **שבעוקין** — היינו חמשה חוטי דבפלי, פלונקש"א. **עוקין** — הנק"א. **בעי לחטוטי בתריהו** — עד שימצא במספר הזה, וראשן אחד מחובר בשדרה, וראשי הפצולין נדבקין תוחת החוזה בראשי הצלעות. **חמשה חוטי הוו** — חמשה מקומות, ובהן חוטים של איסור. **דטחלא** — טחול. **דידא** — שביד. **ודלועא** — שבלחי. וחוטים דקין הוא דקחשיב, הלכך לא תנא מזרקי הצוואר, שאף הם משום דם. **דביעי** — ביצים של זכר. **דמוקרא** — שעל המוח. חות **ביה טפי** — שלא היה קולפו אלא בגובהו, במקום עוביו, שהוא מחובר שם לכרס ולחלב, ואמר לו "קלוף ורד עד מהו?" **על הדד** — קרום שעל מקום עוביו. **אמאי** — והא חלב הקרב הוא! **אלא לאו דכוליה** — של טחול כוליה. **עילאה** — חלב ממש שעל הכליות יש עליו קרום דק, והוא חלב גמור. **תתאה** — קרום. **ביעי חשילתא** — ביצי זכר המעורים בגופו. **חד אסר** — משום אבר מן החי, דאף על גב דתלו ביה — כתחוטין דמור אל

חֵלֶב שֶׁהַכָּשֵׁר חוֹפֶה אוֹתוֹ - מוּתָּר, אַלְּמָא - "שֶׁעֲל הַכְּסָלִים" אֲמַר רַחֲמָנָא, וְלֹא שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּסָלִים. הָכָא נַמִּי - "שֶׁעַל הַכְּלָיוֹת" אֲמַר רַחֲמָנָא, וְלֹא שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּלָיוֹת. גּוּפָא, אָמַר רַבִּי אַבָּא, אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: חֵלֶב שֶׁהַכָּשֵׁר חוֹפֶה אוֹתוֹ - מוּתָּר. - אִינִי, וְהָאָמַר רַבִּי אַבָּא, אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: הַאי תַּרְבָּא דְּתוּתֵי מַתְנֵי - אֲסִיר! אָמַר אַבָּיֵי: בְּהֵמָה בְּחַיֶּיהָ פְּרוּקֵי מִיפְּרְקָא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲנָא לָאו מַטְרְחָא אֲנָא וְלָאו בַּר טַבְּחָא אֲנָא, וּגְחִירְנָא דְּהָכֵי הָווּ אָמְרֵי בֵּי מִדְרָשָׁא: בְּהֵמָה בְּחַיֶּיהָ פְּרוּקֵי מִיפְּרְקָא. אָמַר רַב אַבָּא, אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: חֵלֶב שֶׁעַל הַמֶּסֶס וּבֵית הַכּוֹסוֹת - אֲסוּרִין וְעָנוּשׁ כָּרֵת, וְזֶהוּ "חֵלֶב שֶׁעַל הַקֵּרֶב". אֲמַר רַבִּי אַבָּא, אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: הַאי תַּרְבָּא דְּקָלִיבּוֹסְתָּא - אָסוּר, וְעָנוּשׁ כָּרֵת, וְזֶהוּ "חֵלֶב שֶׁעַל הַכְּסָלִים". וְאָמַר רַבִּי אַבָּא, אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: חוּטִין שֶׁבְּיָד אֲסוּרִין. אָמַר רַב סַפְּרָא: מִשָּׁה? מִי אָמַר רַחֲמָנָא לָא תֵּיכוּל בִּישְׂרָא?! אָמַר רָבָא: מִשָּׁה! מִי אָמַר רַחֲמָנָא אֲכוֹל דָּמָא?! חַתְכֵיהּ וּמַלְחֵיהּ - אֲפִילּוּ לְקַדֵּירָה נַמִּי שַׁפִּיר דָּמֵי. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: רֵישׁ מַעְיָא בְּאַמְתָּא בְּעֵי גְּרִירָה, וְזֶהוּ "חֵלֶב שֶׁעַל הַדַּקִּין". וְאָמַר רַב יְהוּדָה: חוּטִין שֶׁבְּעוֹקֵץ - אֲסוּרִין. חַמְשָׁא חוּטֵי אִית בֵּיהּ בְּכַפְלָא, תְּלָתָא מִימִינָא וְתַרְתֵּי מִשְּׂמָאלָא, תְּלָתָא מִפְּצֻלֵּי לְתַרֵּי תְּרֵי, תְּרֵי מִפְּצֻלֵּי לְתַלְתָּא תְּלָתָא. נָפְקָא מִינָּהּ, דְּאִי שָׁלֵיף לְהוּ עַד דַּחֲמִימֵי - מִשְּׁתַּלְּפִי, וְאִי לָא - בָּעֵי חַטּוּטֵי בַּתְרֵייהוּ. אָמַר אַבָּיֵי וְאִיתֵימָא רַב יְהוּדָה: חַמְשָׁא חוּטֵי הָווּ. תְּלָתָא מִשּׁוּם תַּרְבָּא, וּתְרֵין מִשּׁוּם דָּמָא. דַּמְחָלֵי וּדְכִוּלֵּיהָא - מִשּׁוּם תַּרְבָּא, דִּידָא וּדְלוֹעָא - מִשּׁוּם דָּמָא. - לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ? - הָנֵי דְּמִשּׁוּם דָּמָא - אִי מְחַתֵּךְ לְהוּ וּמְלַח לְהוּ שַׁפִּיר דָּמֵי, הָנָךְ - לֵית לְהוּ תַּקָּנְתָּא. אָמַר רַב כָּהֲנָא וְאִיתֵימָא רַב יְהוּדָה: חַמְשָׁא קְרָמֵי הָווּ. תְּלָתָא מִשּׁוּם תַּרְבָּא, וּתְרֵי מִשּׁוּם דָּמָא, דַּטְחָלֵי דְּכַפְלֵי וּדְכוּלֵּיהָא - מִשּׁוּם תַּרְבָּא, דְּבֵיעֵי וּדְמוֹקְרָא - מִשּׁוּם דָּמָא. רַב יְהוּדָה בַּר אוֹשַׁעְיָא הֲוָה קָא קָלֵיף לֵיהּ טַחְלָא לְלֵוֵי בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא בַּר חִייָא, הֲוָה קָא נָאֵים לֵיהּ מֵעֵילָאי. אָמַר לֵיהּ: חוּת בֵּיהּ טְפֵי! אֲתָא אֲבוּהּ אַשְׁכְּחֵיהּ, אָמַר לֵיהּ: הָכִי אָמַר אֲבוּהּ דְּאִמְּךָ מִשּׁוּם דְּרַב, וּמִנּוּ - רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא: לֹא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא שֶׁעַל הַדֶּד בִּלְבַד. - אִינִי, וְהָאָמַר רַב הַמְנוּנָא, תָּנָא: קְרוּם שֶׁעַל הַטְּחוֹל - אָסוּר, וְאֵין חַיָּבִים עָלָיו. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא שֶׁעַל הַדֶּד - אַמַּאי אֵין חַיָּבִין עָלָיו? אֶלָּא דְּכוּלֵּיהּ! אָמַר לֵיהּ: אִי תַּנְיָא, תַּנְיָא. גּוּפָא, אָמַר רַב הַמְנוּנָא, תָּנָא: קְרוּם שֶׁעַל הַטְּחוֹל - אָסוּר, וְאֵין חַיָּבִין עָלָיו. קְרוּם שֶׁעַל גַּבֵּי כּוּלְיָא - אָסוּר, וְאֵין חַיָּבִין עָלָיו. - וְהַתְנַיָא: חַיָּבִין עָלָיו! - טְחוֹל אִטְחוֹל לָא קַשְׁיָא, הָא - כְּנֶגֶד הַדֶּד, הָא - שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַדֶּד. כּוּלְיָא אַכּוּלְיָא נַמִּי לָא קַשְׁיָא, הָא - בְּעֵילָּאה, הָא - בְּתַתָּאה. בֵּיעֵי חֲשִׁילְתָּא. רַב אַמִּי וְרַב אַסִּי, חַד אָסַר וְחַד שָׁרֵי. מַאן דַּאֲסַר:

לומר לך: חלב שכמוהו כשר ליקרב — אמרתי לך, חלב דפנות שאין ראויה ליקרב — לא אמרתי לך. משמע, שהייתי אוסר חלב הדפנות אי לאו משום דאינו קרב. ואם כן, חלב היותרת שהוא קרב עם היותרת — אסור. ולפי זה היה לן לאסור לובן כוליא, שהוא קרב עם הכוליא, והכא שרינן ליה! ומיהו איכא למימר: שאני לובן כוליא, שממעט ליה קרא "שעל הכליות" — ולא שבתוך הכליות. ומכל מקום קשה: דלפי זה ליתסר שומן האליה שקרב עם האליה, ואף על גב דאמר בפרק "כל הבשר" (חולין קיז,א) דחלב האליה מיקרי, חלב סתמא לא איקרי, מכל מקום ליתסר מטעם שקרב! לכך נראה לי: דדוקא חלב דפנות, שדומה לשאר חלב, ושמא אף תוחב קרום ונקלף הוא — דהה מיתסר אי דהה קרב. אבל חלב יותרת ולובן כוליא ושומן האליה, שאין דומין כלל לחלב — לא מיתסרי, דאין קרבין בתורת חלב אלא אגב יותרת וכוליא ואליה.

משה מי אמר רחמנא לא תאכל בישרא — דסלקא דעתך: דאסר להו אפילו תחבו, ומשום חלב. **התביה** ומלחיה אפילו לקדרה שפיר דמי — מכלל דעד השתא משמע דלא דהה מיירי לקדרה אלא לצלי, ואפילו הכי קאמר דאסור, לפי שלא תחבה. והא דקאמר לקמן גבי בשרא דאסמיק: שפדיה בשפודא — מידב דאיב דמנא, וכן ביעי, וכן מיזרקי. ופירש בקונטרס: בלא חתביה ומלחיה — לא בעי למימר שלא עשה לא חתיכה ולא מליחה, דהא חתיכה בעי אף לצלי, כדמשמע הכא. אלא רצה לומר: שלא עשה שתיהם אלא חתיכה לבדה. ובקונטרס נקט לשון הגמרא, דקאמר: חתביה ומלחיה, ולצלי אין צריך חתביה ומלחיה. ודוחק לחלק: דדהם מיירי במיזרקי בפני עצמן כשדוה חוץ לצואר, לכך לא בעי חתיכה לצלי, שדרך מקום חתך שלהם יצא הדם. אבל הכא מיירי שהחוטין שלימין בתוך היד, לכך (לא) בעי חתיכה לצלי. ואם היינו אומרים כן, היה קשה לפירוש רבינו תם דפירש שכמו שנהגו העולם לבשל כבד בקדרה אחר צליה, כן מותר לבשלו בקדרה אחר מליחה כששהה שיעור מליחה, משום דמליח הרי הוא כרותח. והיינו, כרותח דצלי מדנתן הלכות גדולות שיעור לשהיית מליחה כשיעור צלייה. והשתא לא יתכן, דאם לא היה צריך כאן חתיכה לצלי, אם כן לא היה ראיה מצלי למליחה. דהא צלי מפלט טפי ממליחה, דלצלי לא בעי חתיכה, ויהא מותר לבשלו בקדרה, ועם המליחה בעיא חתיכה לקדרה.

חמשה חוטי איתא בכפלי — פירש בקונטרס: שמחוברים בראשי צלעות שתחת החזה. וצריך ליזהר אותם הקונים חלק של פנים לחטט אחריהם עד החזה. **בעי** לחטוטי בתריהו — חטיטה לא דוי אלא מדרבנן. חדא, דהא "חלב" אמר רחמנא, ולא חוטין. ועוד: "שעל הכסלים" — ולא תוך הכסלים, ומכל מקום צריך לחטט אחריהם מדרבנן. ולא דמי לבשר החופה את החלב דשרי, דהכא בהמה בחייה פרוקי מיפרקא, ונמשכין החוטין בהליכתה, ומתגלים. אי נמי: כיון דבלאו הכי רובן גלוים, אף מה שבתוך הבשר אסור מדרבנן.

מדלא

מדלא

מדלא קא בריין הני אבר מן החי גינהו – מן התורה לא הוי אבר מן החי, כיון שמחוברים הן מעט — הם ניתרין בשחיטה, כאברים המדולדלים. ואין בהם אלא מצות פרוש בלבד, כדאמר בפרק "בהמה המקשה" (חולין עד.א). **משום** אל תטוש — סבר כרב אשי, דאמר בפרק קמא (חולין יח.ב) דהיכא דדעתיה לחזור — נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם. אי נמי: כבולי עלנא, "ואת לא תיכול" — במקומו קאמר.

רישא בכיבשא — יש שנותנים תרנגולת במים אחר שחיטה, וטומנין אותה ברמץ, להסיר הנוצה. אף על גב דברישא בכיבשא לא שרי אלא היכא דאותביה אנחיריה — היינו, משום דיש בראש עצמות הרבה ודברים המעכבים את הדם מלצאת. אבל בתרנגולת — האש מישאב שאיב דמא. ובהלכות גדולות כתוב: האי מאן דמטוי רישא — צריך לאתנוחי לבית השחיטה מתאתי, כי היכי דינדוב דמא. ואי אישתלי והפכיה — מוקרא הוא דאסור באכילה, ורישא גופה שרי. משמע דלא אסור אלא משום קרום של מוח, שיש בו דם. ולכך גם המוח אסור, שמתבשל בדם הקרום. אבל תרנגולת, דליכא למימר דאסור — שריא. ונראה דגם חוטין שבלחי אסורין, אם לא חתכן מתחלה, שגם הם אסורין משום דם, כדאמר לקמן (קלג.א). **שני** גידים הם — כאן פירש בקונטרס: דקרי ליה "פנימי" — משום דמובלע הרבה, עד סמוך לעצם. ר"חיצון" ובריש פירקין פירש בענין אחר. **נאמנין** עליו ועל החלב — בסתם חלב איירי, דחלבו של גיד שרי רבי יהודה לגמרי, ולא שייך למימר ביה נאמנות, כדפירשתי. ועוד: דאי בחלב דגיד איירי — הוה ליה לאקשויי ממתניתין לשמואל דשרי לדברי הכל, והכא אסר לדברי הכל. ולשנוי: ד"מותר" דקאמר שמואל — מן התורה קאמר, כדמשני לעיל אברייתא. ועוד: דהוה ליה למימר "עליו ועל חלבו", אי אחלבו דגיד קאי. אלא בסתם חלב איירי. ופליגא: דרבי מאיר סבר דאין נאמנין בגיד הנשה — דצריך חטיטה, ואיכא טירדא. ובחלב נמי, אף על גב דליכא טירדא כולי האי כמו בגיד, הזמירו עליה שלא להאמינו. כיון דחמיר איסוריה, ואיכא ביה נמי טירדא, לכך אין נאמנין. ולרבי יהודה נאמנין בגיד — משום דלא בעי אלא גמימה. ובחלב נמי, אף על גב דאיכא ביה טירדא טפי מבגיד לרבי יהודה, מכל מקום לית ביה טירדא כמו בגיד לרבי מאיר. **חזרו** לומר נאמנין — אגיד קאי, ולא אחלב. **חלב** מאן דכר שמיה — לעיל (פט.ב) דקאמר רבי יהודה: אינו נהנה בשליל וחלבו מותר, לא פריך הכי — משום ד"חלבו מותר", מילתא באפי נפשיה היא, כדמפרש שמואל (חולין צב.ב). אבל הכא, חדא מילתא היא, ונאמנין עליו ועל החלב. ד"נאמנין" קאי אתרוייהו, ומשמע דבתרוייהו קאתי לפלוגי עליה דרבי מאיר.

חתיכה

מִדְּלָא קָא בְּרִיין - הָנֵי אֵבֶר מִן הַחַי גִּינְהוּ. מַאן דְּשָׁרֵי: מִדְּלָא קָא מְסָרְחָן - הָנֵי חִיּוּתָא אִית בְּהוּ. וְאִידָךְ, הַאי דְּלָא קָא מְסָרְחָן - דְּלָא קָא שַׁלִּיט בְּהוּ אֲוִירָא. וְאִידָךְ, הַאי דְּלָא בְּרִיין - כְּחִישׁוּתָא הוּא דִּנְקָט לְהוּ. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרַב שֵׁמֶן בַּר אַבָּא: הָנֵי בֵּיעֵי דְּשִׁילְתָּא - שָׁרְיָין, וְאַתְּ לָא תֵּיכוֹל מִשּׁוּם "וְאַל תִּטּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ". אֲמַר מָר בַּר רַב אַשִׁי: הָנֵי בֵּיעֵי דְּדִגְדְּיָא, עַד תְּלָתִין יוֹמִין - שָׁרְיָין בְּלָא קְלִיפָּה. מִכָּאן וְאֵילָךְ, אִי אִזְרְעָן - אֲסוּרִין, וְאִי לָא אִזְרְעָן - שָׁרְיָין. מְנָא יָדְעִינַן? אִי אִית בְּהוּ שׁוּרְיֵיקֵי סוּמְקֵי - אֲסִירָן, לֵית בְּהוּ שׁוּרְיֵיקֵי סוּמְקֵי - שָׁרְיָין. אוּמְצֵי בֵּיעֵי וּמְזָרְקֵי, פְּלִיגֵי בַּהּ רַב אַחָא וְרַבִינָא. בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ רַבִינָא לְקוּלָּא וְרַב אַחָא לְחוּמְרָא, וְהֲלָכְתָא כְּרַבִינָא לְקוּלָּא, לְבַר מֵהָנֵי תְּלָת דְּרַב אַחָא לְקוּלָּא וְרַבִינָא לְחוּמְרָא, וְהֲלָכְתָא כְּרַב אַחָא לְקוּלָּא. אוּמְצָא דְּאַסְמִיךְ, תָּחֲבָהּ וּמְלָחָהּ - אֲפִילּוּ לְקִדְרָה נַמִי שַׁפִּיר דָּמֵי. תָּלֶיהּ נַמִי בְּשַׁפּוּדָא - דָּאֵיב דָּמָא. אַגּוּמְרֵי - פְּלִיגֵי בַּהּ רַב אַחָא וְרַבִינָא, חַד אֲמַר: מִשְּׁאַב שְׁאִיבִי לֵיהּ, וְחַד אֲמַר: מִצְּמַת צְמָתִי לֵיהּ. וְכֵן בֵּיעֵי, וְכֵן מְזָרְקֵי. רֵישָׁא בְּכִיבְשָׁא, אוֹתְבֵיהּ אַבֵּית הַשְּׁחִיטָה - דָּיֵיב דָּמָא וְשָׁרֵי, אַצְּדְדֵין - מִיקְּפָא קָפֵי וְאָסוּר. אוֹתְבֵיהּ אַנְחִירֵיהּ, דִּין בֵּיהּ מִידֵי - שָׁרֵי, וְאִי לָא - אָסִיר. אֵיכָּא דְּאָמְרִי: אַנְחִירֵיהּ וְאַבֵּית הַשְּׁחִיטָה - דָּאֵיב. אַצְּדְדֵין, אִי דִּין בֵּיהּ מִידֵי - שָׁרֵי, וְאִי לָא - אָסִיר. אֲמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁנֵי גִידִין הֵן, הַפְּנִימִי סָמוּךְ לָעֶצֶם - אָסוּר, וְחַיָּיבִין עָלָיו. חִיצּוֹן סָמוּךְ לַבָּשָׂר - אָסוּר, וְאֵין חַיָּיבִין עָלָיו. - וְהָתַנְיָא: פְּנִימִי סָמוּךְ לַבָּשָׂר! אֲמַר רַב אַחָא, אֲמַר רַב פַּדְנָא: אֵיקְלוּדֵי מִיקְלִיד. - וְהָא תַּנְיָא: חִיצּוֹן הַסָּמוּךְ לָעֶצֶם! אֲמַר רַב יְהוּדָה: הֵיכָא דְּפָרְעֵי טַבְחֵי. אִיתְּמַר, טַבָּח שֶׁנִּמְצָא חֵלֶב אַחֲרָיו. רַב יְהוּדָה אָמַר: בְּכִשְׁעוֹרָה, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בְּכַזַּיִת. אֲמַר רַב פַּפָּא: וְלָא פְּלִיגִי, כָּאן - לְחֶלְקוֹתוֹ, כָּאן - לְעַבְרוֹ, אָמַר מָר זוּטְרָא: כִּשְׁעוֹרָה - בְּמָקוֹם אֶחָד, כַּזַּיִת - אֲפִילּוּ בִּשְׁנַיִם וּבִשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת. וְהֲלָכְתָא: לְחֶלְקוֹתוֹ - בְּכַזַּיִת, לְעַבְרוֹ בְּכִשְׁעוֹרָה. "אֵין הַמְבָחֵין נֶאֱמָנִין" [וכו']. אֲמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: חֲזָרוּ לוֹמַר נֶאֱמָנִין. אֲמַר רַב נַחְמָן: אִכַּשּׁוּר דָּרֵי? מַעֲיַקְּרָא דְּהָווּ סָבְרֵי לַהּ כְּרַבִּי מֵאִיר - לָא הָווּ מְהֵימְנֵי, וּלְבַסּוֹף סָבְרֵי כְּרַבִּי יְהוּדָה. אֵיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ אַפֵּיפָא: "הַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נֶאֱמָנִין עָלָיו וְעַל הַחֵלֶב", אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: חֲזָרוּ לוֹמַר אֵין נֶאֱמָנִין. מֵאִיר, כַּמָּה דְּהָווּ דְּכִירִי לַהּ לְדַרְבֵי יְהוּדָה - לָא מְהֵימְנֵי, וְהָשְׁתָּא דְּאִנְשֵׁיהּ לְדַרְבֵי יְהוּדָה - מְהֵימְנֵי. "וְעַל הַחֵלֶב". - חֵלֶב מַאן דְּכַר שְׁמֵיהּ? - הָכִי קָאָמַר: אֵין נֶאֱמָנִין עָלָיו וְעַל הַחֵלֶב, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים נֶאֱמָנִין עָלָיו וְעַל הַחֵלֶב. **משנה** שׁוֹלֵחַ אָדָם יָדוֹ לְגוֹי שֶׁגִּיד הַנָּשֶׁה בְּתוֹכָהּ, מִפְּנֵי שֶׁמְּקוֹמוֹ נִיקָּר. **גמרא** שֶׁלֵּמָה - אִין, חֲתוּכָה - לָא. בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵּימָא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מַכְרִיזִין - חתוכה

אל תטוש תורת אמך — מנהג מקומך, שאתה מבבל, ושם נוהגין בו איסורא, דהא איפליגו בה רב אמי ורב אסי. **הני ביעי דגדיא עד תלתין יומין** — משנולד. **שריין** — בלא קליפת הקרום, דאבתי לא נפיש דמיה ליבלע באיבריו. גדיא, לאו דווקא. **אזרען** — יש בהן זרע — אסורין, דבידוע שיש דם. **אומצא ביעי ומזרקי** — לקמיה מפרש פלוגתייהו. **בכל התורה כולה** — רב אחא ורבינא, חד אמר הכי וחד אמר הכי, בבולהו: ההוא דמיקל — רבינא, וההוא דלחומרא — רב אחא. **דאסמיך** — שנקוטראי"ז. **חתכה** — חתיכות הרבה. **תליה בשפודא** — בתוך התנור לצלות, בלא חתבה ומלחה, אלא כדי מליחת צלי דבר מועט. **דאיב דמא** — הואיל ותלוי — שפיר דמי. **שייב** — שואבים את הדם. **מצמת צמתי** — אישטרייני"ט, צומתין הבשר ואינו מוציא את דמא, והנה נצלה בתוכו, ואסור. **מיזרקי** — חוטי הצואר, ורידין. **רישא בכיבשא** — הראש, כשרוצין להסיר שערו, נותנין עליו מים ומטמינין אותו ברמץ. **בכשא** — הטמנה. **אותביה אבית השחיטה** — שבית השחיטה מלמטה. **דייב דמא** — דרך החתך, ושפיר דמי. **אצדדים** — על לחייו. **מיקפא קפי** — דמא בתוכו, ואסור. **קפי** — כמו (איוב י) "וכגבינה תקפיאני". **אוחביה אנחיריה** — נקבי החוטם למטה. **דין ביה** — בנקב החוטם מידי, שלא יסתם. **פנימי** — גיד הארוך, והוא בצד פנימי של ירך. **חיצון** — גיד הקצר שבסוף השופי לרחבו, והוא צד חיצון של ירך. **והתניא פנימי** — קרי "מובלע בבשר". **אקלודי מיקליד** — אותו גיד הארוך, חוזר ונכנס בבשר, והתם קרי ליה "סמוך לבשר". **אקלודי** — לשון מפתח הנכנס בפותחת. **והתניא** — דחיצון קרי "סמוך לעצם". דמשמע, גלוי הוא, ואינו מובלע בבשר. **אמר רב יהודה היכא דפרעי טבחי** — הוי גלויה. במקום חתך הירך, כשנחתכת ונפרשת מן האליה, הוי ראש אותו גיד מחובר לבוקא של קוליא. כך שמעתי. **טבח שנמצא אחריו חלב** — דרך הטבח לנקר הבשר להלקותו — בכזית. **לעברו** — בכשעורה. **אכשור דרי** — דמדקאמר "חזרו לומר" — מכלל דמעיקרא הוה קיימא לן כרבי מאיר, דאמר: אין נאמנים, וחזרו לומר נאמנים, וכי אכשור דרי? בתמיה. **כרבי מאיר** — דבעי חטיטה, וטריחא להו מילתא — לא מהימני, וצריך לבדוק אחריהם. **מעיקרא סברי לה כרבי יהודה** — ולפיכך אמרו חכמים דנאמנין, ולבסוף סברי דבעי חטיטה, ואמרו: אין נאמנים. **וכמה דהוו דכירי לדרבי יהודה** — וגרירי בתריה, אמרו: אין נאמנין, משום דסבירא לן כרבי מאיר. ובזמן הזה דאנשיהה לדרבי יהודה, והוחזק המנהג כרבי מאיר, אמרו: נאמנין. **והכי קאמר** — רבי מאיר. **אין נאמנים לא עליו ולא על החלב** — מפני שטורדה הוא להם. וחכמים אומרים: נאמנין עליו ועל החלב. **משנה** שולח **אדם** ידך לגוי **כו'** — ואין חוששין שמא יחזור וימכרנה לישראל ויאכלנה בגידה. דכיון דשלימה היא — מקומו של גיד הנשה היה ניכר אם נחטט הימנה. והלוקח מבין שלא ניטל, ונוטלו. ובגמרא פריך: היכי דבני ישראל בשר מגוי? **גמרא** ידך — שלמה משמע. **חתוכה לא** — אלא אם כן ניטל גידה. דכיון דחתוכה היא, סבר הלוקחה מן הגוי שניטל גידה, ואובלה בגידה. **במקום שאין מכריזין** — שכל הטבחים של אותו מקום ישראלים הם. וכשבאה טרפה לידם, אין מכריזין לומר "נפלה טרפה באיטליז למכור לגוי". ואבותו מקום אין לוקחין בשר מן הגוי, דשמא מכרו לו הטבחים טריפה, ואין אנו יודעים אם באת היום טרפה לידם.

[דף ג׳ ע״א]

וְדָא דְתֵימַר: ״חוּץ מִן הַכְּבִיסָה מִפְּנֵי כְּבוֹד בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל״, בְּרַם בְּאַרְבַּע אַמּוֹת דְּנַפְשֵׁיהּ – מְמַחֵי הוּא בִּידֵיהּ.

וְדָא דְתֵימַר: ״בַּכֹּל – שׁוּתְּפִין מְמַחִין זֶה עַל זֶה בֶּחָצֵר״ – בְּכָל הֶחָצֵר. בְּרַם בְּאַרְבַּע אַמּוֹת דְּחַבְרֵיהּ – לָא מְמַחֵי בִּידֵיהּ. וְאִם הָיָה הַמָּקוֹם מַנְדְּרוֹן, אֲפִילּוּ בְּאַרְבַּע אַמּוֹת דְּחַבְרֵיהּ – מְמַחֵי בִּידֵיהּ, דּוּ יָכִיל מֵימַר לֵיהּ: אַתְּ שָׁפִיךְ גּוֹ דִּידָךְ, וְהוּא נָחֵית גּוֹ דִּידִי.

רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר בִּי רַבִּי שִׁמְעוֹן: מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְעָרֵב – נִכְנָסִין לְבֵיתוֹ וּמְעָרְבִין לוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ. וְהָא תָּנֵי: וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה לְעָרֵב, אֵינוֹ מְמָאֵן – נִכְנָסִין לְבֵיתוֹ וּמְעָרְבִין לוֹ עַל כּוֹרְחוֹ. מִפְּנֵי שֶׁאֵין מְמָאֵן, אֲבָל אִם הָיָה מְמָאֵן – לֹא! וְתָנֵי כֵּן: כּוֹפִין הֵן בְּנֵי הַמָּבוֹי זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת לָהֶן לֶחִי וְקוֹרָה לַמָּבוֹי.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בִּי רַבִּי בּוֹן: לֹא שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְעָרֵב, אֶלָּא מִנֶּפֶשׁ בִּישָׁא לָא בָּעֵי מְעָרְבָא.

רַב חוּנָה אָמַר: חָצֵר – מִתְחַלֶּקֶת לִפְתָחִין.

אָמַר רַב חִסְדָּא: לִזְבָלִין הִיא מַתְנִיתָא! וְתָנֵי כֵּן: בְּכִירָה – טֶפַח, בִּזְבָלִין – לְפִי פְּתָחִים. בְּאַכְסַדְרָה – לְפִי אָדָם.

הַחֲצֵירוֹת שֶׁהָיוּ מִשְׁתַּמְּשׁוֹת בָּאַמָּה וְנִתְקַלְקְלָה – כּוּלָּם מִתְקָנוֹת עִם הָעֶלְיוֹנָה, וְהָעֶלְיוֹנָה – מִתְקֶנֶת בְּנֶגְדָּהּ. וְהַשְּׁאָר – עִם הַשְּׁנִיָּה, וְהַשְּׁנִיָּה – מִתְקֶנֶת בְּנֶגְדָּהּ. וְתַחְתּוֹנָה – מִתְקֶנֶת עִם כּוּלָּם, וּמִתְקֶנֶת בְּנֶגְדָּהּ.

חֲמִשָּׁה דְּיוֹטוֹת שֶׁהָיוּ מִשְׁתַּמְּשׁוֹת בַּבַּיִת וְנִתְקַלְקֵל – כּוּלָּם מִתְקָנוֹת עִם הַתַּחְתּוֹנָה. וְהַתַּחְתּוֹנָה – מִתְקֶנֶת בְּנֶגְדָּהּ. וְהַשְּׁאָר – עִם הַשְּׁנִיָּה. וְהַשְּׁנִיָּה – מִתְקֶנֶת בְּנֶגְדָּהּ. וְהָעֶלְיוֹנָה – מִתְקֶנֶת בְּנֶגְדָּהּ וּמִתְקֶנֶת עִם כּוּלָּם. הָיוּ עֲשׂוּיִן לַגְּשָׁמִים – יְכוֹלִין לִמְחוֹת בְּיָדָן לִכְבִיסָה. לִכְבִיסָה – אֵין יְכוֹלִין לִמְחוֹת בְּיָדָן לַגְּשָׁמִים.

וְכִתְבֵי הַקּוֹדֶשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶן רוֹצִין – לֹא יַחְלוֹקוּ. אָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָה: בְּגוֹן תְּיִלִּים וְדִבְרֵי הַיָּמִים. אֲבָל תְּיִלִּין בְּתְיִלִּין – חוֹלְקִין. אָמַר רַבִּי עוּקְבָה:

[דף ג׳ ע״ב]

אֲפִילוּ תִּילִים בְּתִילִים – אֵין חוֹלְקִין, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁאֵין חוֹלְקִין, אֵילוּ בָּאִין וְקוֹרִין בְּאֵילוּ, וְאֵלּוּ בָּאִין קוֹרִין בְּאֵילוּ.

הַדְרָן עֲלָךְ הַשּׁוּתָּפִין

פֶּרֶק שֵׁנִי

הֲלָכָה א׳ מתני׳ לֹא יַחְפּוֹר אָדָם בּוֹר סָמוּךְ לְבוֹרוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ. וְלֹא שִׂיחַ, וְלֹא מְעָרָה, וְלֹא אַמַּת הַמַּיִם, וְלֹא נִבְרֶכֶת הַכּוֹבְסִין, אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִכּוֹתְלוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, וְסָד בַּסִּיד.

מַרְחִיקִין אֶת הַגֶּפֶת וְאֶת הַזֶּבֶל וְאֶת הַמֶּלַח וְאֶת הַסִּיד וְאֶת הַסְּלָעִים מִכּוֹתְלוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, אוֹ סָד בַּסִּיד.

מַרְחִיקִין אֶת הַזֶּרָעִים וְאֶת הַמַּחֲרִישָׁה וְאֶת מֵי הַרַגְלַיִם מִן הַכּוֹתֶל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים.

מַרְחִיקִין אֶת הָרִיחַיִם, שְׁלֹשָׁה מִן הַשֶּׁכֶב שֶׁהֵן אַרְבָּעָה מִן הָרֶכֶב. וְאֶת הַתַּנּוּר, שְׁלֹשָׁה מִן הַכִּלְיָיא שֶׁהֵן אַרְבָּעָה מִן הַשָּׂפָה.

גמרא כֵּינִי מַתְנִיתָא: וְסָד בְּסִיד, אִם סָד בְּסִיד – כָּל שֶׁהוּא. אִם לֹא סָד בְּסִיד – שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. מֵהֲדָא: מַרְחִיקִין הַגֶּפֶת וְהַזֶּבֶל וְהַמֶּלַח וְהַסִּיד וְהַסְּלָעִים מִכּוֹתֶל חֲבֵירוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, אוֹ סָד בְּסִיד.

הָכָא אַתְּ מַר: מִפְּנֵי שֶׁהַסְּלָעִים מַרְתִּיחִין. וְכָא אַתְּ מַר: אֵין מַרְתִּיחִין! אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: כַּאן וְכַאן – אֵין הַסְּלָעִים מַרְתִּיחִין! אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁעוֹשִׂין עָפָר תִּחוּהַ, וּמַלְקִין אֶת אַרְצוֹת הַכּוֹתֶל .

תָּנֵי: בְּצוּנָם – מוּתָּר. וְהֵיךְ אָמְרִין, רַבִּי יוֹחָנָן נִפַּק מִבְּנִישְׁתָּא וְשָׁפַךְ מַיִם לְחוּרֵי תַּרְעָא. וְלָא יָדְעִין אִי מִשּׁוּם דַּהֲוָה צוּנָם, וְאִין מִשּׁוּם דַּהֲוָה בֵּיהּ צַעַר וְלָא הֲוָה יָכִיל מְסוֹבַר.

הֲדָא דְתֵימַר: בְּרֵיחַיָּא דְּתַמָּן,

[דף ד׳ ע״א]

בְּרֹם, בְּרֵיחַיָּא דִּידָן – שְׁלֹשָׁה מִן הַאִיצְטְרוֹבִיל שֶׁהֵן אַרְבָּעָה מִן הַקֶּלֶת.

וְאֶת הַתַּנּוּר שְׁלֹשָׁה מִן הַכִּילְיָא שֶׁהֵן אַרְבָּעָה מִן הַשָּׁפָה. רַבִּי יוּדָן בֶּן פַּזִּי אָמַר: מִן הַשָּׁפָה הַחִיצוֹנָה וְלִפְנִים. וְרַבָּנָן אָמְרֵי: מִן הַשָּׁפָה הַפְּנִימִית וְלַחוּץ.

הָיָה עָשׂוּי כְּשׁוֹבָךְ מַהוּ? נִישְׁמְעִינָהּ מֵהָדָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁתְּהֵא תַּחְתָּיו מַעֲזִיבָה שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, וּבַכִּירָה – טֶפַח. וְכִירָה לֹא כְּמִין שׁוֹבָךְ הִיא עֲשׂוּיָה?! וְתֵימַר בֵּין מִלְּמַעְלָן בֵּין מִלְּמַטָּן – טֶפַח. וְכָא, בֵּין מִלְּמַעְלָן בֵּין מִלְּמַטָּן – שְׁלֹשָׁה טְפָחִים.

הֲלָכָה ב׳ מתני׳ לֹא יַעֲמִיד אָדָם תַּנּוּר בְּתוֹךְ הַבַּיִת, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ עַל גַּבָּיו גּוֹבַהּ אַרְבַּע אַמּוֹת.

הָיָה מַעֲמִידוֹ בָּעֲלִיָּיה – עַד שֶׁיְּהֵא תַּחְתָּיו מַעֲזִיבָה שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. וּבַכִּירָה – טֶפַח.

וְאִם הִזִּיק – מְשַׁלֵּם מַה שֶׁהִזִּיק. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לֹא נֶאֱמְרוּ כָּל הַשִּׁיעוּרִין הָאֵילּוּ, אֶלָּא שֶׁאִם הִזִּיק – יְהֵא פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם.

גמרא תָּנֵי: וְלֹא שֶׁל נַפָּחִין.

תְּנָא רַב קַרְנָא: אֵין הֲוָה בְּגוֹן קֵינֵי אוֹ כְּנַפָּח מִתְּחִילָּה – מוּתָּר.

כְּנֶגֶד דִּירָתוֹ מַהוּ? אָמַר רַבִּי אַחָא: כָּל שֶׁכֵּן כְּנֶגֶד דִּירָתוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן:

[דף ד׳ ע״ב]

הַמַּזִּיק – אֵין לוֹ חֲזָקָה.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מְמַחַיֵּי רַבָּנִין בְּעָשָׁן תָּדִיר. כַּהֲדָא חֲדָא אִיתָא חֲוָות מַדְלְקָה חוֹלִין תְּחוֹת רַבִּי אִילְפַּיי, אִיבְעָה מִמְּחָיֵיא בְּיָדָהּ, אַתָא עוּבְדָא קוּמֵי רַבִּי נְסָה, אָמַר: לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּעָשָׁן תָּדִיר.

הֲלָכָה ג׳ מתני׳ לֹא יִפְתַּח אָדָם חֲנוּת שֶׁל נַחְתּוֹמִין וְשֶׁל צַבָּעִין תַּחַת אוֹצָרוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ. וְלֹא רֶפֶת בָּקָר. בֶּאֱמֶת, בַּיַּיִן הִתִּירוּ, אֲבָל לֹא רֶפֶת הַבָּקָר.

חֲנוּת שֶׁבְּחָצֵר – יָכוֹל הוּא לִמְחוֹת בְּיָדוֹ וְלוֹמַר לוֹ: אֵינִי יָכוֹל לִישַׁן לֹא מִקּוֹל הַנְּכָנְסִים וְלֹא מִקּוֹל הַיּוֹצְאִים.

עוֹשֶׂה כֵּלִים – יוֹצֵא וּמוֹכֵר בַּשּׁוּק, אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל לִמְחוֹת בְּיָדוֹ וְלוֹמַר לוֹ: אֵינִי יָכוֹל לִישַׁן מִקּוֹל הַפַּטִּישׁ וְלֹא מִקּוֹל הָרֵיחַיִם וְלֹא מִקּוֹל הַתִּנּוֹקוֹת.

גמרא רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא, פַּגֵּי חַד חֲלִיטָר מִן אִיסְטִיב לְאִיסְטִיב.

רַבִּי אַבְדּוּמִי אֲחִי רַבִּי יוֹסֵי הֲוָה חַד חֲלִיטָר שְׁרֵי תְּחוֹתוֹהִי, עָבַר רַבִּי אַחָא וְלָא מְחָא. אָמַר: רַבָּנָן עָבְרִין וְלָא מָחוּ! כָּעֵם עָלוֹי רַבִּי אַחָא, אִיבְּאַשׁ רַבִּי אַבְדּוּמִי אֲחִי רַבִּי יוֹסֵה. אִיבְּאַשׁ , סְלֵיק רַבִּי יוֹסֵי מְבַקְּרָתֵיהּ, אָמַר: אֲיַזֵּיל וְאִיבְעֵי מִינֵיהּ, אָזַל וּמַר בֵּי דִּינָא, וּרְחַם עָלוֹי בֵּי דִּינָא, וַעֲתַד לֵיהּ תַּבְרִיכִין.

חַד בַּר נַשׁ זָבִין כָּל דַּרְתֵּיהּ, שַׁיֵּיר בָּהּ חַד מַסְטוֹבָא , וַהֲוָה עָלֵיל וְיָתֵיב לֵיהּ עֲלֵיהּ. אֲתָא עוּבְדָא קוּמֵי רַבִּי יוֹנָה בִּי רַבִּי יוֹסֵי, אָמְרִין: לֹא כּוֹלָּה מִינָּךְ מֵיעַל וְיָתֵיב עֲלֵיהּ, וְחָמֵי מֵיעַל וְנָפַק גּוֹ בֵּיתֵיהּ.

חַד בַּר נַשׁ זָבִין פַּלְגָּא דַּרְתֵּיהּ, שַׁיֵּיר בָּהּ חַד נַחְתּוֹמַר , אֲתָא עוּבְדָא קוּמֵי רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יוֹסֵה, אָמְרִין: אֲתַת אַתְּ עָלוֹי, הוּא לָא אַתָּא עָלָךְ! וְתָנֵי כֵּן: אִם קָדְמָה הָרֶפֶת אוֹ חֲנוּת לָאוֹצָר – אֵין יָכוֹל לִמְחוֹת.

תָּנֵי: בֶּאֱמֶת, בְּיֵין הִתִּירוּ. אַף עַל פִּי שֶׁמְּמַעֲטוֹ, אֶלָּא שֶׁמַּשְׁבִּיחוֹ.

רַב הוֹשַׁעְיָה כַּד שָׁמַע הָדֵין תַּנְיָיה, יְהַב חַמְרֵיהּ גּוֹ אַגְרֵיהּ דְּבָנֵי , אִסְרִיחַ חַמְרֵיהּ. אָמַר: הַמִּשְׁנָה הִיטְעַתִּי. לֹא שֶׁהִיטְעַתִּי הַמִּשְׁנָה, אֶלָּא דְּרִיחָא דְּבָנֵי מַסְרֵי חַמְרֵיהּ.

תָּנֵי:

[דף ה' ע"א]

לִשְׁכֵינוֹ – יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ. מִשֶּׁקִּיבֵּל עָלָיו – אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף מִשֶּׁקִּיבֵּל עָלָיו – יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ, דּוּ יָכִיל מֵימַר לֵיהּ: אִינּוּן אָזְלִין וְאָתְיָין לְהָכָא, כָּעְיָין לָךְ וְלָא מַשְׁכְּחִין לָךְ, וּמַרְבִּין עָלֵינוּ הַדֶּרֶךְ.

רַבִּי חֲנִינָה וְרַבִּי מַנָּא, חַד אָמַר: מַהוּ לִשְׁכֵינוֹ מִישְׁרְתֵיהּ גּוֹ דַּרְתֵּיהּ? מִשֶּׁקִּיבֵּל עָלָיו – אֵין יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ.

רַב הוּנָא אָמַר: מַהוּ לִשְׁכֵינוֹ מִיפְּתַח לֵיהּ חֲנוּת? מִשֶּׁקִּיבֵּל עָלָיו – אֵין יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ.

אַתְיָיא דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל כְּרַבִּי מֵאִיר. דְּתָנֵינַן תַּמָּן: וְעַל כּוּלָּן אָמַר רַבִּי מֵאִיר: אַף עַל פִּי שֶׁהִתְנָה עִמָּהּ – יְכוֹלָה הִיא שֶׁתֹּאמַר: סְבוּרָה הָיִיתִי שֶׁאֲנִי יְכוֹלָה לְקַבֵּל, וְעַכְשָׁיו אֵינִי יְכוֹלָה.

אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל לִמְחוֹת וְלוֹמַר לוֹ אֵינִי יָכוֹל לִישֹׁן מִקּוֹל הַפַּטִּישׁ וְלֹא מִקּוֹל הַרֵיחַיִם אוֹ מִקּוֹל הַתִּינוֹקוֹת. אִילֵּין דְּמַלְּפִין טָלַיָּיא . וְאִילֵּין דְּעָבְדִין מְסוּגִין אִילֵּין לְאִילֵּין – יָכְלִין חֲבֵרֵיהוֹן לְמִימְחֵי בִּידֵיהוֹן. דּוּ יָכֵיל מֵימַר לֵיהּ: אִינּוּן אָזְלִין וְאָתְיָין, כָּעְיָין לָךְ וְלָא מַשְׁכְּחִין יָתָךְ, וְהֵן מַרְבִּין עָלֵינוּ אֶת הַדֶּרֶךְ.

אִילֵּין צִיפּוֹרָאֵי, מְמַחִין אִילֵּין לְאִילֵּין מִסַּמְרֵיהּ דְּנַוּוֹלֵיהּ.

הוֹרֵי רַבִּי אַבִּימִי בַּר טוּבִי: מִיתַּן חַד נָוָול בֵּין כּוֹתֶל לְכוֹתֶל.

הוֹרֵי רַבִּי יִצְחָק בַּר חֲקִילָה: מַרְחֲקַת אִילֵּין מְרוּשְׁתַּיָּה מִכּוֹתְלָה אַרְבַּע אַמּוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בִּי רַבִּי בּוֹן: אִילֵּין עֲמוּדַיָּא דִּרְכִינִין –מִכּוֹחַ קְרָיֵית אִינּוּן רְכִינִין.

שׁוּרָא דְּחַמָּץ – מִן קָל גּוּרֵי פַּרְסַיָּיא נָפֵל.

הֲלָכָה ד׳ מתני׳ מִי שֶׁהָיָה כּוֹתְלוֹ סָמוּךְ לְכוֹתֶל חֲבֵירוֹ – לֹא יִסְמוֹךְ לוֹ כּוֹתֶל אַחֵר, אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִמֶּנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת. וּבַחַלּוֹנוֹת, מִלְּמַעְלָן וּמִלְּמַטָּן וּמִכְּנֶגְדָּן – אַרְבַּע אַמּוֹת.

[דף ה׳ ע״ב]

גמרא דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי אָמְרִין: בְּבָאִין לְיַישֵׁב עִיר בַּתְּחִילָּה הִיא מַתְנִיתָא.

אָמַר רַבִּי לָא: בְּכוֹתֶל אָטוּם הִיא מַתְנִיתָא.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בְּכוֹתֶל סוֹדְמִין הִיא מַתְנִיתָא.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בִּי רַבִּי בּוֹן: מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵּן, וּבַחַלּוֹנוֹת, בֵּין מִלְּמַעְלָן בֵּין מִלְּמַטָּן בֵּין מִכְּנֶגְדָּן – אַרְבַּע אַמּוֹת. מִלְּמַעְלָן אַרְבָּעָה אַמּוֹת – שֶׁלֹּא יְהֵא עוֹמֵד וְרוֹאֶה. מִלְּמַטָּן אַרְבָּעָה אַמּוֹת – שֶׁלֹּא יְהֵא עוֹמֵד וְרוֹאֶה. מִכְּנֶגְדָּן – שֶׁלֹּא יַאֲפִיל אֶת הַצְּדָדִין. וְתָנֵי כֵּן: מַרְחִיקִין הַכּוֹתֶל מִן הַחַלּוֹן כְּמְלוֹא חַלּוֹן.

הֲלָכָה ה׳ מתני׳ מַרְחִיקִין אֶת הַסּוּלָּם מִן הַשּׁוֹבָךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּקְפּוֹץ הַנְּמִיָּה. וְאֶת הַכּוֹתֶל מִן הַמַּזְחִילָה אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא זוֹקֵף אֶת הַסּוּלָּם.

מַרְחִיקִין אֶת הַשּׁוֹבָךְ מִן הָעִיר חֲמִשִּׁים אַמָּה. לֹא יַעֲשֶׂה אָדָם שׁוֹבָךְ בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה לְכָל רוּחַ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בֵּית אַרְבַּעַת כּוֹרִין, מִלֹּא שֶׁגֶר הַיּוֹנָה. וְאִם לְקָחוֹ, אֲפִילּוּ בֵּית רוֹבַע – הֲרֵי הוּא בְּחֶזְקָתוֹ.

[דף ו׳ ע״א]

גמרא אָמַר רַבִּי לְעָזָר: הֲדָא דְּתֵימַר: לְיָמִין, אֲבָל לִשְׂמֹאל – זוֹקֵף מִיָּד.

הָכָא אַתְּ מַר: חֲמִשִּׁים אַמָּה, וּלְהַלָּן אַתְּ מַר: שְׁלֹשִׁים רִים! אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בֶּן רַבִּי בּוֹן: לְעָנְיָין לִרְעוֹת – רוֹעֶה הוּא חֲמִשִּׁים אַמָּה. לְעָנְיָין לִפְרוֹחַ – פּוֹרַחַת אֲפִילוּ עַד אַרְבַּעַת מִיל.

הֲלָכָה ו׳ מתני׳ נִיפּוּל הַנִּמְצָא בְּתוֹךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה – חֲרֵי זֶה שֶׁל בַּעַל הַשּׂוֹבָךְ. חוּץ מֵחֲמִשִּׁים אַמָּה – חֲרֵי זֶה שֶׁל מוֹצְאוֹ. נִמְצָא בֵּין שְׁנֵי שׂוֹבָכוֹת, קָרוֹב לָזֶה – שֶׁלּוֹ, וְלָזֶה – שֶׁלּוֹ. מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה – שְׁנֵיהֶן יַחֲלוֹקוּ.

גמרא הֲדָא דְּתֵימַר: בְּשֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָרַבִּים מַפְסֶקֶת בֵּינְתַּיִים, אֲבָל בִּזְמַן שֶׁמַּפְסֶקֶת – לָא בְּדָא.

הֲדָא יָלְפָה מֵהַהִיא, וְהַהִיא יָלְפָה מֵהֲדָא. הֲדָא יָלְפָה מֵהַהִיא: שֶׁאִם הָיוּ שְׁנַיִם – שֶׁחַיָּיב לְהַכְרִיז. וְהַהִיא יָלְפָה מֵהֲדָא: שֶׁאִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה – שֶׁהוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ.

הֲלָכָה ז׳ מתני׳ מַרְחִיקִין אֶת הָאִילָן מִן הָעִיר עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה. וְהֶחָרוּב וְהַשִּׁקְמָה – חֲמִשִּׁים אַמָּה. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: כָּל אִילַן סָרָק – חֲמִשִּׁים אַמָּה.

אִם הָעִיר קָדְמָה – קוֹצֵץ וְאֵינוֹ נוֹתֵן דָּמִים. וְאִם הָאִילָן קָדַם – קוֹצֵץ וְנוֹתֵן דָּמִים. סָפֵק זֶה קָדַם וְזֶה קָדַם – קוֹצֵץ וְאֵינוֹ נוֹתֵן דָּמִים.

מַרְחִיקִין גּוֹרֶן קְבוּעָה מִן הָעִיר חֲמִשִּׁים אַמָּה. לֹא יַעֲשֶׂה אָדָם גּוֹרֶן קְבוּעָה בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יֶשׁ לוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה לְכָל רוּחַ.

[דף ו׳ ע״ב]

מַרְחִיק מִנְּטִיעוֹתָיו שֶׁל חֲבֵירוֹ וּמִנִּירוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיק.

גמרא מִשֵּׁם שֶׁעוֹמֵד וּמַאֲפִיל, אוֹ מִשֵּׁם שֶׁנִּיאוֹ רַע ? מַה מַפְּקָה מִבֵּינֵיהוֹן? הָיָה עוֹמֵד בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ, אֵין תֵּימַר מִשֵּׁם שֶׁעוֹמֵד וּמַאֲפִיל, בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ – מוּתָּר. וְאֵין תֵּימַר מִשֵּׁם שֶׁנִּיאוֹ רַע, אֲפִילוּ בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ – אָסוּר.

הֲלָכָה ח׳ מתני׳ מַרְחִיקִין אֶת הַגְּבִילוֹת וְאֶת הַקְּבָרוֹת וְאֶת הַבּוּרְסְקִי מִן הָעִיר חֲמִשִּׁים אַמָּה. וְאֵין עוֹשִׂין בּוּרְסְקִי אֶלָּא לְמִזְרַח הָעִיר. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לְכָל רוּחַ הוּא עוֹשֶׂה, חוּץ מִן הַמַּעֲרָבָה, וּמַרְחִיק חֲמִשִּׁים אַמָּה.

גמרא רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: עַד מָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה גֶּלֶד . דְּבֵית רַבִּי יַנַּאי אָמְרִי: עַד מָקוֹם שֶׁעוֹמֵד וּמֵרִיחַ. וְתָנֵי כֵּן: רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לְכָל רוּחַ הוּא עוֹשֶׂה וּמַרְחִיק, חוּץ מִן הַמַּעֲרָבָה מִפְּנֵי שֶׁהִיא תְּדִירָה.

רַבִּי מָנָא הָיָה מְהַלֵּךְ עִם מוּכֵּי שְׁחִין. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: לֹא תַּהֲלוֹךְ מִמַּדִּינְחֵיהּ, אֶלָּא מִמַּעֲרָבֵיהּ.

הֲלָכָה ט׳ מתני׳ מַרְחִיקִין אֶת הַמִּשְׂרָה מִן הַיָּרָק, וְאֶת הַכְּרִישִׁין מִן הַבְּצָלִים, וְאֶת הַחַרְדָּל מִן הַדְּבוֹרִים. רַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר בַּחַרְדָּל.

גמרא תָּנֵי: מַרְחִיקִין אֶת הַבְּצָלִים מִן הַכְּרִישִׁין. וְרַבִּי לְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בֶּן דּוֹסַאי: מִגּוֹ אִילֵּין מַתְנְיָתָא, כְּשֵׁם שֶׁזֶּה מַרְחִיק זֶה מִזֶּה, כָּךְ זֶה מַרְחִיק זֶה מִזֶּה.

רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה: מִפְּנֵי שֶׁפִּי הַדְּבוֹרִים חַד וּמַחְרִיבוֹת הַדְּבַשׁ.

[דף ז׳ ע״א]

הֲלָכָה י׳ מתני׳ מַרְחִיקִין אֶת הָאִילָן מִן הַבּוֹר עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה. וְהֶחָרוּב וְהַשִּׁקְמָה – חֲמִשִּׁים אַמָּה, בֵּין מִלְּמַעְלָן, בֵּין מִן הַצַּד. אִם הַבּוֹר קָדַם – קוֹצֵץ וְנוֹתֵן דָּמִים. וְאִם אִילָן קָדַם – לֹא יָקוֹץ. סָפֵק זֶה קָדַם וְזֶה קָדַם – לֹא יָקוֹץ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁהַבּוֹר קָדַם אֶת הָאִילָן – לֹא יָקוֹץ, שֶׁזֶּה חוֹפֵר בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ, וְזֶה נוֹטֵעַ בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ.

לֹא יִטַּע אָדָם אִילָן סָמוּךְ לִשְׂדֵה חֲבֵירוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִמֶּנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת. אֶחָד גְּפָנִים וְאֶחָד כָּל הָאִילָנוֹת.

הָיָה גָדֵר בֵּינְתַּיִים – זֶה סוֹמֵךְ לַגָּדֵר, וְזֶה סוֹמֵךְ לַגָּדֵר.

הָיוּ שָׁרָשָׁיו יוֹצְאִין לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵירוֹ – מַעֲמִיק שְׁלֹשָׁה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יְעַכֵּב אֶת הַמַּחֲרֵישָׁה.

הָיָה חוֹפֵר בּוֹר וְשִׁיחַ וּמְעָרָה – קוֹצֵץ וְיוֹרֵד, וְהָעֵצִים – שֶׁלּוֹ.

גמרא רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: טַעֲמוּן דְּרַבָּנִין, מִפְּנֵי שֶׁיִּישּׁוּב הָעוֹלָם בַּבּוֹרוֹת.

שִׁמְעוֹן בַּר וָוה אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: כָּךְ מֵשִׁיב רַבִּי יוֹסֵי לַחֲכָמִים, כְּמָה דְּאִית לְכוֹן: יִישּׁוּב הָעוֹלָם – בַּבּוֹרוֹת, אוּף אֲנָא אִית לִי: יִישּׁוּב הָעוֹלָם – בָּאִילָנוֹת.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְיָאוּת אָמַר! שֶׁאִם אוֹמֵר שָׁרָשִׁין עִיקָּר הֵן לַבִּיכּוּרִים – לֹא הָיָה אָדָם יָכוֹל לְהָבִיא בִּיכּוּרִים מֵעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁשָּׁרָשִׁין שֶׁל זֶה יוֹצְאִין לְתוֹךְ שָׁרָשָׁיו שֶׁל זֶה, וְשֶׁל זֶה בְּשֶׁל זֶה. לְפוּם כֵּן אָמַר רַבִּי יֵסָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין שָׁרָשִׁין לְעִנְיָן בִּיכּוּרִים כְּלוּם.

הֲלָכָה י"א מתני' אִילָן שֶׁהוּא נוֹטֶה לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵירוֹ – קוֹצֵץ מְלֹא מַרְדֵּעַ עַל גַּבֵּי הַמַּחֲרִישָׁה. הֶחָרוּב וְהַשִּׁקְמָה – כְּנֶגֶד הַמִּשְׁקוֹלֶת. בֵּית הַשִּׁלְחִין – וְכָל הָאִילָן כְּנֶגֶד הַמִּשְׁקוֹלֶת. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: כָּל אִילָן סְרַק – כְּנֶגֶד הַמִּשְׁקוֹלֶת.

אִילָן שֶׁהוּא נוֹטֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים – קוֹצֵץ כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַגָּמָל עוֹבֵר בְּרוֹכְבוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: טָעוּן פִּשְׁתָּן אוֹ זְמוֹרוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל הָאִילָן כְּנֶגֶד הַמִּשְׁקוֹלֶת, מִפְּנֵי הַטּוּמְאָה.

[דף ז' ע"ב]

גמרא רַבִּי יוֹנָתָן הֲוָה דָאֵין טָבְאוּת. וַהֲוָה תַמָּן חַד רוֹמַיי וַהֲוָה מְגִיּרֵיהּ בְּחַקְלָא וּבְבֵיתָא. וַהֲוָה לְרַבִּי יוֹנָתָן חַד אִילָן נָטָה גּוֹ דְּהוּא רוֹמַיי. אֲתָא קוּמֵי חַד דַּיָּין אָכֵן. אָמַר לוֹן: אַזְלוּן וְתוּן בְּצַפְּרָא. אָמַר הַהוּא רוֹמָיָיה: בְּגִינִי לָא נְפַק דִּינָא. לְמָחָר אֲנָא מְבַטֵּל אֵילוּ מִדִּידִי, וַחֲמֵי הֵיאַךְ דִּינָא נָפֵק. אִין הֲוָה דָאֵין כָּל עַמָּא וְלָא דָאֵין נַפְשֵׁיהּ, לֵית הוּא בַּר נַשׁ.

בְּאַפְּתֵי רַמְשָׁא שְׁלַח רַבִּי יוֹנָתָן בָּתַר נַגָּרֵיהּ, אָמַר פּוּק קוֹץ מַה דְּנָטָה גּוֹ רוֹמָיָיה. בְּצַפְּרָא קְרָץ בַּעַל דִּינֵיהּ לְגַבֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ זִיל קוֹץ מַה דְּנָטָה גּוֹ דִּידֵיהּ. אָמַר לֵיהּ רוֹמָיָיה: דִּידָךְ מַהּ? אָמַר לֵיהּ: פּוּק חֲמֵי יָתֵיהּ כַּמָּה דִּידִי עָבֵד דִּידָךְ.

נְפַק חֲמִיתֵיהּ, אָמַר: "בְּרִיךְ אֱלָהֲהוֹן דִּיהוּדָאֵי".

חֲדָא אִיתָא אוֹקְרִית תְּאֵנִין לְרַבִּי יוֹנָתָן. אָמַר לָהּ: בְּבָעוּ מִינָךְ אִי אַעֲיֵלִתִּינוּן מִיגְלָיָין אַפְּקִינוּן מִיגְלָיָין. וְאִין אַעֲיֵלִתִּינוּן מִיכְסָיָין, אַפְּקִינוּן מִיכְסָיָין, דְּלָא יֵימְרוּן בְּרַיְיתָא דִּינָרִין יַהֲבַת לֵיהּ וְאוֹקְרַהּ תְּאֵינִין.

רַבִּי חֲנִינָה אַעֵיל לְרַבִּי יוֹנָתָן בְּגִינְתֵּיהּ וְאַיְיכְלֵיהּ תְּאֵנִין, מִדְּנְפַק חֲמָא חַד אִילָן דִּבְרַת שׁוּבְעִין חִיוָּורִין. אָמַר לֵיהּ: לְמָה לָא אוֹכַלְתַּנִי מִן אִילֵּין? אָמַר לֵיהּ: דְּאִינּוּן לְבָרִי. רַבִּי חֲנִינָה חָשַׁשׁ מִשּׁוּם גֶּזֶל בְּנוֹ.

רַבִּי יֶסָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן.

רַבִּי חִיָּיה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל עַמָּא מוֹדֵי שֶׁהֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן.

הַדְרָן עֲלָךְ פֶּרֶק לֹא יַחְפּוֹר

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

הֲלָכָה א׳ מתני׳ חֶזְקַת הַבָּתִּים, בּוֹרוֹת שִׂיחִין וּמְעָרוֹת, וּמְרְחַצָּאוֹת, וְשׁוֹבָכוֹת, בֵּית הַבַּדִּין, בֵּית הַשְּׁלָחִין, וַעֲבָדִים, וְכֹל שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פֵּירוֹת תָּדִיר – חֶזְקָתָן שָׁלֹשׁ שָׁנִים מִיּוֹם לְיוֹם. שְׂדֵה הַבַּעַל – חֶזְקָתָהּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְאֵינָהּ מִיּוֹם לְיוֹם.

גמרא מִנַּיִן לַחֲזָקָה? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁמַּעֲנוּ מֵהוֹלְכֵי אוּשָׁא, מִשּׁוֹר הַמּוּעָד לָמְדוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַאן אִית לֵיהּ שׁוֹר הַמּוּעָד לִשְׁלֹשָׁה יָמִים, לֹא רַבִּי יוּדָה! דְּתָנֵינַן תַּמָּן: רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר: לֹא אָמְרוּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּהֵא בְּאִיסְפַּמְיָא, וְיַחְזִיק שָׁנָה, וְיֵלְכוּ וְיוֹדִיעוּהוּ שָׁנָה, וְיָבֹא שָׁנָה.

שִׁמְעוֹן בַּר וָוא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:

[דף ח׳ ע״א]

הַמּוֹכֵר בַּיִת לַחֲבֵירוֹ, כֵּיוָן שֶׁמָּסַר לוֹ מַפְתֵּחַ – קָנָה.

רַבִּי אַמִּי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: הַמּוֹכֵר בַּיִת לַחֲבֵירוֹ, כֵּיוָן שֶׁצָּבַר לְתוֹכוֹ פֵּירוֹת – קָנָה. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: וּבִלְבַד פֵּירוֹת שֶׁרָאוּיִין לִיצָּבֵר.

רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי: הַמּוֹכֵר בּוֹר לַחֲבֵירוֹ, כֵּיוָן שֶׁמָּסַר לוֹ דְּלָיָיו – קָנָה.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּשֵׁם רֵישׁ לָקִישׁ: הַמּוֹכֵר צֹאן לַחֲבֵירוֹ, כֵּיוָן שֶׁמָּסַר לוֹ מַשְׁכּוֹכִית – קָנָה.

מַאי מַשְׁכּוֹכִית? אִית דְּמָרִין: חוּטְרָא. וְאִית דְּמָרִין: פַּנְדּוּרָא. וְאִית דְּמָרִין: תְּיָישָׁא רַבָּא.

רֵישׁ לָקִישׁ בְּשֵׁם בַּר קַפָּרָא: הַמּוֹכֵר קֶבֶר לַחֲבֵירוֹ, כֵּיוָן שֶׁקָּבַר מֵת אֶחָד בְּכוּדּ – חֲזָקָה לְכָל הַכּוּדּ. קָבַר שְׁלֹשָׁה מֵתִים בְּשְׁלֹשָׁה כּוּכִין – חֲזָקָה לְכָל הַקֶּבֶר.

וַעֲבָדִים. רַבִּי סִימוֹן אַחוּהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה בַּר זְבִדִי בְּשֵׁם רַב: תִּינוֹק, כָּל זְמַן שֶׁמּוּשְׁלָךְ בַּשּׁוּק – אָבִיו אוֹ אִמּוֹ מְעִידִין עָלָיו. נָאֱסַף מִן הַשּׁוּק – צָרִיךְ שְׁנֵי עֵדִים, וְאָבִיו וְאִמּוֹ נַעֲשִׂין לוֹ כִּשְׁנֵי עֵדִים.

אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: וְחָשׁוּד אָדָם לוֹמַר עַל מִי שֶׁאֵינוֹ בְּנוֹ שֶׁהוּא בְּנוֹ?! דִּילְמָא בְּנִיכְסֵי הַגֵּר אִיתְאַמְּרַת.

אָמַר לֵיהּ: הֲרֵי כָּל רַבּוֹתֵינוּ בַּגּוֹלָה מְעִידִין עָלֵינוּ שֶׁכָּךְ שְׁמַעְנוּהָ מִפִּי רַב אַדָּא בַּר אָבוּהּ.

אָמַר רַב חִסְדָּא: הֲדָא דְּתֵימַר: בְּתִינוֹק שֶׁאֵינוֹ מַרְגִּיעַ, אֲבָל בְּתִינוֹק הַמַּרְגִּיעַ – הֲדָא הִיא דְּמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עֲנָלִים וּסְיָיחִים הַמְקַפְּצִין מִמָּקוֹם לְמָקוֹם – אֵין לָהֶן חֲזָקָה.

רַבִּי יֶסָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁתֵּי שָׂדוֹת בְּנִיכְסֵי הַגֵּר, הַמֵּיצַר בֵּנָתַיִים, תְּלַשׁ מֵאַחַת מֵהֶן לִקְנוֹת חֲבֵירְתָּהּ וְלֹא לִקְנוֹת הַמֵּיצַר – הִיא נִקְנֵית, וַחֲבֵירְתָּהּ אֵינָהּ נִקְנֵית.

רַבִּי זֵירָא בְּעָא קוּמֵי רַבִּי יֶסָא:

[דף ח' ע"ב]

נִתְכַּוֵּון לִקְנוֹת הַמֵּיצַר וְשָׁרַע מִינָהּ .

אָמַר רַב חִסְדָּא: בְּנִיכְסֵי הַגֵּר, תְּלַשׁ צְפוֹנָהּ שֶׁל שָׂדֶה לִקְנוֹת דְּרוֹמָהּ וְלֹא אֶמְצָעִיתָהּ, צְפוֹנָהּ – נִקְנֵית, דְּרוֹמָהּ – לֹא נִקְנֵית.

תַּמָּן תְּנִינַן: אִם הָיָה מְחוּבָּר לַקַּרְקַע, וְתָלַשׁ כָּל שֶׁהוּא – קָנָה. שְׁמוּאֵל אָמַר: לֹא קָנָה אֶלָּא מַה שֶׁתָּלַשׁ.

אָמַר רַבִּי אַבְדּוּמָא נְחוּתָא: בְּנִיכְסֵי הַגֵּר אִתְאַמַּר רַב חִסְדָּא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק: בְּגִין דְּלָא תֵּימַר קַשְׁיָא לִשְׁמוּאֵל, אַתְּ מַר: בְּנִיכְסֵי הַגֵּר אִיתְאַמְּרַת.

רַב חִסְדָּא אָמַר: "מְשֹׁךְ בְּהֵמָה זוֹ לִקְנוֹת" – קָנָה. "לִקְנוֹת וְוֹלָדוֹתֶיהָ" – קָנָה. "לִקְנוֹת הִיא וּוְלָדוֹתֶיהָ" – לֹא קָנָה. אָמַר רַבִּי נָסָה: הֲדָא דְּתֵימַר, בְּשֶׁלֹּא הָיְתָה עֲבָרָה. אֲבָל אִם הָיְתָה עֲבָרָה – עָשׂוּ אוֹתָהּ כְּאֶחָד מֵאֵיבָרֶיהָ.

וְהָתָנֵי: הַמּוֹכֵר עוּבְּרֵי בְּהֶמְתּוֹ לַחֲבֵירוֹ – לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְוִלְדֵי שִׁפְחָתוֹ לַחֲבֵירוֹ – לֹא עָשָׂה כְּלוּם. מַעֲשְׂרוֹת שָׂדֶה לַחֲבֵירוֹ – לֹא עָשָׂה כְּלוּם. אֲוִיר חוּרְבָתוֹ לַחֲבֵירוֹ – לֹא עָשָׂה כְּלוּם. אֶלָּא מוֹכֵר לוֹ בְּהֵמָה

[דף ט' ע"א]

וּמְשַׁיֵּיר לוֹ עוּבָּרָהּ. מוֹכֵר לוֹ שִׁפְחָה, וּמְשַׁיֵּיר לוֹ וְוֹלָדָהּ. מוֹכֵר לוֹ שָׂדֶה, וּמְשַׁיֵּיר לוֹ מַעֲשְׂרוֹת. מוֹכֵר לוֹ חוּרְבָה, וּמְשַׁיֵּיר לוֹ אֲוִירָהּ.

רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַב חִסְדָּא: שְׁלֹשָׁה הֵן שֶׁהֵן נָאֱמָנִין לְאַלְתַּר: הֶחָיָיה, וְהַשַּׁיָּירָה, וְהַמְּטַהֶרֶת הַבְרוֹתֶיהָ.

הֶחָיָיה, בְּשָׁעָה שֶׁיּוֹשֶׁבֶת עַל הַמַּשְׁבֵּר, מֵהֲדָא דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית לח, כח): וַתִּתֵּן הַמְיַלֶּדֶת וַתִּקְשֹׁר וְגוֹמֵר.

שַׁיָּירָה. כַּיִּי דָּמַר רַבִּי סִימוֹן אֲחוּי דִּיהוּדָה בַּר זַבְדִּי בְּשֵׁם רַב: כָּל זְמַן שֶׁמּוּשְׁלָךְ לַשּׁוּק – אוֹ אָבִיו אוֹ אִמּוֹ מְעִידִין עָלָיו. נֶאֱסַף – צָרִיךְ שְׁנֵי עֵדִים, וְאָבִיו וְאִמּוֹ נַעֲשִׂין לוֹ כִּשְׁנֵי עֵדִים.

וְהַמְּטַהֶרֶת חַבְרוֹתֶיהָ. כַּיִּי דְּתָנֵיינַן תַּמָּן: שָׁלֹשׁ נָשִׁים שֶׁהָיוּ יְשֵׁנוֹת בַּמִּיטָּה וְנִמְצָא דַּם תַּחַת אַחַת מֵהֶן – כּוּלָּן טְמֵאוֹת. בָּדְקָה אַחַת וּמָצְתָה טָמֵא – הִיא טְמֵאָה, וְכוּלָּן טְהוֹרוֹת. אָמַר רַבִּי בָּא: וּבִלְבַד מֵעֵת לְעֵת.

הֲלָכָה ב׳ מתני׳ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים בָּרִאשׁוֹנָה, וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים בָּאַחֲרוֹנָה, וּשְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ בָּאֶמְצַע – שְׁמוֹנָה עָשָׂר חֹדֶשׁ.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: חֹדֶשׁ אֶחָד בָּרִאשׁוֹנָה, וְחֹדֶשׁ אֶחָד בָּאַחֲרוֹנָה, וּשְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ בָּאֶמְצַע – אַרְבָּעָה עָשָׂר חֹדֶשׁ.

אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׂדֵה לָבָן. אֲבָל בִּשְׂדֵה הָאִילָן, כָּנַס אֶת תְּבוּאָתוֹ, וּמָסַק אֶת זֵיתָיו, וְכָנַס אֶת קֵייצָיו – חֲרֵי אֵילּוּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים.

גמרא שְׁמוּאֵל אָמַר: זוּ דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָה. אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: שְׁלֹשָׁה שָׁנִים קָצִיר, שְׁלֹשָׁה שָׁנִים בָּצִיר, שְׁלֹשָׁה שָׁנִים מָסִיק.

רַב אָמַר: זוּ דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָה. אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: שְׁלֹשָׁה שָׁנִים מֵעֵת לְעֵת.

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן: כְּשֵׁם שֶׁחֲלוּקִין כָּאן, כָּךְ חֲלוּקִין בִּשְׁנֵי אֵלֶּיהוּ.

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: שְׁנֵי עֲרָלָה בֵּנֵיהוֹן.

הֲלָכָה ג׳ מתני׳ שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לַחֲזָקָה: יְהוּדָה, וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְהַגָּלִיל.

הָיָה בִּיהוּדָה וְהֶחֱזִיק בַּגָּלִיל, בַּגָּלִיל וְהֶחֱזִיק בִּיהוּדָה – אֵינָהּ חֲזָקָה עַד שֶׁיְּהֵא עִמּוֹ בַּמְּדִינָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לֹא אָמְרוּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּהֵא בְּאִיסְפַּמְיָא וַיַּחֲזִיק שָׁנָה, וַיֵּלְכוּ וְיוֹדִיעוּהוּ שָׁנָה, וְיָבוֹא לְשָׁנָה אַחֶרֶת.

[דף ט׳ ע״ב]

גמרא רַב אָמַר: בִּשְׁעַת הַחֵירוּם שָׁנוּ. (אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: שְׁנֵי עֲרָלָה בֵּנֵיהוֹן).

רַב אָמַר: אֵין חֲזָקָה לַבּוֹרֵחַ, וְלֹא מֵאֶרֶץ לְאֶרֶץ.

שְׁמוּאֵל אָמַר: יֵשׁ חֲזָקָה לַבּוֹרֵחַ, וְיֵשׁ חֲזָקָה מֵאֶרֶץ לְאֶרֶץ.

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר רַב יִצְחָק: קְרָיָא מְסַיֵּעַ לְמַה דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, (מְלָכִים ב׳ ח׳) וַיִּתֶּן לָהּ הַמֶּלֶךְ סָרִים אֶחָד וְגוֹמֵר.

אָמַר רַבִּי לְעָזָר: וַאֲפִילוּ שְׁתֵּי אַבְטִינְיוֹת, כְּגוֹן שְׁלוֹמִי וּנְבִירוֹ, וְהַיְרֵדֵן מַפְסִיק בֵּנְתַיִים, וְעוֹמֵד שָׁם וְרוֹאֶה אֶחָד הַמַּחְזִיק בְּשָׂדֶה וּמַחְזִיק בְּשֶׁלּוֹ – אֵינָהּ חֲזָקָה, עַד שֶׁתְּהֵא עִמּוֹ בְּאוֹתָהּ הָעִיר וּבְאוֹתָהּ הַמְּדִינָה.

רַב אָמַר: עִיקָּר חֲזָקָה – הַכְנָסַת פֵּירוֹת. לֹא מוֹדֶה רַב בִּמְנַכֵּשׁ וּבִמְעַדֵּר? מוֹדֶה רַב בִּמְנַכֵּשׁ וּמְעַדֵּר. מַהוּ דְּאָמַר רַב: עִיקָּר חֲזָקָה – הַכְנָסַת פֵּירוֹת? אֶלָּא, שֶׁאִם רָאוּ אוֹתוֹ חוֹרֵשׁ וְקוֹצֵר וּמְעַמֵּר וְדָשׁ וּבוֹרֵר, וְלֹא רָאוּהוּ מַכְנִיס פֵּירוֹת – אֵינָהּ חֲזָקָה, אֶלָּא הַכְנָסַת פֵּירוֹת.

רַב אָמַר: עִיקָּר חֲלִיצָה – הַתָּרַת רְצוּעוֹת. לֹא כֵן אָמַר רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה, רַבִּי זְרִיקָן מָטֵי בָּהּ בְּשֵׁם רַב: דִּבְרֵי חֲכָמִים, חָלְצָה וְלֹא רָקְקָה, רָקְקָה וְלֹא חָלְצָה – חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה עַד תַּחֲלוֹץ וְתָרוֹק. מוֹדֶה רַב עַד שֶׁתַּחֲלוֹץ וְתָרוֹק, מֵהֶדָא, דְּאָמַר רַב: עִיקָּר חֲלִיצָה – הַתָּרַת רְצוּעוֹת.

רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה שָׁאַל לְרַבִּי יוֹחָנָן: עָרֵר, מַהוּ שֶׁצָּרִיךְ בֵּית דִּין? רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: עָרֵר – אֵין צָרִיךְ בֵּית דִּין.

וְאִית דְּמָרִין: רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה שָׁאַל לְתַלְמִידָיו דְּרַבִּי יוֹחָנָן: עָרֵר, מַהוּ שֶׁצָּרִיךְ בֵּית דִּין? רַבִּי חִיָּיה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: עָרֵר – צָרִיךְ בֵּית דִּין. שְׁמוּאֵל אָמַר: אֲפִילוּ עָרֵר עִמּוֹ בִּפְנֵי פּוֹעֲלִין – עָרֵר הוּא. וְצָרִיךְ לְעוֹרֵר עַל כָּל שָׁלֹשׁ שָׁנִים.

גִּידוּל בַּר מִינְיָימִין הֲוָה לֵיהּ עוּבְדָא, וַהֲווּ דַיָּינֵיהּ: חִלְקִיָּה בַּר טוֹבִי, וְרַב הוּנָא, וְחִיָּיה בַּר רַב.

אָמַר לוֹן חִיָּיה בַּר רַב: כֵּן אָמַר אַבָּא, מִכֵּיוָן שֶׁעָרַר עִמּוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים הָרִאשׁוֹנוֹת – עוֹד אֵין צָרִיךְ לְעוֹרֵר עָלָיו.

וְתָנֵי כֵּן: הָיָה אוֹכֵל שָׁלוֹ שֵׁשׁ שָׁנִים. עָרַר שָׁלֹשׁ שָׁנִים הָרִאשׁוֹנוֹת, אָמַר לוֹ: "אַתָּה מָכַרְתָּה לִי", "אַתָּה נָתַתָּה לִי מַתָּנָה" – אֵינָהּ חֲזָקָה. מֵהֵמַּת טַעֲנָה הָרִאשׁוֹנָה – הֲרֵי זוּ חֲזָקָה. שֶׁכָּל חֲזָקָה שֶׁאֵין עִמָּהּ טַעֲנָה – אֵינָהּ חֲזָקָה.

שְׁמוּאֵל אָמַר: אִם כָּזוֹ – אֵין אָנוּ מַנִּיחִין לִגְדוֹלֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּלוּם.

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת בָּבָא קַמָּא פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

ג,א שׁוֹר שֶׁהִזִּיק, שֶׁהָיָה מוּעָד בְּקַרְנוֹ, וְתַם בְּשִׁנּוֹ. וְחָבַל בָּזֶה וּבָזֶה. תַּם - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם מִן הָעֲלִיָּה. אֵין שָׁם עֲלִיָּה, תָּם - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק מִגּוּפוֹ. מוּעָד - יוֹצִיא וִיבַקֵּשׁ לַעֲלִיָּה. כְּלָל אָמְרוּ בַּנִּזְקִין: הָרַג אֶת שׁוֹרוֹ וְקָרַע אֶת כְּסוּתוֹ, וְקוֹצֵץ נְטִיעוֹתָיו, לֹא יֹאמַר: "טוֹל אֶת הַנְּבֵלָה וְתֵן לִי אֶת הַפָּרָה", "טוֹל אֶת הַקְּרָעִים וְתֵן לִי אֶת הַטַּלִּית", "טוֹל אֶת הַקְּצָצִין וְתֵן לִי אֶת הַנְּטִיעוֹת", אֶלָּא שָׁמִין אוֹתָן כַּמָּה הֵן יָפִין עַד שֶׁלֹּא הֻזְּקוּ, וְכַמָּה הֵן יָפִין מִשֶּׁהֻזְּקוּ, לְפִיכָךְ הֵן מִשַּׁלְּמִין. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: אַף הַתָּם שֶׁחָבַל בָּאָדָם - מְשַׁלֵּם בַּמּוֹתָר נֶזֶק שָׁלֵם, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כא, לא): "כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יֵעָשֶׂה לוֹ", יָכוֹל יְשַׁלֵּם מִן הָעֲלִיָּה? תַּלְמוּד לוֹמַר "יֵעָשֶׂה" - מִגּוּפוֹ הוּא מְשַׁלֵּם, וְאֵין מְשַׁלֵּם מִן הָעֲלִיָּה.

ג,ב שׁוֹר שֶׁוֶּה מָנֶה שֶׁנָּגַח שׁוֹר שֶׁוֶּה מָאתַיִם, וְאֵין הַנְּבֵלָה יָפָה כְּלוּם - נוֹטֵל אֶת שׁוֹרוֹ. מֵת אוֹ הִכְחִישׁ - אֵין לוֹ אֶלָּא שׁוֹר. שׁוֹר שֶׁוֶּה מָאתַיִם שֶׁנָּגַח שׁוֹר שֶׁוֶּה מָאתַיִם וְהַנְּבֵלָה יָפָה חֲמִשִּׁים זוּז - זֶה נוֹטֵל חֲצִי הַחַי וַחֲצִי הַמֵּת, וְזֶה נוֹטֵל הַחֲצִי הַחַי וַחֲצִי הַמֵּת, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כא, לה): "וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן"; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי מֵאִיר: לֹא בָּזֶה דִּבְּרָה תּוֹרָה! אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁאֵין הַנְּבֵלָה יָפָה כְּלוּם. הָא מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן"? - יֶחֱצוּ דְּמֵי מִיתָה בֵּינֵיהֶם.

ג,ג יֵשׁ חַיָּב עַל נִזְקֵי עַצְמוֹ וְעַל נִזְקֵי שׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ, וּפָטוּר עַל נִזְקֵי עַצְמוֹ וְעַל נִזְקֵי שׁוֹרוֹ. כֵּיצַד חַיָּב עַל נִזְקֵי עַצְמוֹ וְעַל נִזְקֵי שׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ? הִזִּיק בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד - חַיָּב. שׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ - חַיָּבִים. הִזִּיק בְּמִתְכַּוֵּן - חַיָּב. שׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ - חַיָּבִים. הִדְלִיק גְּדִישׁוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים - חַיָּב. שׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ - חַיָּבִין. כֵּיצַד פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם עַל נִזְקֵי עַצְמוֹ וְעַל נִזְקֵי שׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ? הִזִּיק בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, בְּדֶרֶךְ הִלּוּכוֹ -פָּטוּר. שׁוֹרוֹ

הַשָּׁלֵם

וַחֲמוֹרוֹ - פְּטוּרִין. הֵמִית בְּלֹא מִתְכַּוֵּן - פָּטוּר. שׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ - פְּטוּרִין. חָבַל בַּהֶקְדֵּשׁ בַּגֵּר וְעֶבֶד מְשֻׁחְרָר - פָּטוּר. שׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ - פְּטוּרִין, וּפָטוּר עַל נִזְקֵי עַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ.

ג,ד כֵּיצַד מְשַׁלֵּם בַּמּוֹתָר חֲצִי נֶזֶק? שׁוֹר שֶׁוֶּה מָנֶה שֶׁנָּגַח שׁוֹר שֶׁוֶּה מָאתַיִם, הִכְחִישׁוֹ חֲמִשִּׁים זוּז, חָזַר הָאַחֲרוֹן הִכְחִישׁוֹ, שְׁלִשָׁה שֶׁל זָהָב - הָאַחֲרוֹן מְשַׁלֵּם לָרִאשׁוֹן חֲצִי דִינָר זָהָב. שׁוֹר שֶׁוֶּה מָאתַיִם שֶׁנָּגַח שׁוֹר שֶׁוֶּה מָאתַיִם, וְחָבַל בּוֹ חֲמִשִּׁים זוּז, חָזַר הָאַחֲרוֹן וְהִכְחִישׁוֹ, הִשְׁבִּיחַ הַנִּזָּק, הָיָה יָפָה אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, שֶׁאִלְמְלָא לֹא הִזִּיקוֹ הָיָה יָפֶה שְׁמֹנֶה מֵאוֹת זוּז, עַד שֶׁלֹּא עָמַד בְּבֵית דִּין. הִשְׁבִּיחַ הַמַּזִּיק, אִם עַד שֶׁלֹּא עָמַד בַּדִּין הִשְׁבִּיחַ - אֵין לוֹ אֶלָּא כִּשְׁעַת נִזְקוֹ. הִכְחִישׁ - אֵין לוֹ אֶלָּא כִּשְׁעַת עֲמִידָתוֹ בְּבֵית דִּין. אִם מִשֶּׁעָמַד בְּבֵית דִּין הִשְׁבִּיחַ - אֵין לוֹ אֶלָּא כִּשְׁעַת עֲמִידָתוֹ בְּבֵית דִּין. הָרַג שׁוֹרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, הוּקְרָה בְּהֶמְתּוֹ אוֹ שֶׁהוּזְלָה, הִדְלִיק גְּדִישׁ שֶׁל חֲבֵרוֹ וְהוּקְרָה תְּבוּאָה, אוֹ שֶׁהוּזְלָה, בֵּין מִשֶּׁעָמַד בְּבֵית דִּין וּבֵין עַד שֶׁלֹּא עָמַד בְּבֵית דִּין - אֵין לוֹ אֶלָּא כִּשְׁעַת נִזְקוֹ.

ג,ה שׁוֹר שֶׁהָיָה רוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ, וְהָפַךְ הַנִּרְדָּף וְחָבַל בּוֹ, אוֹ שֶׁחָבְלוּ בּוֹ אֲחֵרִים - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין. הַזַּת הָרוֹדֵף בַּנִּרְדָּף - פָּטוּר. נִרְדָּף בְּרוֹדֵף - חַיָּב. שׁוֹר שֶׁעָלָה עַל גַּבֵּי חֲבֵרוֹ, וּבָא בַּעַל הַתַּחְתּוֹן וְשָׁמְטוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁמַט אֶת עַצְמוֹ, וְנָפַל וּמֵת - פָּטוּר. דָּחְאוֹ וְנָפַל וָמֵת - חַיָּב.

ג,ו שׁוֹר שֶׁהָיָה רוֹעֶה, וְיָצָא שׁוֹר אַחֵר אַחֲרָיו, נִמְצָא הָרוֹעֶה זֶה שֶׁמֵּת, אֲפִלּוּ זֶה מְנוּגָח וְזֶה מוּעָד לִנְגִיחָה, זֶה מְנוּשָׁךְ וְזֶה מוּעָד לִנְשִׁיכָה - פָּטוּר. רַבִּי אַחָא אוֹמֵר: גָּמָל שֶׁהָיָה אוֹחֵר בֵּין הַגְּמַלִּים, וְנִמְצָא שָׁם גָּמָל מֵת - חַיָּב, בְּיָדוּעַ שֶׁזֶּה הֵמִיתוֹ. יָצְאוּ שְׁנֵי שְׁוָרִים אֲחֵרִים, סָפֵק שֶׁהֵן הֵמִיתוּהוּ, סָפֵק מִמָּקוֹם אַחֵר מֵת - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין. אִם בְּיָדוּעַ שֶׁהֵן הֵמִיתוּהוּ - הֲרֵי אֵלּוּ

מְשַׁלְּמִין בַּקָּטָן וְלֹא בַּגָּדוֹל, בַּתָּם וְלֹא בְּמוּעָד. שְׁנֵי שְׁוָרִים שֶׁהָיוּ רוֹעִים, וְיָצְאוּ שְׁנֵי שְׁוָרִים אַחֲרֵיהֶם, נִמְצְאוּ הָרוֹעִים הַלָּלוּ מֵתִים, סָפֵק שֶׁהֵם הֲמִיתוּם, סָפֵק מִמָּקוֹם אַחֵר מֵתוּ - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין. וְאִם בְּיָדוּעַ שֶׁהֵם הֲמִיתוּם - הֲרֵי אֵלּוּ מְשַׁלְּמִין, בַּקָּטָן וְלֹא בַּגָּדוֹל, בַּתָּם וְלֹא בְּמוּעָד. וְאִם בְּיָדוּעַ שֶׁהַשְּׁחוֹרִין הֵמִיתוּ אֶת הַלְּבָנִים, וְהָיוּ שָׁם אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוּעָד - הֲרֵי אֵלּוּ מְשַׁלְּמִין לַגָּדוֹל. וְלַקָּטָן לַגָּדוֹל מִן הַקָּטָן, וְלַקָּטָן מִן הַגָּדוֹל, לַגָּדוֹל מִן הַתָּם וְלַקָּטָן מִן הַמּוּעָד. הָיוּ הַנִּזְקִין שֶׁל שְׁנַיִם, וְהַמַּזִּיקִין שֶׁל אֶחָד, סָפֵק שֶׁהֵן הֲמִיתוּם, סָפֵק מִמָּקוֹם אַחֵר מֵתוּ - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין. וְאִם בְּיָדוּעַ שֶׁהֵן הֲמִיתוּם - הֲרֵי אֵלּוּ מְשַׁלְּמִין, בַּקָּטָן וְלֹא בַּגָּדוֹל, בַּתָּם וְלֹא בְּמוּעָד. וְאִם בְּיָדוּעַ שֶׁהַשְּׁחוֹרִים הֵמִיתוּ אֶת הַלְּבָנִים, וְהָיוּ שָׁם אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוּעָד - הֲרֵי אֵלּוּ מְשַׁלְּמִין לַגָּדוֹל וְלַקָּטָן, לַגָּדוֹל מִן הַקָּטָן, וְלַקָּטָן מִן הַגָּדוֹל, לַגָּדוֹל מִן הַתָּם, וְלַקָּטָן מִן הַמּוּעָד. וְהַנִּזְקִין מְשַׁמְּנִין בֵּינֵיהֶם - זֶה נוֹטֵל לְפִי שֶׁלּוֹ, וְזֶה נוֹטֵל לְפִי שֶׁלּוֹ.

הָיוּ הַמַּזִּיקִין שֶׁל שְׁנַיִם, וְהַנִּזְוֹקִין שֶׁל אֶחָד, אַף עַל פִּי שֶׁבְּיָדוּעַ שֶׁהַשְּׁחוֹרִים הֵמִיתוּ אֶת הַלְּבָנִים - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין, שֶׁזֶּה אוֹמֵר לוֹ: "שֶׁלְּךָ הַמִּית". וְזֶה אוֹמֵר: "שֶׁלְּךָ הַמִּית". אִם בְּיָדוּעַ שֶׁשְּׁנַיִם הֵמִיתוּ אֶת הַשְּׁנַיִם, הָיוּ שָׁם אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוּעָד - הֲרֵי אֵלּוּ מְשַׁלְּמִין לַגָּדוֹל וְלַקָּטָן, לַגָּדוֹל מִן הַקָּטָן וְלַקָּטָן מִן הַגָּדוֹל, לַגָּדוֹל מִן הַתָּם וְלַקָּטָן מִן הַמּוּעָד, וְהַמַּזִּיקִין מְשַׁמְּנִין בֵּינֵיהֶם, זֶה נוֹתֵן לְפִי שֶׁלּוֹ, וְזֶה נוֹתֵן לְפִי שֶׁלּוֹ.

הָיוּ הַמַּזִּיקִין שֶׁל שְׁנַיִם וְהַנִּזְקִים שֶׁל שְׁנַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁבְּיָדוּעַ שֶׁהַשְּׁחוֹרִים הֵמִיתוּ אֶת הַלְּבָנִים - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים, שֶׁזֶּה אוֹמֵר: "שֶׁלְּךָ הַמִּית". וְזֶה אוֹמֵר לוֹ: "שֶׁלְּךָ הַמִּית". וְאִם בְּיָדוּעַ שֶׁהַשְּׁנַיִם הֵמִיתוּ אֶת הַשְּׁנַיִם, בִּזְמַן שֶׁכֻּלָּן בָּאִין לְבֵית דִּין - פְּטוּרִין, אֵין כֻּלָּן בָּאִין לְבֵית דִּין - חַיָּבִין. שְׁנַיִם שֶׁזָּרְקוּ שְׁנֵי אֲבָנִים, וְשָׁבְרוּ שְׁתֵּי חָבִיּוֹת, אַחַת שֶׁל יַיִן וְאַחַת שֶׁל שֶׁמֶן, זֶה אוֹמֵר: "אֶת שֶׁל יַיִן". וְזֶה אוֹמֵר: "אֶת שֶׁל שֶׁמֶן" - מְשַׁלְּמִין אֶת שֶׁל יַיִן. אַחַת מְלֵאָה וְאַחַת רֵיקָנִית, זֶה אוֹמֵר: "אֶת הָרֵקָנִית". וְזֶה אוֹמֵר: "אֶת הַמְּלֵאָה" - מְשַׁלְּמִין אֶת הָרֵיקָנִית. שָׁבְרוּ אֶת הָחָבִיּוֹת, זֶה אוֹמֵר: "אַתָּה שְׁבַרְתָּה"! וְזֶה אוֹמֵר: "אַתָּה שְׁבַרְתָּה"! - שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין.

מַסֶּכֶת בָּבָא קַמָּא פֶּרֶק רְבִיעִי

ד,א שׁוֹר שֶׁחֲצִיוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְחֲצִיוֹ שֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁהִזִּיק שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מוּעָד - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. וְתָם - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק. שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, בֵּין תָּם וּבֵין מוּעָד - פָּטוּר. הַזַּק מֵאֶחָד שֶׁל יִשְׂרָאֵל - חַיָּב, וְשֶׁל הֶקְדֵּשׁ - פָּטוּר. שׁוֹר שֶׁל הֶקְדֵּשׁ - הַבְּעָלִים חַיָּבִין בְּאַחֲרָיוּתָן. הַבְּעָלִים נוֹטְלִין אֶת נִזְקוֹ, וְנוֹתְנִין אֶת נִזְקוֹ. שׁוֹר שֶׁחֲצִיוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְחֲצִיוֹ שֶׁל כְּנַעֲנִי, שֶׁהִזִּיק אֶת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מוּעָד - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. וְתָם - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק. וְשֶׁל כְּנַעֲנִי, בֵּין תָּם וּבֵין מוּעָד - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. שׁוֹר שֶׁל כְּנַעֲנִי שֶׁהִזִּיק שׁוֹר שֶׁל אַחֵר, חֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם לָדוּן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל - מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שָׁלֵם, שֶׁאֵין תָּם וּמוּעָד בִּנְזִקֵי הַכְּנַעֲנִי.

ד,ב שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּגַח שׁוֹר שֶׁל כּוּתִי, וְשֶׁל כּוּתִי שֶׁנָּגַח שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מוּעָד - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם מִן הָעֲלִיָּה, וְתָם - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּגַח שׁוֹר שֶׁל כְּנַעֲנִי - פָּטוּר. וְשֶׁל כְּנַעֲנִי שֶׁנָּגַח שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בֵּין תָּם וּבֵין מוּעָד - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם מִן הָעֲלִיָּה.

ד,ג יָפֶה כֹּחַ הֶדְיוֹט מִכֹּחַ גְּבוֹהַּ, וְכֹחַ גָּבוֹהַּ מִכֹּחַ הֶדְיוֹט. יָפֶה כֹּחַ הֶדְיוֹט: נִזְקִין לַהֶדְיוֹט, וְאֵין נִזְקִין לַגָּבוֹהַּ. רִבִּית וְאוֹנָאָה לַהֶדְיוֹט, וְאֵין רִבִּית וְאוֹנָאָה לַגָּבוֹהַּ. תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה לַהֶדְיוֹט, וְאֵין תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה לַגָּבוֹהַּ. נִשְׁבַּע לַהֶדְיוֹט - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ, לַגָּבוֹהַּ - אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא

תּוֹסֶפְתָּא

קֶרֶן. יָפֶה כֹּחַ גְּבוֹהַּ: מְעִילָה לַגָּבוֹהַּ, וְאֵין מְעִילָה לַהֶדְיוֹט. אֲמִירָתוֹ לַגָּבוֹהַּ - כִּמְסִירָתוֹ לַהֶדְיוֹט. קֶרֶן וְחֹמֶשׁ לַגָּבוֹהַּ, וְאֵין קֶרֶן וְחֹמֶשׁ לַהֶדְיוֹט. הַקּוֹנֶה מִן הַגָּבוֹהַּ - בְּכֶסֶף. מִן הַהֶדְיוֹט - בְּכֶסֶף בִּשְׁטָר וּבַחֲזָקָה.

ד,ד שׁוֹר חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁנָּגַח שׁוֹר שֶׁל פִּקֻּחַ - פָּטוּר. רַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי יַעֲקֹב אוֹמְרִים: מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק. שׁוֹר שֶׁנִּתְחָרְשׁוּ בְּעָלָיו אוֹ שֶׁנִּשְׁתַּטּוּ בְּעָלָיו, אוֹ שֶׁהָלְכוּ בְּעָלָיו לִמְדִינַת הַיָּם. יְהוּדָה בֶּן נַקּוֹסְיָא אוֹמֵר: סוּמְכוֹס אוֹמֵר: לְעוֹלָם הוּא בְּתַמּוּתוֹ, עַד שֶׁיַּעֲדוּהוּ בִּפְנֵי בְּעָלִים. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מַעֲמִידִין עָלָיו אַפֹּטְרוֹפִּין, הֶעִידוּהוּ בִּפְנֵי אַפֹּטְרוֹפִּין, נִתְפַּקֵּחַ הַחֵרֵשׁ וְנִשְׁתַּפֶּה הַשּׁוֹטֶה, וְהִגְדִּיל הַקָּטָן, אוֹ שֶׁבָּאוּ בְּעָלָיו מִמְּדִינַת הַיָּם. יְהוּדָה בֶּן נַקּוֹסְיָא אוֹמֵר: סוּמְכוֹס אוֹמֵר: לְעוֹלָם הוּא בְּתַמּוּתוֹ רִאשׁוֹנָה, עַד שֶׁיַּעֲדוּהוּ בִּפְנֵי בְּעָלִים שְׁנִיָּה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא בְּחֶזְקָתוֹ.

ד,ה זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁהוּעַד בּוֹ, וְהוּעַד בַּדָּבָר שֶׁהוּעַד בּוֹ, בְּשָׁעָה שֶׁהוּעַד עָלָיו - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם מִן הָעֲלִיָּה. וְכָל שֶׁלֹּא הוּעַד בּוֹ, וְלֹא הוּעַד בִּבְעָלָיו, בְּדָבָר שֶׁלֹּא הוּעַד בּוֹ, בְּשָׁעָה שֶׁלֹּא הוּעַד עָלָיו - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק מִגּוּפוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מוּעָד לַשַּׁבָּתוֹת וְאֵינוֹ מוּעָד לִימוֹת הַחוֹל. אֵימָתַי הוּא תָּם? עַד שֶׁיֻּחַזַּר בּוֹ שְׁלֹשָׁה יְמֵי שַׁבָּתוֹת, זֶה אַחַר זֶה.

ד,ו יֵשׁ כָּאן חַיָּב בַּכֹּפֶר וְחַיָּב בַּמִּיתָה, חַיָּב בַּמִּיתָה פָּטוּר מִן הַכֹּפֶר, חַיָּב בַּכֹּפֶר וּפָטוּר מִן הַמִּיתָה, פָּטוּר מִן הַכֹּפֶר וּפָטוּר מִן הַמִּיתָה. שׁוֹר מוּעָד שֶׁהֵמִית - חַיָּב בַּכֹּפֶר וְחַיָּב בַּמִּיתָה. שׁוֹר תָּם שֶׁהֵמִית, וְשׁוֹר חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁהֵמִית, הֵמִית גֵּר וְעֶבֶד מְשֻׁחְרָר - חַיָּב בְּמִיתָה וּפָטוּר מִן הַכֹּפֶר; שׁוֹר שֶׁהָיָה מִתְחַכֵּךְ בַּכֹּתֶל, וְנָפַל עַל הָאָדָם, נִתְכַּוֵּן לַהֲרוֹג אֶת הַבְּהֵמָה. הָרַג אֶת הַבְּהֵמָה לִכְנַעֲנִי, וְהָרַג בֶּן יִשְׂרָאֵל, לִנְפָלִים וְהָרַג בֶּן קַיְמָא - חַיָּב בַּכֹּפֶר וּפָטוּר מִן הַמִּיתָה. וּלְעִנְיַן הַנִּזְקִין: רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּב, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כא, כח): "כִּי יִגַּח שׁוֹר" - עַד שֶׁיִּתְכַּוֵּן לִגַּח. וְאִם הָיָה תָּם - פָּטוּר מִן הַכֹּפֶר וּפָטוּר מִן הַמִּיתָה. הֵמִית כּוּתִי בֶּן שְׁמֹנָה - פָּטוּר מִן הַכֹּפֶר וּפָטוּר מִן הַמִּיתָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שׁוֹר הַמִּדְבָּר, וְשׁוֹר הֶקְדֵּשׁ, וְשׁוֹר גֵּר שֶׁמֵּת וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁין - פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כא, כט): "וְהוּעַד בִּבְעָלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ" - אֵין בְּעָלִים לְאֵלּוּ.

יָתֵר עַל כֵּן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: הֵמִית כְּשֶׁהוּא שֶׁל הֶדְיוֹט, וְלֹא הִסְפִּיק לַעֲמֹד בַּדִּין עַד שֶׁהִקְדִּישוֹ בְּעָלָיו. הֵמִית כְּשֶׁהוּא שֶׁל גֵּר, וְלֹא הִסְפִּיק לַעֲמֹד בַּדִּין עַד שֶׁמֵּת הַגֵּר - פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ בְּעָלָיו וְהֵמִית" - אֶת שֶׁשָּׁוּוֹת הַמִּיתָתוֹ לִשְׁעַת עֲמִידָתוֹ בְּבֵית דִּין - חַיָּב, אֶת שֶׁלֹּא שָׁוּוֹת הַמִּיתָתוֹ לִשְׁעַת עֲמִידָתוֹ בְּבֵית דִּין - פָּטוּר. כֵּיצַד הוּא מְשַׁלֵּם? שָׁמִין אֶת הַנִּזָּק כַּמָּה הוּא יָפֶה, לְפִי כָּךְ הוּא מְשַׁלֵּם; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: שָׁמִין אֶת הַבְּעָלִים, כַּמָּה הֵן יָפִים - לְפִי כָּךְ הֵן מְשַׁלְּמִין.

ד,ז כָּל שֶׁחַיָּב בְּבֶן חוֹרִין - חַיָּב בַּעֲבָדִים, בֵּין בְּכֹפֶר בֵּין בְּמִיתָה. וְכָל שֶׁפָּטוּר בְּבֶן חוֹרִין - פָּטוּר בַּעֲבָדִים, בֵּין בְּכֹפֶר בֵּין בְּמִיתָה. כָּל שֶׁפָּטוּר בְּבֶן חוֹרִין פָּטוּר בַּעֲבָדִים: הֵמִית עֶבֶד עִבְרִי - נוֹתֵן כָּל כֹּפֶר, וְעֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שֻׁתָּפִין - נוֹתֵן לִשְׁנֵיהֶם. חֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין -נוֹתֵן לְפִי חֶשְׁבּוֹן, חֲצִי כֹּפֶר לַיּוֹרְשִׁין, וְחֶצְיוֹ שְׁלֹשִׁים סֶלַע לַבְּעָלִים.

ד,ח הַמֵּמִית עַל פִּי עֵד אֶחָד, וְהָרוֹבֵעַ וְהַנִּרְבָּע עַל פִּי עֵד אֶחָד - פָּסוּל לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ וּפָטוּר מִן הַמִּיתָה, וּמֻתָּר בַּהֲנָאָה. הַמֵּמִית עַל פִּי שְׁנַיִם, וְהָרוֹבֵעַ וְהַנִּרְבָּע עַל פִּי שְׁנַיִם - פָּסוּל לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ וְאָסוּר בַּהֲנָאָה וְחַיָּב בְּמִיתָה. הֵמִית בֵּין מִשֶּׁלּוֹ בֵּין מִשֶּׁל חֲבֵרוֹ, בֵּין לִפְנֵי הֶקְדֵּשׁוֹ וּבֵין לְאַחַר הֶקְדֵּשׁוֹ, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, בֵּין בְּאֹנֶס בֵּין בְּרָצוֹן - פָּסוּל לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. רוֹבֵעַ וְנִרְבָּע, בֵּין מִשֶּׁלּוֹ וּבֵין מִשֶּׁל חֲבֵרוֹ, בֵּין לִפְנֵי הֶקְדֵּשׁוֹ בֵּין

הַשָּׁלֵם

לְאַחַר הֶקְדֵּישׁוֹ, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - פָּסוּל לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. בְּאוֹנֶס - כָּשֵׁר. בְּרָצוֹן - פָּסוּל.

יֵשׁ בְּנוֹגֵחַ שֶׁאֵין בְּרוֹבֵעַ, וּבְרוֹבֵעַ שֶׁאֵין בְּנוֹגֵחַ: נוֹגֵחַ מְשַׁלֵּם אֶת הַכֹּפֶר לְאַחַר מִיתָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּרוֹבֵעַ. וְיֵשׁ בְּרוֹבֵעַ, שֶׁהָרוֹבֵעַ - עָשָׂה בּוֹ אוֹנֶס כְּרָצוֹן, שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן כְּמִתְכַּוֵּן, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּנוֹגֵחַ.

מַסֶּכֶת בָּבָא קַמָּא פֶּרֶק חֲמִישִׁי

ה,א שׁוֹר תָּם שֶׁהִזִּיק עַד שֶׁלֹּא עָמַד בַּדִּין, וְהִקְדִּישׁוֹ בְּעָלָיו - מֻקְדָּשׁ. שְׁחָטוֹ וּמְכָרוֹ וּנְתָנוֹ בְּמַתָּנָה - מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי. מִשֶּׁעָמַד בַּדִּין הִקְדִּישׁוֹ בְּעָלָיו - אֵין מֻקְדָּשׁ. שְׁחָטוֹ וּמְכָרוֹ וּנְתָנוֹ בְּמַתָּנָה - לֹא עָשָׂה כְּלוּם, מִפְּנֵי שֶׁמְּשַׁלֵּם מִגּוּפוֹ. שׁוֹר מוּעָד שֶׁהִזִּיק, בֵּין מִשֶּׁעָמַד בַּדִּין וּבֵין עַד שֶׁלֹּא עָמַד בַּדִּין, וְהִקְדִּישׁוֹ בְּעָלָיו - מֻקְדָּשׁ. שְׁחָטוֹ וּמְכָרוֹ וּנְתָנוֹ בְּמַתָּנָה - מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי, מִפְּנֵי שֶׁמְּשַׁלֵּם מִן הָעֲלִיָּה.

ה,ב שׁוֹר תָּם שֶׁהִזִּיק וְאַחַר כָּךְ הֵמִית, הֵמִית וְאַחַר כָּךְ הִזִּיק - פָּטוּר. שׁוֹר מוּעָד שֶׁהִזִּיק, וְאַחַר כָּךְ הֵמִית - חַיָּב. הֵמִית וְאַחַר כָּךְ הִזִּיק, עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ - חַיָּב, מִשֶּׁנִּגְמַר דִּינוֹ - פָּטוּר. שׁוֹמֵר חִנָּם וְהַשּׁוֹאֵל, נוֹשֵׂא שָׂכָר וְהַשּׂוֹכֵר, הִזִּיק שׁוֹר בִּרְשׁוּתוֹ, מוּעָד - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. תָּם - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק. שְׁאָלוֹ בְּחֶזְקַת תָּם וְנִמְצָא מוּעָד, הַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִין חֲצִי נֶזֶק, וְהַשּׁוֹאֵל פָּטוּר. הוּעָד בּוֹ בִּפְנֵי שׁוֹאֵל, וְאַחַר כָּךְ מְכָרוֹ - הַבְּעָלִים מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק וְהַשּׁוֹאֵל מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק. הֵמִית בִּרְשׁוּתוֹ וְאַחַר כָּךְ מְסָרוֹ לַבְּעָלִים, עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ מְסָרוֹ לַבְּעָלִים - פָּטוּר. מִשֶּׁנִּגְמַר דִּינוֹ מְסָרוֹ לַבְּעָלִים - חַיָּב. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אַף מִשֶּׁנִּגְמַר דִּינוֹ עַד שֶׁלֹּא נִסְקַל, מְסָרוֹ לַבְּעָלִים - פָּטוּר.

ה,ג פָּרָה שֶׁהֵמִיתָה וְאַחַר כָּךְ יָלְדָה, עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינָהּ יָלְדָה -וְלָדוֹתֶיהָ מֻתָּרִין. מִשֶּׁנִּגְמַר דִּינָהּ יָלְדָה - וְלָדוֹתֶיהָ אֲסוּרִין. נִתְעָרְבוּ בַּאֲחֵרִים וַאֲחֵרִים בַּאֲחֵרִים - כֻּלָּן אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה. מַה יַּעֲשׂוּ לָהֶן? כּוֹנְסִין אוֹתָן לַכִּפָּה עַד שָׁעָה שֶׁיָּמוּתוּ. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כֻּלָּן נִסְקָלִין. הַגּוֹזֵל שׁוֹר מֵחֲבֵרוֹ וְהֵמִית בִּרְשׁוּתוֹ, וְאַחַר כָּךְ מְסָרוֹ בְּעֵדִים לַבְּעָלִים, בֵּין מִשֶּׁנִּגְמַר דִּינוֹ וּבֵין עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ -חַיָּב.

ה,ד הַלּוֹקֵחַ שׁוֹר מֵחֲבֵרוֹ בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא תָּם, וְנִמְצָא מוּעָד, וְהוּעַד בּוֹ בִּפְנֵי שְׁנַיִם - בֶּאֱמֶת[1] שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ! מִפְּנֵי שֶׁמִּקֶּח טָעוּת. שׁוֹר שֶׁפָּסַק אֶת הַמּוֹסָרָה, וְיָצָא וְהִזִּיק: תָּם - פָּטוּר. וּמוּעָד - חַיָּב; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: תָּם - חַיָּב. וּמוּעָד - פָּטוּר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: זֶה וָזֶה פְּטוּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כא, לו): "וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ בְּעָלָיו" - שָׁמוּר הוּא זֶה! רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין לוֹ שְׁמִירָה לְשׁוֹר אֶלָּא סַכִּין.

ה,ה "כְּנוֹס שׁוֹרְךָ וַאֲנִי אֶשְׁמְרֶנּוּ": הִזִּיק - פָּטוּר. הֵזִּק - חַיָּב. "כְּנוֹס שׁוֹרְךָ וּשְׁמְרוֹ": הֵזִּק - פָּטוּר. הִזִּיק - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרֶגֶל - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. עַל נְגִיחָה, וְעַל נְגִיפָה, עַל נְשִׁיכָה, עַל רְבִיצָה, וְעַל בְּעִיטָה: מוּעָד - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. וְתָם - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק.

ה,ו הִכְנִיס שׁוֹרוֹ לַחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּתוֹ, וּבָא שׁוֹר מִמָּקוֹם אַחֵר שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּתוֹ, נָגַח, נָגַף, נָשַׁךְ, רָבַץ, בָּעַט; רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרֶגֶל - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. עַל נְגִיחָה, וְעַל נְגִיפָה, עַל נְשִׁיכָה, וְעַל רְבִיצָה, וְעַל בְּעִיטָה; מוּעָד - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. וְתָם - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק. הִכְנִיס קְדֵרוֹתָיו לַחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, וּבָא שׁוֹר מִמָּקוֹם אַחֵר שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, וּשְׁבָרָן

[1] מוּבָא בַּיְרוּשַׁלְמִי (בָּבָא קַמָּא פֶּרֶק ב הֲלָכָה ה): אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, כָּל מָקוֹם שֶׁשָּׁנִינוּ "**בֶּאֱמֶת**" - הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. וְהֵינוּ 'הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי' שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ אֶת הַדָּמִים שֶׁנָּתַן לוֹ הַלּוֹקֵחַ, מִפְּנֵי שֶׁמִּקֶּח טָעוּת הוּא.

תּוֹסֶפְתָּא

- פָּטוּר. וְאִם הֲזַק בְּהֶן - בַּעַל קְדֵרוֹת פָּטוּר. הִכְנִיס פֵּרוֹתָיו לַחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, וּבָא שׁוֹר מִמְּקוֹם אַחֵר שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, וְאָכְלָן - פָּטוּר. וְאִם הֲזַק בָּהֶן - בַּעַל הַפֵּרוֹת פָּטוּר. נָפַל לַבּוֹר וְהִבְאִישׁ אֶת מֵימָיו - חַיָּב. הָיָה אָבִיו אוֹ בְּנוֹ לְתוֹכוֹ - מְשַׁלֵּם אֶת הַכֹּפֶר; דִּבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן. רַבִּי עֲקִיבָה פּוֹטֵר מִן הַכֹּפֶר. הָיָה בּוֹ עֶבֶד אוֹ אָמָה - נוֹתֵן שְׁלֹשִׁים סְלָעִים; דִּבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן. וְרַבִּי עֲקִיבָה פּוֹטֵר מִשְּׁלֹשִׁים סְלָעִים.

ה,ז יֵשׁ **נוֹתֵן אֶת הַכֹּפֶר וְאֵין נִסְקָל, נִסְקָל וְאֵין נוֹתֵן אֶת הַכֹּפֶר.** הַחוֹפֵר בּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ וְנָפַל עָלָיו שׁוֹר וַהֲרָגוֹ - **נוֹתֵן אֶת הַכֹּפֶר וְאֵין נִסְקָל.** נִכְנַס לַחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, נִגְּחוֹ שׁוֹרוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, אוֹ שֶׁנְּשָׁכוֹ כַּלְבּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וָמֵת - **נִסְקָל וְאֵין מְשַׁלֵּם אֶת הַכֹּפֶר.**

ה,ח שׁוֹר שֶׁנִּגַּח אֶת הַפָּרָה וְנִמְצָא עֻבָּרָה בְּצִדָּהּ, וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שֶׁלֹּא נִגְּחָהּ יָלְדָה, וְאִם מִשֶּׁנִּגְּחָהּ יָלְדָה. סוּמְכוֹס אוֹמֵר: מְשַׁלֵּם חֲצִי כֹּפֶר לַפָּרָה וּרְבִיעַ לַוָּלָד. וְכֵן פָּרָה שֶׁנִּגְּחָה אֶת הַשּׁוֹר וְנִמְצָא וְלָדָהּ בְּצִדָּהּ, וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שֶׁלֹּא נָגְחָה יָלְדָה, וְאִם מִשֶּׁנִּגְּחָה יָלְדָה; סוּמְכוֹס אוֹמֵר: מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק מִן הַפָּרָה, וּרְבִיעַ מִן הַוָּלָד.

מַסֶּכֶת בָּבָא קַמָּא פֶּרֶק שִׁישִׁי

ו,א שׁוֹר שֶׁדָּחַף אֶת חֲבֵרוֹ, וְנָפַל לַבּוֹר וָמֵת - בַּעַל הַשּׁוֹר חַיָּב, וּבַעַל הַבּוֹר פָּטוּר. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: בְּמוּעָד - זֶה נוֹתֵן מֶחֱצָה וְזֶה נוֹתֵן מֶחֱצָה. בְּתָם - בַּעַל הַבּוֹר מְשַׁלֵּם שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים, וּבַעַל הַשּׁוֹר רְבִיעַ.

ו,ב הַחוֹפֵר בּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ וְנָפַל עָלָיו שׁוֹר וַהֲרָגוֹ - חַיָּב בַּכֹּפֶר. וְאִם הֲזַק הַשּׁוֹר - בַּעַל הַבּוֹר פָּטוּר. הַחוֹפֵר בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנָפַל עָלָיו שׁוֹר וַהֲרָגוֹ - פָּטוּר מִן הַכֹּפֶר.

הַשָּׁלֵם

וְאִם הֲזַק הַשּׁוֹר - בַּעַל הַבּוֹר חַיָּב[2]. חָפַר בּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ וּפָתַח לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֲפִלּוּ הוּא שֶׁל רַבִּים - חַיָּב, עַד שֶׁיִּמְסֹר לָרַבִּים. אֵיזֶה הוּא **בּוֹר** שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה? חָפַר בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וּפָתַח לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לַחְפֹּר וְיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לִפְתֹּחַ. בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּפָתַח לִרְשׁוּת הָרַבִּים - אֵין לוֹ רְשׁוּת לַחְפֹּר וְאֵין לוֹ רְשׁוּת לִפְתֹּחַ, בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וּפָתַח לִרְשׁוּת הָרַבִּים - יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לַחְפֹּר וְאֵין לוֹ רְשׁוּת לִפְתֹּחַ. אֲבָל יֵשׁ לָרַבִּים רְשׁוּת לִכָּנֵס לְשָׁם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּפָתַח לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֲפִלּוּ הוּא שֶׁל רַבִּים - פָּטוּר. רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה מְחַיֵּב עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, אוֹ עַד שֶׁיַּרְחִיק מִן הַכֹּתֶל אַרְבָּעָה טְפָחִים, שֶׁיְּהַלֵּךְ אָדָם אוֹ עַד שֶׁיִּמְסֹר לָרַבִּים. חָפַר וּפָתַח וּמָסַר לָרַבִּים - פָּטוּר. וְכֵן הָיָה נְחוּנְיָא פּוֹתֵחַ וְחוֹפֵר שִׂיחִים עוֹשֶׂה, חוֹפֵר וּפוֹתֵחַ וּמוֹסֵר לָרַבִּים, וּכְשֶׁבָּא דָּבָר לִפְנֵי חֲכָמִים, אָמְרוּ: עָשָׂה זֶה כַּהֲלָכָה. חָפַר כָּרָאוּי וְכִסָּה כָּרָאוּי, עָשָׂה לָהּ חוּלְיָא גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, מְסָרוֹ לַחוֹלֶה וּלְזָקֵן שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דַּעַת - פָּטוּר. חָפַר שֶׁלֹּא כָּרָאוּי וְכִסָּה שֶׁלֹּא כָּרָאוּי, עָשָׂה לָהּ חוּלְיָא פְּחוּתָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, מְסָרוֹ לְחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁאֵין בָּהֶן דַּעַת - חַיָּב.

ו,ג חָפַר תִּשְׁעָה טְפָחִים וּבָא אַחֵר וְחָפַר טֶפַח - הָאַחֲרוֹן חַיָּב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַחַר הָאַחֲרוֹן לַמִּיתָה, אַחַר הָרִאשׁוֹן לְהֶזֵּק. חָפַר עֲשָׂרָה, וּבָא אַחֵר וְסִידְּוּ וְכִירְוּ - הָאַחֲרוֹן חַיָּב. אֶחָד חָפַר עֲשָׂרָה, וְאֶחָד חָפַר עֶשְׂרִים, וְאֶחָד חָפַר מֵאָה, וְאֶחָד חָפַר מָאתַיִם - כֻּלָּן חַיָּבִין. בּוֹר שֶׁל שְׁנַיִם, אֶחָד מְכַסֶּה וְאֶחָד מְגַלֶּה - הַמְּגַלֶּה חַיָּב. כִּסָּהוּ וְנִתְגַּלָּה, כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד וְרוֹאֵהוּ, וְלֹא כִסָּהוּ - הֲרֵי זֶה חַיָּב. כִּסָּהוּ וְהָלַךְ לוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְגַּלָּה לְאַחַר מִכָּן - פָּטוּר. חָפַר חֲמִשָּׁה טְפָחִים, וּבָא אַחֵר וְחָפַר חֲמִשָּׁה - הָאַחֲרוֹן

[2] בַּבְּרִיתָא בָּבָא בַּתְרָא (דַּף קעה) הַגִּרְסָה: יוֹרְשֵׁי בַּעַל הַבּוֹר - חַיָּבִים לְשַׁלֵּם.

תּוֹסֶפְתָּא

חַיָּב? כַּמָּה שֶׁעוּרוֹ לְהַזִּיק? כָּל שֶׁהוּא, וּלְמִיתָה - עֲשָׂרָה טְפָחִים. סוּמְכוּס אוֹמֵר: לָעֹמֶק - שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. לְאָרְכּוֹ וּלְרָחְבּוֹ - אַרְבָּעָה. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כְּמִלּוּאוֹ שֶׁל נוֹפֶל. נָפַל לְפָנָיו מִקּוֹל הַכְּרִיָּה - חַיָּב. לְאַחֲרָיו מִקּוֹל הַכְּרִיָּה - פָּטוּר, בְּבוֹר וּבְשִׂיחַ, בֵּין מִלְּפָנָיו וּבֵין מִלְּאַחֲרָיו - חַיָּב.

ו,ד נָפַל לְתוֹכוֹ חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, שׁוֹר סוּמָא הַמְּהַלֵּךְ בַּלַּיְלָה - חַיָּב. בֵּן אוֹ בַּת עֶבֶד אוֹ אָמָה - פָּטוּר. נָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר וְכֵלָיו וְנִתְקָרְעוּ - חַיָּב עַל הַבְּהֵמָה וּפָטוּר עַל הַכֵּלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כא, לה): "וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי" וְגוֹ' - יָצְאוּ כֵּלִים שֶׁאֵין לָהֶם אוֹנָאָה, יָצָא אָדָם שֶׁאֵין הֵימֶנּוּ אוֹנָאָה בְּמוֹתוֹ. לְמָה זֶה דּוֹמֶה? לְמַנִּיחַ אַבְנוֹ וּצְלוֹחִיתוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבָא אֶחָד וְהֵזִיק בָּהֶן - חַיָּב עַל נִזְקֵי אָדָם וּפָטוּר עַל נִזְקֵי צְלוֹחִית. אִם הוּשַׁם אֶת הַצְּלוֹחִית וְנִשְׁבְּרָה, אַף הוּא חַיָּב עַל צְלוֹחִיתוֹ.

בּוֹר שֶׁבְּאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ - הֲרֵי זֶה שֶׁל עוֹלֵי בָבֶל, עַד שֶׁיִּוָּדַע לְךָ שֶׁהִיא שֶׁל אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר. שֶׁבָּרְחָבָה וְשֶׁבַּכַּרְמְלִית - הֲרֵי הִיא שֶׁל אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר, עַד שֶׁתִּוָּדַע לְךָ שֶׁהִיא שֶׁל עוֹלֵי בָבֶל. שֶׁבְּאֶמְצַע הַשָּׂדֶה - הֲרֵי הִיא שֶׁל בַּעַל הַשָּׂדֶה, עַד שֶׁתִּוָּדַע לְךָ שֶׁהִיא שֶׁל אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר. הַנְּהָרוֹת וְהַמַּעְיָנוֹת שֶׁמּוֹשְׁכִין - הֲרֵי הֵן שֶׁל כָּל אָדָם.

ו,ה הַמַּבְעִית אֶת חֲבֵרוֹ - פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְדִינוֹ מָסוּר לַשָּׁמַיִם. צָוַח בְּאָזְנוֹ וְחֵרְשׁוֹ - פָּטוּר. אֲחָזוֹ בְּאָזְנוֹ וְחֵרְשׁוֹ - חַיָּב. הַמַּבְעִית בֶּהֱמַת חֲבֵרוֹ - פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְדִינוֹ מָסוּר לַשָּׁמַיִם. הִלְעִיטָהּ חִלְדּוֹת הַרְדּוּפָנִי, וְסַם הַמָּוֶת, וְצוֹאַת תַּרְנְגוֹלִים - פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְדִינוֹ מָסוּר לַשָּׁמַיִם. הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּמֵי חַטָּאת וּבְפָרַת חַטָּאת שֶׁל חֲבֵרוֹ - פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְדִינוֹ מָסוּר לַשָּׁמַיִם. שָׁלִיחַ בֵּית דִּין שֶׁהָכָּה בִּרְשׁוּת בֵּית דִּין, וְהִזִּיק - פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְדִינוֹ מָסוּר לַשָּׁמַיִם.

ו,ו רוֹפֵא אֻמָּן שֶׁרִפֵּא בִּרְשׁוּת בֵּית דִּין, וְהִזִּיק - פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְדִינוֹ מָסוּר לַשָּׁמַיִם.

הַשָּׁלֵם

הַמְחַתֵּךְ אֶת הָעֵבֶר בִּמְעֵי אִמּוֹ בִּרְשׁוּת בֵּית דִּין, וְהִזִּיק - פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְדִינוֹ מָסוּר לַשָּׁמַיִם.

ו,ז אֶחָד שׁוֹר וַחֲמוֹר, וְאֶחָד שְׁאָר בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף לְנִזְקִין, מוּעָד -מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם, וְתַם - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק. אֶחָד שׁוֹר וַחֲמוֹר, וְאֶחָד שְׁאָר בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף לְהַרְבָּעָה וּלְכִלְאַיִם. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כָּל אֶחָד וְאֶחָד יִתְרַבֶּה בִּמְקוֹמוֹ.

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בַּדִּבְרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת הוּא אוֹמֵר (שְׁמוֹת כ, י): "אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמוֹרְךָ וְכָל בְּהֶמְתֶּךָ"; שׁוֹר וַחֲמוֹר בִּכְלָל הָיוּ, וְלָמָּה יָצְאוּ? - לְהַקִּישׁ עֲלֵיהֶן, מַה שׁוֹר וַחֲמוֹר הָאֲמוּרִים לְעִנְיַן שַׁבָּת, עָשָׂה שְׁאָר בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף כְּשׁוֹר וַחֲמוֹר, אַף שׁוֹר וַחֲמוֹר הָאֲמוּרִים לְעִנְיַן כָּל דָּבָר, שְׁאָר בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף כְּשׁוֹר וַחֲמוֹר.

ו,ח נָעַל כָּרָאוּי, קָשַׁר כָּרָאוּי, עָשָׂה לָהּ מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים. מְסָרָהּ לְחוֹלֶה וּלְזָקֵן שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דַּעַת - פָּטוּר. נָעַל שֶׁלֹּא כָּרָאוּי, עָשָׂה לָהּ מְחִיצָה פְּחוּתָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, מְסָרָהּ לְחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, שֶׁאֵין בָּהֶן דַּעַת. אֵיזֶה הוּא שֶׁלֹּא כָּרָאוּי? כָּל שֶׁאֵין יָכוֹל לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה.

רוֹעֶה שֶׁמָּסַר צֹאנוֹ לְרוֹעֶה אַחֵר - רִאשׁוֹן חַיָּב, וְשֵׁנִי פָּטוּר. הַמּוֹסֵר צֹאנוֹ לְרוֹעֶה, אֲפִלּוּ חִגֵּר, אֲפִלּוּ חוֹלֶה, אֲפִלּוּ לְפָנָיו כִּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת צֹאן - פָּטוּר. מְסָרוֹ לְחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן - חַיָּב. לְעֶבֶד וְלָאִשָּׁה - פָּטוּר, וּמְשַׁלְּמִין לְאַחַר זְמַן. כֵּיצַד עוֹשִׂין לָהֶם? בֵּית דִּין כּוֹתְבִין עֲלֵיהֶן שְׁטָרֵי חוֹב. נִתְגָּרְשָׁה אִשָּׁה וְנִשְׁתַּחְרֵר הָעֶבֶד - חַיָּבִין לְשַׁלֵּם.

ו,ט הַחוֹתֵךְ יַבֶּלֶת שֶׁל חֲבֵרוֹ וְעוֹמֵד לְחָתְכָהּ, לֹא יֹאמַר לוֹ: "תֵּן לִי מַה שֶּׁחָבַלְתָּ בִּי". אֶלָּא נוֹתֵן כָּל בָּשְׂתּוֹ! הַקּוֹצֵץ נְטִיעוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְעָתִיד לִקְצֹץ, לֹא יֹאמַר לוֹ: "תֵּן לִי מַה שֶּׁחָבַלְתָּ בִּי". אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ כָּל נִזְקוֹ!

תּוֹסֶפְתָּא

ו,י אֵין שָׁמִין בֵּית קַב מִפְּנֵי שֶׁמַּשְׁבִּיחוֹ, וְלֹא בֵּית כּוֹר מִפְּנֵי שֶׁפּוֹגֵם, אֶלָּא שָׁמִין בֵּית סְאָה פְּחוּתָה בְּאוֹתָהּ שָׂדֶה, כַּמָּה הָיְתָה יָפָה, כַּמָּה הִיא יָפָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁאֲכָלָהּ יִחוּרֵי תְּאֵנִים אוֹ שֶׁקִּטְּפָהּ לוּלְבֵי גְּפָנִים, אֲבָל אִם אֲכָלָהּ פַּגִּים אוֹ בֹּסֶר – רוֹאִין אוֹתָן כְּאִלּוּ הֵן פֵּרוֹת גְּמוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָה: אֲכָלָהּ פֵּרוֹת נְטוּעוֹת -שָׁמִין לָהֶם נְטוּעוֹת. נְטִיעוֹת עַצְמָן – שָׁמִין אוֹתוֹ בֵּית סְאָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָה: תְּבוּאָה שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁלִישׁ – הֲרֵי הִיא כִּנְטִיעוֹת.

ו,יא לִיבָּה וְלִיבַּתּוּ הָרוּחַ, אִם יֵשׁ בְּשֶׁלּוֹ כְּדֵי לְלַבּוֹת – הֲרֵי זֶה חַיָּב. וְאִם לָאו – הֲרֵי זֶה פָּטוּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: "שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם הַמַּבְעִר אֶת הַבְּעֵרָה" (שְׁמוֹת כב, ה) – הַכֹּל לְפִי הַדְּלֵקָה. הַמַּדְלִיק בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ, כַּמָּה תַּעֲבוֹר הַדְּלֵקָה? רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים, בִּשְׁעַת הָרוּחַ – שְׁלֹשִׁים אַמָּה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁלֹשִׁים אַמָּה, וּבִשְׁעַת הָרוּחַ חֲמִשִּׁים אַמָּה. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: חֲמִשִּׁים אַמָּה, וּבִשְׁעַת הָרוּחַ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה. מַעֲשֶׂה בַּעֲרָב, שֶׁקָּפַץ הָאוּר בֵּיתֶר מִשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה וְהִזִּיק. מַעֲשֶׂה שֶׁעָבְרָה הַדְּלֵקָה אֶת הַיַּרְדֵּן [3]שֶׁהָיְתָה קָשָׁה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁקָּפְצָה, אֲבָל אִם הָיְתָה מְסַכְסֶכֶת וְהוֹלֶכֶת, אוֹ שֶׁהָיוּ עֲצִים מְצוּיִין לָהּ, אֲפִלּוּ עַד מִיל – הֲרֵי זֶה חַיָּב. עָבְרָה נָהָר אוֹ גֶּדֶר אוֹ שְׁלוּלִית שֶׁהֵן רְחָבִין שְׁמֹנֶה אַמּוֹת – פָּטוּר.

ו,יב הַמַּדְלִיק אֶת הַגְּדִישׁ וְהָיוּ בוֹ כֵּלִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: יְשַׁלֵּם כָּל מַה שֶּׁהָיָה בְּתוֹכוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא גְּדִישׁ שֶׁל חִטִּים אוֹ גְּדִישׁ שֶׁל שְׂעוֹרִין. רוֹאִין אֶת מְקוֹם הַכֵּלִים כְּאִלּוּ מָלֵא תְּבוּאָה. וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה לַחֲכָמִים בְּמַשְׁאִיל מָקוֹם לַחֲבֵרוֹ לְהַגְדִּישׁ, וְהִטְמִין כֵּלִים, שֶׁאֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא

הַשָּׁלֵם

גְּדִישׁ. גְּדִישׁ שֶׁל חִטִּים וְגְדִישׁ שֶׁל שְׂעוֹרִין, וְרוֹאִין אֶת מְקוֹם הַכֵּלִים כְּאִלּוּ מָלֵא תְּבוּאָה. הִשְׁאִילוֹ לִגְדֹשׁ בּוֹ חִטִּין וְגָדַשׁ שְׂעוֹרִין, שְׂעוֹרִין וְגָדַשׁ חִטִּין - אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא שְׂעוֹרִין. הָיָה גְּדִישׁ חִטִּין וּמְחֻפֶּה בִּשְׂעוֹרִין, שְׂעוֹרִין וּמְחֻפֶּה בְּחִטִּים - אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא שְׂעוֹרִין.

ו,יג הָיָה אָדָם יָשֵׁן בְּתוֹכוֹ, וְדָלַק אֲפִלּוּ שׁוֹגֵג - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּדּוֹן בְּנַפְשׁוֹ. נִכְנַס לַחֲנוּת שֶׁל נֵגָר שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, וְיָצָאת לוֹ בְּקֶעֶת וְטָפְחָה לוֹ בְּפָנָיו - פָּטוּר. וְאִם נִכְנַס בִּרְשׁוּת - בַּעַל הַחֲנוּת חַיָּב. נִכְנַס לַחֲנוּתוֹ שֶׁל נַפָּח שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּתוֹ, וְיָצְאוּ נִיצוֹצוֹת וְהִזִּיקוּהוּ - פָּטוּר. וְאִם נִכְנַס בִּרְשׁוּת - בַּעַל הַחֲנוּת חַיָּב. פּוֹעֵל שֶׁנִּכְנַס לַחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת לִכָּנֵס וּלְהַגְבּוֹת אֶת שְׂכָרוֹ. נָגְחוּ שׁוֹרוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, אוֹ שֶׁנָּשְׁכוֹ כַּלְבּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת - פָּטוּר. וְאִם אָמַר לוֹ: "הִכָּנֵס" - בַּעַל הַבַּיִת חַיָּב.

גָּמָל שֶׁטָּעוּן פִּשְׁתָּן וְעוֹבֵר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנִכְנַס בִּפְשִׁתָּנוֹ לְתוֹךְ הַחֲנוּת, וְדָלְקָה בְּנֵרוֹ שֶׁל חֲנֻנְיָנִי, וְהִדְלִיק אֶת הַבִּירָה, מִן הָאֲגַף וְלַחוּץ - חֲנֻנְיָנִי חַיָּב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיְתָה לְפָנָיו אִצְטַוָּה[4] וְהִדְלִיק - פָּטוּר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה לְפָנָיו אִצְטַוָּה, וְהִדְלִיק - חַיָּב. וְכֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּנֵר חֲנֻכָּה - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהִנִּיחַ בִּרְשׁוּת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין זֶה וּבֵין זֶה - חַיָּב, כְּגוֹן אֵלּוּ מְסַכְּכִין עַל פִּתְחֵי חֲנוּיוֹתֵיהֶן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בֶּחָג, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהֶן רְשׁוּת, וּבָא אַחֵר וְהֶזֵּק בָּהֶן - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

ו,יד חֹמֶר בְּשׁוֹר שֶׁאֵין בְּבוֹר, וּבְבוֹר שֶׁאֵין בְּשׁוֹר, שֶׁהַשּׁוֹר חַיָּב בַּכֹּפֶר וְחַיָּב בִּשְׁלֹשִׁים שֶׁל עֶבֶד. נִגְמַר דִּינוֹ - אָסוּר בַּהֲנָאָה וְדַרְכּוֹ לֵילֵךְ וּלְהַזִּיק, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּבּוֹר. חֹמֶר בַּבּוֹר, שֶׁהַבּוֹר מוּעָד לְעוֹלָם, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשׁוֹר.

---

[3] שֶׁהָיְתָה מְרֻבָּה (גִּירְסַת מְכִילְתָּא מִשְׁפָּטִים).

[4] סַפְסָלִים הָעוֹמְדִים עַל רַגְלַיִם.

תּוֹסֶפְתָּא

חֹמֶר בְּשׁוֹר שֶׁאֵין בְּאֵשׁ, וּבְאֵשׁ שֶׁאֵין בְּשׁוֹר: שֶׁהַשּׁוֹר חַיָּב בְּכוּפְרִין, וְחַיָּב בִּשְׁלֹשִׁים שֶׁל עֶבֶד, וְנִגְמָר דִּינוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה, וְאִם מְסָרוֹ לְחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן - חַיָּב, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּאֵשׁ. חֹמֶר בָּאֵשׁ, שֶׁהָאֵשׁ מוּעֶדֶת לְעוֹלָם, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשׁוֹר.

חֹמֶר בְּבוֹר שֶׁאֵין בָּאֵשׁ, וּבָאֵשׁ שֶׁאֵין בְּבוֹר: חֹמֶר בְּבוֹר, שֶׁהַבּוֹר מְסָרוֹ לְחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן - חַיָּב, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּאֵשׁ. חֹמֶר בָּאֵשׁ, שֶׁהָאֵשׁ דַּרְכָּהּ לֵילֵךְ וּלְהַזִּיק, וּמוּעֶדֶת לֶאֱכֹל דָּבָר הָרָאוּי לָהּ, וְדָבָר שֶׁאֵין רָאוּי לָהּ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּבוֹר.

מַסֶּכֶת בָּבָא קַמָּא פֶּרֶק שְׁבִיעִי

ז,א הַגַּנָּב - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל, וְאִם טָבַח וּמָכַר - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. הַגַּזְלָנִים - בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ אֵין מְשַׁלְּמִין אֶלָּא קֶרֶן. שֶׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: וְכִי מַה רָאָתָה תּוֹרָה לְהַחְמִיר בְּגַנָּב יוֹתֵר מִבְּגַזְלָן? אָמַר לָהֶם: גַּזְלָן, הִשְׁוָה עֶבֶד לְקוֹנוֹ. וְגַנָּב, חָלַק כָּבוֹד לְעֶבֶד יוֹתֵר עַל כְּבוֹד קוֹנוֹ, כְּבֵיכוֹל, עָשָׂה גַּנָּב אֶת עַיִן הָעֶלְיוֹנָה שֶׁאֵינָהּ רוֹאָה. וְאֶת הָאֹזֶן שֶׁאֵינָהּ שׁוֹמַעַת, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָהוּ כט, טו): "הוֹי הַמַּעֲמִיקִים מֵה׳ לַסְתִּר" וְגוֹ׳. "וַיֹּאמְרוּ לֹא יִרְאֶה" וְגוֹ׳ (תְּהִלִּים צד, ז). "אֹמְרִים אֵין ה׳ רֹאֶה אֹתָנוּ עָזַב ה׳ אֶת הָאָרֶץ" (יְחֶזְקֵאל ט, יב). רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מָשְׁלוּ מָשָׁל מִשֵּׁם רַבָּן גַּמְלִיאֵל, לְמַה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לִשְׁנַיִם שֶׁעָשׂוּ מִשְׁתֶּה בְּעִיר אַחַת, אֶחָד קָרָא אֶת בְּנֵי הָעִיר וְאֶת הַמֶּלֶךְ לֹא קָרָא, וְאֶחָד לֹא קָרָא לֹא הַמֶּלֶךְ וְלֹא אֶת בְּנֵי הָעִיר, אֵיזֶה מֵהֶן עוֹנְשׁוֹ מְרֻבֶּה? זֶה שֶׁקָּרָא אֶת בְּנֵי הָעִיר וְאֶת הַמֶּלֶךְ לֹא קָרָא, עוֹנְשׁוֹ מְרֻבֶּה יֶתֶר מִן הַשֵּׁנִי! אָמַר רַבִּי עֲקִיבָה: מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ: ׳טָבַח וּמָכַר - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה׳? מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתְּרֵשׁ בַּחֵטְא.

ז,ב חֲמִשָּׁה דְּבָרִים הָיָה רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אוֹמֵר כְּמִין חֹמֶר: מִפְּנֵי מַה גָּלוּ יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל יֶתֶר מִכָּל הָאֲרָצוֹת כֻּלָּן? מִפְּנֵי שֶׁבֵּית אַבְרָהָם אֲבִיהֶם הָיָה מִשָּׁם. מָשְׁלוּ מָשָׁל, לְמַה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאִשָּׁה שֶׁקִּלְקְלָה עַל בַּעְלָהּ, לְהֵיכָן מְשַׁלְּחָהּ? לְבֵית אָבִיהָ!

הַשָּׁלֵם

בַּלּוּחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת הוּא אוֹמֵר (שְׁמוֹת לב, טז): "וְהַלֻּחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה" וְגוֹ׳, וּבַשְּׁנִיּוֹת מַעֲשֵׂה מֹשֶׁה (שָׁם): "וְהַמִּכְתָּב מִכְתַּב אֱלֹהִים". מָשְׁלוּ מָשָׁל, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁקִּדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה, הוּא מֵבִיא אֶת הַלַּבְלָר, וְאֶת הַקַּלְמוֹס, וְאֶת הַדְּיוֹ, וְאֶת הַשְּׁטָר, וְאֶת הָעֵדִים. קִלְקְלָה, הִיא מְבִיאָה אֶת הַכֹּל, דַּיָּהּ שֶׁיִּתֵּן לָהּ הַמֶּלֶךְ כְּתַב ׳הַכֶּף יָד׳ שֶׁלּוֹ.

הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (וַיִּקְרָא ד, כב): "אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא" - אַשְׁרֵי הַדּוֹר שֶׁהַנָּשִׂיא שֶׁלּוֹ מֵבִיא חַטָּאת עַל שִׁגְגָתוֹ.

"וְרָצַע אֲדוֹנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ" (שְׁמוֹת כא, ו). וְכִי מַה נִּשְׁתַּנָּה אֹזֶן יֶתֶר לִרְצֹעַ מִכָּל אֵיבָרָיו? לְפִי שֶׁשָּׁמְעָה מֵהַר סִינַי (וַיִּקְרָא כה, נה): "כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים" - עֲבָדַי הֵם! וּפְרַק מִמֶּנּוּ עֹל שָׁמַיִם וְהִמְלִיךְ עָלָיו עֹל בָּשָׂר וָדָם, לְפִיכָךְ אָמַר הַכָּתוּב: ׳תָּבוֹא אֹזֶן וְתִרְצַע שֶׁלֹּא שָׁמְרָה אֶת מַה שֶּׁשָּׁמְעָה׳. דָּבָר אַחֵר: הוּא לֹא רָצָה לְהִשְׁתַּעְבֵּד לְקוֹנוֹ - יָבֹא וְיִשְׁתַּעְבֵּד לִבְנוֹתָיו.

וְאוֹמֵר (דְּבָרִים כז, ה): "מִזְבַּח אֲבָנִים לֹא תָנִיף עֲלֵיהֶן בַּרְזֶל". וְכִי מַה רָאָה הַכָּתוּב לִפְסֹל אֶת הַבַּרְזֶל, יֶתֶר מִכָּל מִינֵי מַתָּכוֹת? מִפְּנֵי שֶׁהַחֶרֶב נַעֲשָׂה מִמֶּנּוּ, וְהַחֶרֶב סִימָן פְּרִעָנוּת, וְהַמִּזְבֵּחַ סִימָן כַּפָּרָה, מַעֲבִירִים דָּבָר שֶׁסִּימַן פְּרִעָנוּת מִדָּבָר שֶׁסִּימַן כַּפָּרָה. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, וּמַה אֲבָנִים שֶׁאֵינָן לֹא רוֹאוֹת וְלֹא שׁוֹמְעוֹת וְלֹא מְדַבְּרוֹת, עַל שֶׁמַּטִּילוֹת כַּפָּרָה בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, אָמַר הַכָּתוּב: "לֹא תָנִיף עֲלֵיהֶן בַּרְזֶל", בְּנֵי תוֹרָה שֶׁהֵן כַּפָּרָה לָעוֹלָם - עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁלֹּא לִיגַּע בָּהֶן אֶחָד מִכָּל הַמַּזִּיקִין כֻּלָּן.

הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים כז, ו): "אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת מִזְבַּח ה׳ אֱלֹהֶיךָ" - אֲבָנִים שֶׁמַּטִּילוֹת שָׁלוֹם! וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, וּמַה אֲבָנִים שֶׁאֵינָן לֹא רוֹאוֹת וְלֹא שׁוֹמְעוֹת

תּוֹסֶפְתָּא

וְלֹא מִדַּבְּרוֹת, עַל שֶׁמַּטִּילוֹת שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶן שֶׁבַּשָּׁמַיִם, אָמַר הַמָּקוֹם: יִהְיוּ שְׁלֵמִים לְפָנַי, בְּנֵי תוֹרָה, שֶׁהֵן שָׁלוֹם בָּעוֹלָם - עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁיִּהְיוּ שְׁלֵמִים לְפָנַי הַמָּקוֹם.

ז,ג שִׁבְעָה גַּנָּבִין הֵן: הָרִאשׁוֹן שֶׁבְּכֻלָּן - גּוֹנֵב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת, וְהַמְסָרֵב בַּחֲבֵרוֹ לְאוֹרְחוֹ[5], וְאֵין בְּלִבּוֹ לִקְרוֹתוֹ, וְהַמַּרְבֶּה לוֹ בְּתִקְרוּבוֹת וְיוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל, וְהַמְפַתֵּחַ לוֹ חָבִיּוֹת שֶׁמְּכוּרוֹת לְחֶנְוָנִי, וְהַמְעַוֵּל בְּמִדּוֹת, וְהַמְשַׁקֵּר בְּמִשְׁקָלוֹת, וְהַמְעָרֵב הַנּוּרָה בְּתִלְתָּן[6], וְאֶת הַחֹמֶץ בְּשֶׁמֶן, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ אֵין הַשֶּׁמֶן מְקַבֵּל כְּלוּם[7], לְפִיכָךְ מוֹשְׁחִין בּוֹ אֶת הַמְּלָכִים, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמַּעֲלִין עָלָיו, שֶׁאִלּוּ הָיָה יָכוֹל לִגְנֹב דַּעַת הָעֶלְיוֹנָה - הָיָה גּוֹנֵב, שֶׁכָּל הַגּוֹנֵב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת נִקְרָא 'גַּנָּב', שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹאֵל ב טו, ו): "וַיְגַנֵּב אַבְשָׁלוֹם אֶת לֵב אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל"; מִי גָּדוֹל 'גּוֹנֵב' אוֹ 'נִגְנָב'? הֲוֵי אוֹמֵר 'נִגְנָב', שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁנִּגְנַב וְשׁוֹתֵק!

וְכֵן מָצִינוּ, כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִין לִפְנֵי הַר סִינַי, בִּקְּשׁוּ לִגְנֹב דַּעַת הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כד, ז): "כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע"; כִּבְיָכוֹל 'נִגְנַב' הוּא לָהֶם, תַּלְמוּד לוֹמַר (דְּבָרִים ה, כח): "מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לְיִרְאָה אֹתִי" וְגוֹ'; אִם תֹּאמַר שֶׁאֵין הַכֹּל גָּלוּי לְפָנָיו, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (תְּהִלִּים עח, לו-לז): "וַיְפַתּוּהוּ בְּפִיהֶם וּבִלְשׁוֹנָם יְכַזְּבוּ לוֹ וְלִבָּם לֹא נָכוֹן עִמּוֹ וְלֹא נֶאֶמְנוּ בִּבְרִיתוֹ",

[5] שֶׁמְּבַקֵּשׁ הַרְבֵּה מֵחֲבֵרוֹ שֶׁיָּבוֹא לְהִתְאָרֵחַ אֶצְלוֹ, אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵין בְּלִבּוֹ לִקְרוֹתוֹ, הֲרֵי זֶה גּוֹנֵב דַּעְתּוֹ.

[6] נוּרָה הוּא מִין צֶמַח גָּרוּעַ בְּטַעֲמוֹ וּמַרְאִיתוֹ כְּתִלְתָּן.

[7] הֵינוּ שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁעֶצֶם הַשֶּׁמֶן שֶׁהוּא נוֹתֵן לוֹ – הוּא יָפֶה מִכְּלִי שֶׁמֶן פְּגֹם, אֲבָל הוּא גּוֹנֵב אֶת דַּעְתּוֹ בְּמִדָּתוֹ, שֶׁסְּבוּר שֶׁנּוֹתֵן לוֹ בִּשְׁבִילוֹ עַל הַשַּׁלְחָן כְּלִי מָלֵא שֶׁמֶן, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהַחֹמֶץ נִמְצָא לְמַטָּה, וְהַשֶּׁמֶן צָף עַל גַּבָּיו.

הַשָּׁלֵם

אַף עַל פִּי כֵן (שָׁם פְּסוּק לח): "וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן" וְגוֹ'; וְאוֹמֵר (מִשְׁלֵי כו, כג): "כֶּסֶף סִיגִים מְצֻפֶּה עַל חָרֶשׂ שְׂפָתַיִם דֹּלְקִים וְלֵב רָע".

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בּוֹא וּרְאֵה כַּמָּה חֲבִיבָה מְלָאכָה לִפְנֵי מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, שׁוֹר מִפְּנֵי שֶׁבִּטְּלוֹ מִמְּלַאכְתּוֹ - מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה. שֶׂה מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ מְלָאכָה - מְשַׁלֵּם אַרְבָּעָה. רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אוֹמֵר: בּוֹא וּרְאֵה, כַּמָּה חָס הַמָּקוֹם עַל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, שׁוֹר, מִפְּנֵי שֶׁמְּהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו - מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה. שֶׂה, מִפְּנֵי שֶׁטּוֹעֲנוֹ - מְשַׁלֵּם אַרְבָּעָה.

לְמַעְלָה מֵהֶן, גָּנַב אֶת הָאֲסוּרִין בַּהֲנָיָה - שֶׁפָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. אֶת הַשְּׁטָרוֹת, וְאֶת הַקַּרְקָעוֹת, וְאֶת הַהֶקְדֵּשׁוֹת - אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא קֶרֶן. אֶת הַבְּהֵמָה, וְאֶת הָעוֹפוֹת, וְאֶת הַכְּסוּת, וְאֶת הַפֵּרוֹת, וְאֶת הַכֵּלִים -מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל. אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר בַּהֲנָאָה[8] - יֵשׁ לוֹ הֶתֵּר לְאַחַר זְמַן.

הַגּוֹנֵב אֶת הַשּׁוֹר, טְבָחוֹ וּמְכָרוֹ - מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה. שֶׂה - מְשַׁלֵּם אַרְבָּעָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כא, לז): "חֲמִשָּׁה בָקָר יְשַׁלֵּם תַּחַת הַשּׁוֹר". לְמַעְלָה מֵהֶן, הַגּוֹנֵב אֶת בֶּן חוֹרִין - שֶׁנִּדּוֹן עָלָיו בְּנַפְשׁוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (מִשְׁלֵי כט, ד): "חוֹלֵק עִם גַּנָּב שׂוֹנֵא נַפְשׁוֹ" וְגוֹ'.

מָשְׁלוּ מָשָׁל, לְמַה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאֶחָד שֶׁטּוֹעֵן וְיָצָא מִבֵּית חֲבֵרוֹ, מְצָאוֹ אֶחָד, וְאָמַר לוֹ: מַה זֶּה פְּלוֹנִי? אָמַר לוֹ: טוֹל חֶלְקְךָ, וְאַל תַּגִּיד! לְאַחַר זְמַן מְצָאוֹ בַּעַל גְּנֵבָה, אָמַר לוֹ: מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עָלֶיךָ, אִם לֹא רָאִיתָ אָדָם שֶׁטָּעַן כֵּלִים וְיָצָא מִתּוֹךְ בֵּיתִי. אָמַר לוֹ: שְׁבוּעָה שֶׁאֵינִי יוֹדֵעַ מָה אַתָּה סָח;

[8] אַף עַל פִּי שֶׁפָּטֵר חֲמוֹר אִסּוּר עַכְשָׁו בַּהֲנָאָה, אֲבָל כֵּיוָן שֶׁבְּיָדוֹ לִפְדּוֹתוֹ בְּשָׁה, וְיֵשׁ לוֹ הֶתֵּר לְאַחַר זְמַן, הֲרֵי זֶה נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ זֶה שֶׁלּוֹ. וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם, אֶלָּא מַה שֶׁבֵּין זֶה לָזֶה, שֶׁהָיָה יָכוֹל לִפְדּוֹתוֹ בְּשָׁה.

תוֹסֶפְתָּא

עַל זֶה נֶאֱמַר: "חוֹלֵק עִם גַּנָּב שׂוֹנֵא נַפְשׁוֹ אָלָה יִשְׁמַע וְלֹא יַגִּיד".

אֲבָל **הַמִּתְגַּנֵּב מֵאַחַר חֲבֵרוֹ, וְהוֹלֵךְ וְשׁוֹנֶה פִּרְקוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּקְרָא גַּנָּב - זוֹכֶה לְעַצְמוֹ!** שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי ו, ל): "לֹא יָבוּזוּ לַגַּנָּב כִּי יִגְנוֹב" וְגוֹ'. סוֹף שֶׁמִּתְמַנֶּה פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר וּמְזַכֶּה אֶת הָרַבִּים, וְזוֹכֶה לְעַצְמוֹ, וּמְשַׁלֵּם עַל מַה שֶּׁבִּידוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי ו, לא): "וְנִמְצָא יְשַׁלֵּם שִׁבְעָתַיִם" וְגוֹ'; וְאֵין 'שִׁבְעָתַיִם' אֶלָּא דִּבְרֵי תוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים יב, ז): "אֲמָרוֹת ה' אֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת וְגוֹ' מְזֻקָּק שִׁבְעָתָיִם".

ז,ד גָּנַב וְנָתַן לְאַחֵר וְטָבַח, גָּנַב וְנָתַן לְאַחֵר וּמָכַר, גָּנַב וְנָתַן לְאַחֵר וְהֶחְלִיף, גָּנַב וְהִקְדִּישׁ, גָּנַב וְנָתַן בְּמַתָּנָה, גָּנַב וְנָתַן בַּהֲקָפָה, גָּנַב וּפָרַע אֶת חוֹבוֹ, גָּנַב וְשָׁלַח סִבְלוֹנוֹת לְבֵית חָמיו - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. הַגּוֹנֵב אֶת הַקִּטֶּעֶת, וְאֶת הַחֲגֹרֶת, וְאֶת הַסּוּמָא, הַגּוֹנֵב שֶׁל שְׁתָּפִין - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. הַשְּׁתָּפִין שֶׁגָּנְבוּ - מְשַׁלְּמִין תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל, וּפְטוּרִים מִתַּשְׁלוּמֵי שְׁלִשָּׁה.

ז,ה הַגּוֹנֵב טְרֵפָה וּמְכָרָהּ - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. כֹּלְאַיִם וּמְכָרוֹ - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה; דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל בִּלְבַד. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַכִּלְאַיִם מִן הָרְחֵל, וּמִן הַגְּדִי - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. מִן הַכּוּי - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל, וּפָטוּר מִתַּשְׁלוּמֵי שְׁלִשָּׁה.

הַגּוֹנֵב פָּרָה מְעֻבֶּרֶת וְטָבְחָהּ - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. מְעֻבֶּרֶת וְיָלְדָה, וְאַחַר כָּךְ טָבַח אֶת עֻבָּרָהּ - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל וּפָטוּר מִתַּשְׁלוּמֵי שְׁלִשָּׁה. הַגּוֹנֵב פָּרָה מְעֻבֶּרֶת וְיָלְדָה, וְאַחַר כָּךְ טָבְחָהּ, שְׁמֹנָה וְהִכְחִישָׁה - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל כִּשְׁעַת הַגְּנֵבָה. וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה כִּשְׁעַת טְבִיחָה וּמְכִירָה. כְּחוּשָׁה וְהִשְׁמִינָה - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל כִּשְׁעַת גְּנֵבָה, וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה כִּשְׁעַת טְבִיחָה וּמְכִירָה.

הַשָּׁלֵם

הַגּוֹנֵב פָּרָה וְטָבְחָהּ וּמְכָרָהּ, שׁוֹר הַנִּסְקָל וּטְבָחוֹ, עֶגְלָה עֲרוּפָה וְטָבְחָהּ, וְהַטּוֹבֵחַ לַעֲבוֹדָה זָרָה - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַד שֶׁתְּהֵא זְבִיחָה מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה אוֹמֵר: יוֹם הַכִּפּוּרִים הֲרֵי הוּא כְּשַׁבָּת לְתַשְׁלוּמִין.

ז,ו מְכָרָהּ חוּץ מֵרַגְלָהּ, חוּץ מִקַּרְנָהּ, וְחוּץ מִגִּזְזָתָהּ - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: חוּץ מִיָּדָהּ וְחוּץ מֵרַגְלָהּ - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל. חוּץ מִקַּרְנָהּ, וְחוּץ מִגִּזְזָתָהּ - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. רַבִּי אוֹמֵר: חוּץ מִדָּבָר שֶׁהַנִּשְׁמָה תְּלוּיָה בּוֹ - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. חוּץ מִדָּבָר שֶׁאֵין הַנִּשְׁמָה תְּלוּיָה בּוֹ - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל, וְאֵין מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה.

ז,ז גָּנַב בִּרְשׁוּת וְטָבַח וּמְכָר, אִם הִגְבִּיהַּ וְנָתַן לְפִדְיוֹן בְּנוֹ - הֲרֵי זֶה חַיָּב. וְאִם לָאו - פָּטוּר. נָתַן לְפִדְיוֹן בְּנוֹ, לְבַעַל חוֹבוֹ, וְלָאִשָּׁה בִּכְתֻבָּתָהּ - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. הִגְבִּיהַּ וּנְתָנוֹ לְפִדְיוֹן בְּנוֹ וּלְבַעַל חוֹבוֹ, וְלָאִשָּׁה בִּכְתֻבָּתָהּ - מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי. הָיָה עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְטָבַח וּמָכַר - אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא קֶרֶן.

ז,ח הַגּוֹנֵב תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל, אֶת הַשְּׁטָרוֹת וְאֶת הַקַּרְקָעוֹת וְאֶת הַהֶקְדֵּשׁוֹת, אֶחָד קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְאֶחָד קָדָשִׁים קַלִּים - אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא קֶרֶן. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: קָדָשִׁים קַלִּים כְּהֶדְיוֹט, וּשְׁאָר כָּל הַקֳּדָשִׁים - אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא קֶרֶן. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: בְּכוֹר כְּהֶדְיוֹט, וּשְׁאָר כָּל הַקֳּדָשִׁים - אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא קֶרֶן. אַבָּא יוֹסֵי בֶּן דּוֹסָאי אָמַר מִשֵּׁם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַגְּלִילִי: שְׁלָמִים כְּהֶדְיוֹט, וּשְׁאָר כָּל הַקֳּדָשִׁים - אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא קֶרֶן.

ז,ט שְׁנַיִם מְעִידִין בּוֹ שֶׁגָּנַב, וּשְׁנַיִם מְעִידִין בּוֹ שֶׁטָּבַח וּמָכַר, נִמְצְאוּ זוֹמְמִין - עַל טְבִיחָה וּמְכִירָה הוּא מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל, וְהֵן מְשַׁלְּמִין תַּשְׁלוּמֵי שְׁלִשָּׁה. נִמְצְאוּ זוֹמְמִין - עַל הַגְּנֵבָה הוּא פָּטוּר, וְהֵן

תּוֹסֶפְתָּא

מְשַׁלְּמִין תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל. נִמְצְאוּ זוֹמְמִין עַל זֶה וְעַל זֶה - חַיָּבִין, וְעַל זֶה נֶאֱמַר (דְּבָרִים יט, יט): "וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו".

שְׁנַיִם מְעִידִין בּוֹ שֶׁגָּנַב, וְהֵן מְעִידִין בּוֹ שֶׁטָּבַח וּמְכָר, נִמְצְאוּ זוֹמְמִין - עַל הַטְּבִיחָה הוּא מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל, וְהֵן מְשַׁלְּמִין תַּשְׁלוּמֵי שְׁלִשָׁה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁהֵן שְׁתֵּי עֵדְיוֹת, אֲבָל אֵינָם אֶלָּא עֵדוּת אַחַת: עֵדוּת שֶׁבָּטְלָה מִקְּצָתָהּ - בָּטְלָה כֻּלָּהּ. נִמְצְאוּ זוֹמְמִים -עַל טְבִיחָה וּמְכִירָה הוּא פָּטוּר, וְהֵן מְשַׁלְּמִין תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל. נִמְצְאוּ זוֹמְמִין עַל זֶה וְעַל זֶה - חַיָּבִין. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו".

"תֵּן לִי שׁוֹרִי"! וְאָמַר: "אֵין לִי אֶלָּא מְעוֹת". "תֵּן לִי מְעוֹת"! וְאָמַר: "אֵין לִי אֶלָּא בְּהֵמָה". "תֵּן לִי שְׁלִשָׁה אַרְבָּעָה שְׁוָרִים"! וְאָמַר: "אֵין לִי אֶלָּא אֶחָד". אִם הָיָה יָפֶה כְּדְמֵי כֻלָּן - שָׁמִין לוֹ.

מַסֶּכֶת בָּבָא קַמָּא פֶּרֶק שְׁמִינִי

ח,א הַגּוֹנֵב נֶפֶשׁ מֵאָחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֶחָד גּוֹנֵב אִישׁ וְאִשָּׁה וְגֵר, וְעֶבֶד מְשֻׁחְרָר שֶׁגָּנַבוּ - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. מָכַר, בֵּין לְאָבִיו בֵּין לְאָחִיו, בֵּין לְאֶחָד מִן הַקְּרוֹבִים - חַיָּב. גְּנָבוֹ וְלֹא מְכָרוֹ, אוֹ שֶׁמְּכָרוֹ וְעוֹמֵד בַּשּׁוּק - פָּטוּר. הַגּוֹנֵב אֶת הָעֲבָדִים - פָּטוּר. שְׁנַיִם מְעִידִין בּוֹ שֶׁגָּנַב, וּשְׁנַיִם מְעִידִין בּוֹ שֶׁמָּכַר, נִמְצְאוּ זוֹמְמִין עַל גְּנֵבָה - פָּטוּר, וְהֵן פְּטוּרִין. נִמְצְאוּ זוֹמְמִין עַל מְכִירָה - הוּא פָּטוּר וְהֵן פְּטוּרִין, עַל זֶה וְעַל זֶה נֶאֱמַר (דְּבָרִים יט): "וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו".

ח,ב הֵיכָן שׁוֹרִי שֶׁגָּנַבְתָּ? אָמַר לוֹ: אַתָּה מְכַרְתּוֹ לִי, אַתָּה נְתַתּוֹ לִי בְּמַתָּנָה, אָבִיךָ מְכָרוֹ לִי, אָבִיךָ נְתָנוֹ לִי בְּמַתָּנָה, וְהָעֵדִים מְעִידִין בּוֹ שֶׁגָּנַב וְטָבַח וּמְכָר - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. הוֹדָה לְאַחַר שְׁבוּעָה, אוֹ עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ עֵדִים - אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא קֶרֶן. מִשֶּׁבָּאוּ עֵדִים וּבֵין עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ עֵדִים - אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא קֶרֶן. הֵיכָן שׁוֹר שֶׁהִפְקַדְתִּי אֶצְלְךָ? וְאָמַר לוֹ: אֵינִי יוֹדֵעַ מַה אַתָּה סָח! אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ שֶׁאָבַד, וְהָעֵדִים מְעִידִים בּוֹ שֶׁאָכְלוֹ - אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא קֶרֶן. הוֹדָה, בֵּין מִשֶּׁבָּאוּ עֵדִים וּבֵין עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ עֵדִים - אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא קֶרֶן.

הֵיכָן שׁוֹרִי שֶׁגָּנַבְתָּ? וְאָמַר לוֹ: אַתָּה מְכַרְתּוֹ לִי, אַתָּה נְתַתּוֹ לִי בְּמַתָּנָה; אָבִיךָ מְכַר לִי, אָבִיךָ נְתָנוֹ לִי בְּמַתָּנָה; מַשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי, וְאָמַר: אָמֵן, וְהָעֵדִים מְעִידִין בּוֹ שֶׁגָּנַב, וּטְבָחוֹ וּמְכָרוֹ - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. הוֹדָה לְאַחַר שְׁבוּעָה, אוֹ עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ עֵדִים - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאָשָׁם. מִשֶּׁבָּאוּ עֵדִים - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה וְאָשָׁם.

ח,ג הֵיכָן שׁוֹרִי שֶׁגָּנַבְתָּ? וְאָמַר: תּוֹעֶה מְצָאתִיו וְטָבַחְתִּיו. מַשְׁבִּיעֶךָ, וְאָמַר אָמֵן, וְהָעֵדִים מְעִידִים שֶׁגָּנַב, מֵאֵלָּיו בָּא אֶצְלִי וְטָבַחְתִּיו. בַּשּׁוּק הָיָה עוֹמֵד וְטָבַחְתִּיו, מַשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי, וְאָמַר אָמֵן, וְהָעֵדִים מְעִידִים בּוֹ שֶׁגָּנַב - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל וְאָשָׁם. הוֹדָה לְאַחַר שְׁבוּעָה, אִם עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ עֵדִים הוֹדָה - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאָשָׁם. וְאִם מִשֶּׁבָּאוּ עֵדִים הוֹדָה - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל וְאָשָׁם. הֵיכָן שׁוֹרִי שֶׁהִפְקַדְתִּי אֶצְלְךָ? אָמַר: אֵינִי יוֹדֵעַ מַה אַתָּה סָח, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: אָבַד, מַשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי, וְאָמַר אָמֵן, וְהָעֵדִים מְעִידִים בּוֹ שֶׁאָכְלוֹ - אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא קֶרֶן. הוֹדָה לְאַחַר שְׁבוּעָה, בֵּין מִשֶּׁבָּאוּ עֵדִים וּבֵין עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ עֵדִים - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאָשָׁם. אָמַר לוֹ: נִגְנַב, מַשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי, וְאָמַר אָמֵן, וְהָעֵדִים מְעִידִים בּוֹ שֶׁגָּנַבוּ - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל. הוֹדָה לְאַחַר שְׁבוּעָה, עַד

שֶׁלֹּא בָּאוּ עֵדִים - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאָשָׁם. אִם מְשֻׁבָּאוּ עֵדִים - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל וְאָשָׁם, וְחוּמְשׁוֹ עוֹלֶה לוֹ מִתּוֹךְ כָּפְלוֹ; דִּבְרֵי רַבִּי יַעֲקֹב. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל הַמְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן - מְשַׁלֵּם חֹמֶשׁ וְאָשָׁם. וְכָל שֶׁאֵין מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן - אֵין מְשַׁלֵּם חֹמֶשׁ וְאָשָׁם, וְאֵין מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. מוֹסִיף, חֹמֶשׁ וְאָשָׁם זֶה אֵינוֹ בָּא מִכֹּחַ בְּעָלִים אֶלָּא מִכֹּחַ שְׁבוּעָה.

ח,ד אֵין פּוֹרְשִׁין נִשְׁבִּין לַיּוֹנִין, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה רָחוֹק מִן הַיִּשּׁוּב שְׁלֹשִׁים רִיס. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּמִּדְבָּר! אֲבָל בַּיִּשּׁוּב, אֲפִלּוּ מְאָה מִיל - הֲרֵי זֶה אָסוּר. אֵין מְגַדְּלִין תַּרְנְגוֹלִין בִּירוּשָׁלַיִם מִפְּנֵי הַקֳּדָשִׁים, וְאִם יֵשׁ לָהֶן גִּנָּה אוֹ אַשְׁפָּה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ אֵין מְגַדְּלִין בְּהֵמָה דַּקָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל מְגַדְּלִין בְּכוֹר בַּעַל מוּם שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְאִם הָיָה תָּם - אֲפִלּוּ עֶשֶׂר שָׁנִים - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וּמַה אֲנִי מְקַיֵּם "לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ שֵׂיוֹ נִדָּחִים" וְגוֹ' (דְּבָרִים כב), בַּמִּדְבָּרוֹת שֶׁבִּיהוּדָה בַּמִּדְבָּרוֹת שֶׁבִּכְפָר עֻמָּקִין. מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ: אֵין מְגַדְּלִין בְּהֵמָה דַּקָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל? מִפְּנֵי שֶׁמְּבִיאִין בְּהֵמָה דַּקָּה מִחוּץ לָאָרֶץ וְאֵין מְבִיאִין בְּהֵמָה גַּסָּה מֵחוּץ לָאָרֶץ. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: אֵין מְגַדְּלִין בְּהֵמָה דַּקָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל מְגַדְּלִין אוֹתָהּ קֹדֶם לְרֶגֶל שְׁלֹשִׁים יוֹם, קֹדֶם לְמִשְׁתֶּה בְּנוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְלֹא שֶׁתְּהֵא יוֹצְאָה וְרוֹעָה בַּשּׁוּק, אֶלָּא שֶׁתְּהֵא קְשׁוּרָה לְכַרְעֵי הַמִּטָּה.

שָׁאֲלוּ אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל: מַהוּ לְגַדֵּל בְּהֵמָה דַּקָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל? אָמַר לָהֶן מְקַיְּמִין אֶת הָעֲגוּנָה שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְהַטַּבָּח לוֹקֵחַ וּמוֹכֵר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְשַׁיֵּר אֶת הָאַחֲרוֹנָה שֶׁבָּהֶן יֶתֶר מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם.

כָּל הָאַשְׁכְּלוֹת שֶׁעָמְדוּ לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל, מִשֶּׁמֵּת מֹשֶׁה וְעַד שֶׁעָמַד יוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרֵדָה, וְיוֹסֵף בֶּן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם - אִי אֶפְשָׁר לִתֵּן בָּהֶן דִּפִּי, מִשֶּׁמֵּת יוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרֵדָה וְיוֹסֵף בֶּן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם, וְעַד שֶׁמֵּת יְהוּדָה בֶּן בָּבָא שֶׁהָיוּ כָּל מַעֲשָׂיו לְשֵׁם שָׁמַיִם, אֶלָּא שֶׁגִּדֵּל בְּהֵמָה דַּקָּה. כָּךְ הָיָה פַּעַם אַחַת, חָלָה, נִכְנַס רוֹפֵא אֶצְלוֹ, אָמְרוּ לוֹ: אֵין לְךָ רְפוּאָה אֶלָּא בְּחֶלֶב רוֹתֵחַ. לָקַח לוֹ עֵז וּקְשָׁרָהּ בְּכַרְעֵי הַמִּטָּה, וְהָיָה יוֹנֵק מִמֶּנָּה חֶלֶב רוֹתֵחַ, שֶׁהָיָה גוֹנֵחַ, פַּעַם אַחַת בִּקְּשׁוּ חֲכָמִים לִכְנַס אֶצְלוֹ, אָמְרוּ: הֵיאַךְ נִכְנַס אֶצְלוֹ? שֶׁלִּסְטִים עִמּוֹ בַּבַּיִת! וּכְשֶׁמֵּת, דִּקְדְּקוּ חֲכָמִים בְּמַעֲשָׂיו, וְלֹא מָצְאוּ בּוֹ עָוֹן, אֶלָּא זֶה בִּלְבַד, אַף הוּא אָמַר בִּשְׁעַת מִיתָה: יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁאֵין בְּיָדִי עָוֹן אֶלָּא זֶה בִּלְבַד - שֶׁעָבַרְתִּי עַל דִּבְרֵי חֲבֵרַי. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שְׁזוּרִי, מִבַּעֲלֵי בָתִּים הָיוּ בֵּית אַבָּא, וּמִפְּנֵי מַה חָרַב? מִפְּנֵי שֶׁדָּנוּ דִּינֵי מָמוֹנוֹת בְּאֶחָד, וְשֶׁגִּדְּלוּ בְּהֵמָה דַּקָּה, אַף עַל פִּי כֵן חֹרֶשׁ הָיָה לָנוּ סָמוּךְ לָעִיר, וְשָׂדֶה מַפְסֶקֶת בֵּינוֹ לָעִיר, שֶׁבְּהֵמָה נִכְנֶסֶת וְיוֹצֵא דֶּרֶךְ עָלֶיהָ.

רוֹעֶה שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִמְכּוֹר כֻּלָּן כְּאֶחָד, אֶלָּא מוֹכֵר וְהוֹלֵךְ עַל יָד עַל יָד, נָפְלוּ לוֹ חֲזִירִים וּכְלָבִים בִּירוּשָׁה - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִמְכּוֹר אוֹתָן כֻּלָּן כְּאֶחָד, אֶלָּא מוֹכֵר וְהוֹלֵךְ עַל יַד עַל יַד, נָדַר לִקַּח לוֹ בַּיִת וְלִקַּח לוֹ שָׂדֶה - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִקַּח לוֹ מִיָּד, אֶלָּא עַד שֶׁיִּמְצָא אֶת הֶהָגוּן לוֹ. מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁהֵצַר לָהּ בְּנָהּ, וְאָמְרָה: קוֹנָם כָּל מִי שֶׁיִּשְׁלַח אֵלַי, אֵינִי מַחֲזִירָתוֹ, וְיָדְעוּ בָהּ שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁאֵינָן הֲגוּנִים, קָפְצוּ עָלֶיהָ, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְאָמְרוּ: לֹא נִתְכַּוְּנָה זוֹ אֶלָּא עַד שֶׁתִּמְצָא אֶת הֶהָגוּן לָהּ.

ח,ה כְּשֵׁם שֶׁאֵין מְגַדְּלִין בְּהֵמָה דַּקָּה - כָּךְ אֵין מְגַדְּלִין חַיָּה דַּקָּה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: מְגַדְּלִין כְּלָבִים, כּוּפְּרִים, וְחֻלְדּוֹת הַסְּנִיאִין, וַחֲתוּלִין, וְהַקּוֹפּוֹת - דְּבָרִים הַמְּנַקִּין אֶת הַבַּיִת, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ אֵין מְגַדְּלִין כְּלָבִים בַּיִּשּׁוּב - אֲבָל מְגַדְּלִין בַּעֲיָרוֹת הַסְּמוּכוֹת לַסָּפָר. בַּיָּמִים קוֹשְׁרִים אוֹתָן בְּשַׁלְשֶׁלְאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל וּמַתִּירִין אוֹתָן בַּלֵּילוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַמְגַדֵּל כְּלָבִים כְּמִגְדַּל חֲזִירִין.

תּוֹסֶפְתָּא

ח,ו צַד אָדָם יוֹנֵי שׁוֹבָךְ מִתּוֹךְ שֶׁלּוֹ. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁהוֹשִׁיבָן כְּתַקָּנָתָן. לֹא הוֹשִׁיבָן כְּתַקָּנָתָן - אָסוּר בָּהֶן, וּמֻתָּר בְּגִדּוּלֵיהֶם. אֲבָל צָדִין חַיָּה וָעוֹף מִכָּל מָקוֹם, וְאֵין נִמְנָעִין. בָּרִאשׁוֹנָה שֶׁהָיוּ שְׁבָטִים כְּתִקָּנָן, אָמְרוּ: אֵין אָדָם פּוֹרֵשׁ חֵרְמוֹ וּמַעֲמִיד סְפִינָתוֹ בְּתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרָיו, אֲבָל צָדִין בַּחֹכִים וּבַמְכֻמּוֹרִים בְּכָל מָקוֹם וְאֵין נִמְנָעִין, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִפְרֹשׁ אֶת הַקֶּלַע וְיַעֲמִיד אֶת הַסְּפִינָה.

אֵין הַשְּׁבָטִים צָדִין דָּגִים מִיַּמָּהּ שֶׁל טְבֶרְיָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֶׁל נַפְתָּלִי. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ מָלֵא חֶבֶל שֶׁל חֵרֶם לִדְרוֹמוֹ שֶׁל יָם, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לג): "יָם וְדָרוֹם יְרָשָׁה"; דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: "יָם" - זֶה יַמָּהּ שֶׁל סוֹכְנִי. "דָּרוֹם" - זֶה יַם הַגָּדוֹל. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: תְּלוּשִׁין שֶׁבַּמִּדְבָּר - הֲרֵי הֵן שֶׁל כָּל הַשְּׁבָטִים. וּמְחֻבָּרִין - הֲרֵי הֵן שֶׁל אוֹתוֹ הַשֵּׁבֶט.

וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֵין לְךָ כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט, שֶׁלֹּא הָיָה נוֹטֵל בָּהָר וּבַשְּׁפֵלָה וּבַנֶּגֶב, וְכֵן לִפְנֵיהֶם, הַחִתִּי וְהָאֱמוֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִיזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי - יַרְדֵּן שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (יְהוֹשֻׁעַ יג): "הַיַּרְדֵּן וּגְבוּל". וְאוֹמֵר (בַּמִּדְבָּר לד): "וּמֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן יְרִחוֹ קֶדְמָה מִזְרָחָה יַרְדֵּן שֶׁבִּירִחוֹ"; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (בַּמִּדְבָּר לה): "כִּי אַתֶּם עוֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן אַרְצָה כְּנָעַן", כֵּיוָן שֶׁאַתֶּם עוֹבְרִים אֶת הַיַّרְדֵּן הֲרֵי אַתֶּם בְּאֶרֶץ כְּנַעַן. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: תְּחוּמֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁבַּכְּתוּבִים - נִדּוֹנִין כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

מַסֶּכֶת בָּבָא קַמָּא פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

ט,א הַשּׁוֹר, וְהַבּוֹר, וְהַמַּבְעֶה, וְהַהֶבְעֵר, שׁוֹמֵר חִנָּם וְהַשּׁוֹאֵל, נוֹשֵׂא שָׂכָר וְהַשּׁוֹכֵר, נֶזֶק צַעַר וְרִפּוּי וְשֶׁבֶת וּבֹשֶׁת. חָבַל בּוֹ חֲמִשָּׁה - נוֹתֵן לוֹ חֲמִשָּׁה. אֵינוֹ אֶלָּא אַרְבָּעָה - נוֹתֵן לוֹ אַרְבָּעָה. אֵינוֹ אֶלָּא שְׁלֹשָׁה - נוֹתֵן לוֹ שְׁלֹשָׁה. אֵינוֹ אֶלָּא שְׁנַיִם - נוֹתֵן לוֹ שְׁנַיִם. אֵינוֹ אֶלָּא אֶחָד -נוֹתֵן לוֹ אֶחָד.

הַשָּׁלֵם

בְּנֵזֶק כֵּיצַד? הִכָּהוּ וְקָטַע יָדוֹ, וְקָטַע רַגְלוֹ, אֵין רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ עוֹשֶׂה סֶלַע בְּיוֹם, וּכְאִלּוּ עוֹשֶׂה מָנֶה בְּיוֹם, אֶלָּא רוֹאִין אוֹתָן כְּאִלּוּ חִגֵּר שׁוֹמֵר קִשּׁוּאִין. וְאִם תֹּאמַר: לָקָתָה מִדַּת הַדִּין? מִדַּת הַדִּין לֹא לָקָתָה! שֶׁכְּבָר נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי יָדוֹ וּדְמֵי רַגְלוֹ. אֲבָל הִכָּהוּ וְצָמְתָה יָדוֹ. הִכָּהוּ וְצָמְתָה רַגְלוֹ - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ עוֹשֶׂה סֶלַע בַּיּוֹם - נוֹתֵן לוֹ סֶלַע בַּיּוֹם. מָנֶה - נוֹתְנִין לוֹ מָנֶה בַּיּוֹם, וְנוֹתְנִין לוֹ כָּל נִזְקוֹ. וּבְכֻלָּן - שֶׁמִּין וְנוֹתְנִין לוֹ מִיָּד. לְפִיכָךְ אִם מִתְנַוְּנָה וְהוֹלֵךְ, אֲפִלּוּ חָמֵשׁ שָׁנִים - אֵין לוֹ אֶלָּא מַה שֶּׁאָמְדוּהוּ, הִבְרִיא - נוֹתֵן לוֹ מַה שֶּׁאָמְדוּהוּ, עַד כַּמָּה נוֹתֵן לוֹ? עַד כְּדֵי שֶׁיַּבְרִיא. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: נוֹתֵן לוֹ. זָכָה מָזוֹן. עָלוּ בוֹ צְמָחִים מֵחֲמַת הַמַּכָּה וְנִסְתְּרָה הַמַּכָּה - חַיָּב לְרַפְּאוֹתוֹ, וְחַיָּב לִתֵּן לוֹ דְּמֵי שִׁבְתּוֹ. שֶׁלֹּא מֵחֲמַת הַמַּכָּה אוֹ שֶׁעָבַר עַל דִּבְרֵי הָרוֹפֵא - פָּטוּר.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲפִלּוּ עָלוּ בוֹ צְמָחִים מֵחֲמַת הַמַּכָּה, וְנִסְתְּרָה הַמַּכָּה - חַיָּב לְרַפְּאוֹתוֹ, וּפָטוּר מִלִּתֵּן שִׁבְתּוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל שֶׁחַיָּב לְרַפְּאוֹתוֹ - חַיָּב לִתֵּן לוֹ שִׁבְתּוֹ. וְכָל שֶׁפָּטוּר מִלְּרַפְּאוֹתוֹ - פָּטוּר מִלִּתֵּן לוֹ שִׁבְתּוֹ.

ט,ב הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ וַאֲמָדוּהוּ לְמִיתָה - אוֹמְדִין אוֹתוֹ לְחַיִּים. לְחַיִּים - אֵין אוֹמְדִין אוֹתוֹ לְמִיתָה. אֲמָדוּהוּ לְמִיתָה - חַיָּב מִיתָה וּפָטוּר מִן הַמָּמוֹן. אֲמָדוּהוּ לְמָמוֹן - חַיָּב מָמוֹן וּפָטוּר מִן הַמִּיתָה. אֲמָדוּהוּ לְמִיתָה וְהֵקֵל מִמָּה שֶׁהָיוּ - אוֹמְדִים אוֹתוֹ לְמָמוֹן שִׁנְיָה. מֵאֵימָתַי נוֹתֵן לוֹ? מִשָּׁעָה שֶׁהִכָּהוּ. אֲמָדוּהוּ לְחַיִּים - מְשַׁלֵּם נֶזֶק צַעַר רִפּוּי וְשֶׁבֶת וּבֹשֶׁת לַיּוֹרְשִׁין. אֲמָדוּהוּ לְמִיתָה וְהֵקֵל מִמָּה שֶׁהָיָה, הִכְבִּיד וְאַחַר כָּךְ מֵת - אוֹמְדִים אוֹתוֹ, אִם מֵחֲמַת מַכָּה רִאשׁוֹנָה מֵת - הֲרֵי זֶה חַיָּב. וְאִם לָאו - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: אֲפִלּוּ מֵת מֵחֲמַת מַכָּה רִאשׁוֹנָה - פָּטוּר.

תּוֹסֶפְתָּא

וְעוֹד זוֹ דָּרַשׁ רַבִּי נְחֶמְיָה (שְׁמוֹת כא): "אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמַּכֶּה", וְכִי עָלְתָה עַל לֵב שֶׁיְּהֵא זֶה מְהַלֵּךְ בַּשּׁוּק, וְזֶה נֶהֱרָג עַל יָדוֹ, אֶלָּא אֲפִלּוּ מֵת מֵחֲמַת מַכָּה רִאשׁוֹנָה - פָּטוּר.

ט,ג הַחוֹבֵל בִּבְנוֹ וּבִתּוֹ גְּדוֹלִים - חַיָּב בַּכֹּל. בְּעַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים שֶׁל אֲחֵרִים - מוּצִיאִין מִיָּדוֹ. וְשֶׁל בִּתּוֹ - נוֹתְנִין לָהּ מִיַּד. וְשֶׁל בְּנוֹ -עוֹשֶׂה לוֹ בָּהֶן סְגֻלָּה מִיַּד. בְּבָנָיו וּבְנוֹתָיו קְטַנִּים שֶׁל עַצְמוֹ - פָּטוּר מִן הַכֹּל. הַחוֹבֵל בִּבִתּוֹ קְטַנָּה - נִזְקָהּ שֶׁלָּהּ, וְהַשְּׁאָר - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. חָבְלוּ בָּהּ אֲחֵרִים - נִזְקָהּ שֶׁלָּהּ, וְהַשְּׁאָר עוֹשֶׂה לָהּ בָּהֶן סְגֻלָּה. וְאִם מֵתָה - אָבִיהָ יוֹרְשָׁהּ. הַחוֹבֵל בִּבְנוֹ גָּדוֹל - חַיָּב בַּכֹּל. בְּעַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים - חַיָּב בַּכֹּל וּפָטוּר מִן הַשֶּׁבֶת, מִפְּנֵי שֶׁשִּׁבְתּוֹ שֶׁלּוֹ. חָבַל יֶתֶר מִן הָרָאוּי לָהֶן - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

הָאָב הַמַּכֶּה אֶת בְּנוֹ, וְהָרַב הָרוֹדֶה אֶת תַּלְמִידוֹ, וְכָלָן שֶׁהִכּוּ וְשֶׁהִזִּיקוּ - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין. חָבְלוּ יֶתֶר מִן הָרָאוּי לָהֶן - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. שָׁלִיחַ בֵּית דִּין שֶׁהִכָּה בִּרְשׁוּת בֵּית דִּין וְהִזִּיק - פָּטוּר. אֲבָל חָבַל יֶתֶר מִן הָרָאוּי לוֹ - הֲרֵי זֶה חַיָּב. רוֹפֵא אֻמָּן שֶׁרִפֵּא בִּרְשׁוּת בֵּית דִּין וְהִזִּיק - פָּטוּר. חָבַל יֶתֶר מִן הָרָאוּי לוֹ - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

ט,ד הַמְבַיֵּשׁ אֶת חֲבֵרוֹ עָרוּם - הֲרֵי זֶה חַיָּב, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה מְבַיֵּשׁוֹ עָרוּם לִמְבַיֵּשׁוֹ לָבוּשׁ. בִּיְּשׁוּ בַּמֶּרְחָץ - הֲרֵי זֶה חַיָּב, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה מְבַיֵּשׁוֹ בַּמֶּרְחָץ לִמְבַיֵּשׁוֹ בַּשּׁוּק. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה הַמִּתְבַּיֵּשׁ מִן הַיָּקָר לַמִּתְבַּיֵּשׁ מִן הַפָּגוּם. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה גָּדוֹל הַמִּתְבַּיֵּשׁ לְקָטָן הַמִּתְבַּיֵּשׁ. הַחוֹבֵל בְּחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן - חַיָּב בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים וּפָטוּר מִן הַבֹּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶן בֹּשֶׁת. רַבִּי אוֹמֵר: חֵרֵשׁ יֵשׁ לוֹ בֹּשֶׁת, קָטָן אֵין לוֹ בֹּשֶׁת. הַחוֹבֵל שׁוֹטֶה, פְּעָמִים יֵשׁ לוֹ בֹּשֶׁת וּפְעָמִים אֵין לוֹ בֹּשֶׁת. סוּמָא - רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין לוֹ בֹּשֶׁת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יֵשׁ לוֹ בֹּשֶׁת.

ט,ה הַחוֹבֵל בְּאִשְׁתּוֹ, בֵּין שֶׁחָבַל בָּהּ הוּא, בֵּין שֶׁחָבְלוּ בָּהּ אֲחֵרִים - מוּצִיאִין מִיָּדוֹ וְיִלְקַח בָּהֶן קַרְקָעוֹת, וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה אוֹמֵר: בֹּשֶׁת שֶׁבַּסֵּתֶר - לָהּ שְׁנֵי חֲלָקִים וְלוֹ אֶחָד. בֹּשֶׁת שֶׁבְּגָלוּי - לוֹ שְׁנֵי חֲלָקִים וְלָהּ אֶחָד. שֶׁלּוֹ - נוֹתְנִין לוֹ מִיָּד. וְשֶׁלָּהּ - יִלְקַח בָּהֶן קַרְקַע וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת.

הַחוֹבֵל בְּחַיָּבֵי גְלִיּוֹת בֵּית דִּין - חַיָּב בַּכֹּל. בְּחַיָּבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ - חַיָּב. מִשֶּׁנִּגְמַר דִּינוֹ - פָּטוּר. הַיּוֹצֵא לֵהָרֵג וְחָבַל בַּאֲחֵרִים - חַיָּב. חָבְלוּ בּוֹ אֲחֵרִים - פְּטוּרִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף הוּא שֶׁחָבַל בַּאֲחֵרִים - פָּטוּר, שֶׁאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ לַאֲמִידַת בֵּית דִּין. מַעֲתָּה הָרוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ, וְנֶהְפַּךְ הַנִּרְדָּף וְחָבַל בּוֹ, אוֹ שֶׁחָבְלוּ בּוֹ אֲחֵרִים - פְּטוּרִין. שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר לה): "וְלֹא תִקְּחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רוֹצֵחַ".

הֲרָגוֹ וְהָרַג אֶת בְּהֶמְתּוֹ כְּאֶחָד, וְקָטַע אֶת יָדוֹ כְּאֶחָד. הֲרָגוֹ וְסִמֵּא אֶת עֵינוֹ כְּאֶחָד - פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כא): "וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ". הָא אִם יֵשׁ אָסוֹן - אֵין נֶעֱנָשׁ. אֲבָל הָרַג אֶת בְּהֶמְתּוֹ וְאַחַר כָּךְ הֲרָגוֹ. קָטַע אֶת יָדוֹ וְאַחַר כָּךְ הֲרָגוֹ. סִמֵּא אֶת עֵינוֹ וְאַחַר כָּךְ הֲרָגוֹ - חַיָּב, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כב): "דְּמִים לוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם". זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁחָלָה עָלָיו מִיתָה וְתַשְׁלוּמִין כְּאֶחָד - פָּטוּר. מִיתָה וְאַחַר כָּךְ תַּשְׁלוּמִין, תַּשְׁלוּמִין וְאַחַר כָּךְ מִיתָה - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

ט,ו הַחוֹבֵל בְּאָבִיו וְאִמּוֹ וְעָשָׂה בָּהֶן חַבּוּרָה, אֲפִלּוּ שׁוֹגֵג - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּדּוֹן בְּנַפְשׁוֹ. הָרוֹבֵעַ וְהַנִּרְבָּע, אֲפִלּוּ שׁוֹגֵג - פָּטוּר. מִפְּנֵי שֶׁנִּדּוֹן בְּגוּפוֹ. הִדְלִיק גָּדִישׁ שֶׁל חֲבֵרוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֲפִלּוּ שׁוֹגֵג - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּדּוֹן בְּנַפְשׁוֹ. הַגּוֹנֵב כִּיסוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְהוֹצִיאוֹ בְּשַׁבָּת - הֲרֵי זֶה חַיָּב, שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּב בִּגְנֵבַת הַכִּיס עַד שֶׁלֹּא תָּבֹא שַׁבָּת. אִם הָיָה מְגֻרָר בּוֹ וְיוֹצֵא - פָּטוּר. הָעוֹשֶׂה מוּם בַּמַּקְדָּשִׁין - אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא חֲצִי נֶזֶק.

ט,ז הִכָּה אֶת הָאִשָּׁה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ - מְשַׁלֵּם נֶזֶק צַעַר רִפּוּי שֶׁבֶת וּבֹשֶׁת לָאִשָּׁה, וּוְלָדוֹת לַבַּעַל, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כא): "וְנָגְפוּ אִשָּׁה

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

הָרָה"; מַה תַּלְמוּד לוֹמַר הָרָה? וְלָדוֹת - לְבַעַל הַרְיוֹן. נִתְגָּרְשָׁה מִזֶּה וְנִשֵּׂאת לָזֶה, נִתְגָּרְשָׁה מִזֶּה וְנִשֵּׂאת לָזֶה, נִתְגָּרְשָׁה מִזֶּה וְנִשֵּׂאת - וְלָדוֹת לְבַעַל הַרְיוֹן. הָיְתָה מְעֻבֶּרֶת מִגֵּר וְעֻבָּד מְשֻׁחְרָר, וְלָדוֹת שֶׁל גֵּר וְעֻבָּד מְשֻׁחְרָר, לְפִיכָךְ אִם מֵת - הֲרֵי זֶה זָכָה.

ט,ח הַחוֹבֵל בְּעַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים, בֵּינוֹ לְבֵינָן - הֲרֵי אֵלּוּ נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין. הַחוֹבֵל בְּעַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים בֵּינוֹ לְבֵינָן - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָנָס. הַמַּכֶּה אֶת עַבְדּוֹ, מְכָרוֹ לְאַחֵר וָמֵת - פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כא): "וְהִכָּהוּ וָמֵת תַּחַת יָדוֹ", עַד שֶׁתְּהֵא מַכָּתוֹ וּמִיתָתוֹ בִּרְשׁוּתוֹ. עֶבֶד שֶׁחָבַל בְּעַצְמוֹ - יוֹצֵא לְחֵרוּת, וְנוֹתֵן לְרַבּוֹ. הָאִשָּׁה שֶׁחָבְלָה בְּבַעְלָהּ - אֵין מַפְסֶדֶת כְּתֻבָּתָהּ כְּלוּם. וּכְשֵׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ לִמְכּוֹר כְּתֻבָּתָהּ וְהִיא תַּחְתָּיו - כָּךְ אֵין מַפְסֶדֶת כְּתֻבָּתָהּ וְהִיא תַּחְתָּיו.

ט,ט עֶבֶד שֶׁאָמַר לְרַבּוֹ: "הִפַּלְתָּ אֶת שִׁנִּי וְסִמֵּיתָ אֶת עֵינִי - תֵּן לִי דְּמֵי עֵינִי". הָרַב אוֹמֵר: "סִמֵּיתִי אֶת עֵינֶיךָ וְהִפַּלְתִּי אֶת שִׁנְּךָ - טוֹל דְּמֵי שִׁנְּךָ"; עֶבֶד נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל. הַמּוֹכֵר אֶת עַבְדּוֹ, בֵּין מִתְכַּוֵּן לוֹ וּבֵין שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן לוֹ, יָצָא בֶּן חוֹרִין. הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּמִתְכַּוֵּן - יוֹצֵא בֶּן חוֹרִין, וּבְשֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן - לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין. רַבּוֹ רוֹפֵא וְאָמַר לוֹ: "רַפֵּא אֶת עֵינִי זוֹ", וְסִמְּאָהּ. "שִׁנִּי זוֹ", וַעֲקָרָהּ - שֹׁחֵק בּוֹ וְיָצָא בֶּן חוֹרִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין. וְכָלָן, אִם אָמַר לְאַחֵר לַעֲשׂוֹת לוֹ כֵּן - לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין. הִכָּהוּ נֶגֶד עֵינוֹ וְאֵינוֹ רוֹאֶה, נֶגֶד אָזְנוֹ וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ - לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִכָּהוּ" - עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה. עַל עֵינוֹ וְאֵינוֹ רוֹאֶה, עַל אָזְנוֹ וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ - יָצָא בֶּן חוֹרִין.

הִכָּהוּ עַל מֹחוֹ וְיָרְדוּ מַיִם וְחָפוּ אֶת עֵינָיו, וְיָצְאוּ בְּנוֹת מֶלֶךְ וְסִמֵּא אֶת עֵינָיו - יָצָא בֶּן חוֹרִין. הִכָּהוּ עַל עֵינוֹ וְכָהֲתָה, עַל שִׁנּוֹ וְנָדְדָה, אִם הָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן - לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין. וְאִם לָאו - יָצָא בֶּן חוֹרִין. הָיְתָה עֵינוֹ כֵּהָה וְסִמְּאָהּ, שִׁנּוֹ נִדּוּדָה וַעֲקָרָהּ, אִם הָיָה

הַשָּׁלֵם

יָכוֹל לִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן לְשֶׁעָבַר - יָצָא בֶּן חוֹרִין. אִם לָאו - לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין.

ט,י הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ וּמֵת - יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין. מֵת הַנֶּחְבָּל - יִתֵּן לְיוֹרְשָׁיו. הַנֶּחְבָּל, בֵּין שֶׁיֵּשׁ שָׁם טַעֲנָה וּבֵין שֶׁאֵין שָׁם טַעֲנָה - הֲרֵי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל. רַבִּי יְהוּדָה הָיָה קוֹרֵא אוֹתָהּ הַכַּחְכֵּחַ, וְכָל זְמַן שֶׁהֵן חוֹכְכִין זֶה אֶת זֶה - הֲרֵי אֵלּוּ נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין. הָיָה נָשׁוּךְ, מָקוֹם שֶׁאֵין יָכוֹל לִישׁוֹךְ אֶת עַצְמוֹ - נוֹטֵל שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה. לְאַחַר זְמַן, זֶה אוֹמֵר חָבַלְתָּ וְזֶה אוֹמֵר לֹא חָבַלְתִּי - הֲרֵי זוֹ כְּאַחַת מִכָּל הַטְּעָנוֹת.

ט,יא הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בִקֵּשׁ הַחוֹבֵל מִן הַנֶּחְבָּל - הַנֶּחְבָּל צָרִיךְ שֶׁיְּבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כ): "וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֶל הָאֱלֹהִים".

וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּרֵעֵי אִיּוֹב, שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב מב): "וְעַתָּה קְחוּ לָכֶם שִׁבְעָה פָרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים", מַה הוּא אוֹמֵר? (אִיּוֹב מב): וַה' שָׁב אֶת שְׁבוּת אִיּוֹב בְּהִתְפַּלְלוֹ בְּעַד רֵעֵהוּ" וְגוֹ'.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבָּן גַּמְלִיאֵל: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים יג): "וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ וְהִרְבֶּךָ" וְגוֹ', זֶה סִימָן יְהֵא בְּיָדְךָ, כָּל זְמַן שֶׁאַתָּה רַחְמָן - הָרַחֲמָן מְרַחֵם עָלֶיךָ.

הִכָּהוּ בְּאַחַר יָדוֹ, בְּנֵיָר, וּבִפְנָקָס, בְּעוֹרוֹת שֶׁאֵין עֲבוּדִין, בְּטִמּוּס שֶׁל שְׁטָרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ - נוֹתֵן אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁמַּכָּה שֶׁל צַעַר, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁמַּכָּה שֶׁל בִּזָּיוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים ג): "קוּמָה ה' הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהַי כִּי הִכִּיתָ אֶת כָּל אוֹיְבַי" וְגוֹ'. (מִיכָה ד): "בְּשֵׁבֶט עַל הַלְּחִי" וְגוֹ' (יְשַׁעְיָה נ): "גֵּוִי נָתַתִּי לְמַכִּים" וְגוֹ'.

וּכְשֵׁם שֶׁחַיָּב עַל נִזְקֵי חֲבֵרוֹ - כֵּן הוּא חַיָּב עַל נִזְקֵי עַצְמוֹ. הָרַק וְטָשׁ בְּפָנָיו כְּנֶגֶד חֲבֵרוֹ, וְתָלַשׁ בִּשְׂעָרוֹ, מְקָרֵעַ אֶת כְּסוּתוֹ, מְשַׁבֵּר אֶת כֵּלָיו, מְפַזֵּר אֶת מְעוֹתָיו בַּחֲמָתוֹ - פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְדִינוֹ מָסוּר לַשָּׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ט): "וְאַךְ אֶת דִּמְכֶם לְנַפְשֹׁתֵיכֶם מִיַּד נַפְשֹׁתֵיכֶם אֶדְרוֹשׁ".

תּוֹסֶפְתָּא

הַשָּׁלֵם

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי חַלְפָּאֵי בֶּן אַגְרָא שֶׁאָמַר מִשֵּׁם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: מְתָּלֵשׁ בִּשְׂעָרוֹ, מְקָרֵעַ אֶת כְּסוּתוֹ, מְשַׁבֵּר אֶת כֵּלָיו, מְפַזֵּר אֶת מְעוֹתָיו בַּחֲמָתוֹ - יְהֵא בְּעֵינֶיךָ כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁאִלּוּ אָמַר לוֹ יִצְרוֹ: לֵךְ וַעֲבֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - הָיָה עוֹבֵד, שֶׁכָּךְ הִיא עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל יֵצֶר הָרַע.

הָאוֹמֵר: "סַמֵּא אֶת עֵינַי שֶׁהִזִּיקַתְנִי"; "קְטַע אֶת יְדֵי שֶׁהִזִּיקַתְנִי" - פָּטוּר. אֲנָסוּהוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְנָטְלוּ מָמוֹנוֹ בְּפָנָיו - פָּטוּר. נָטַל וְנָתַן לָהֶן - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

עלות השחר 4:35 סו"ז קר"ש - בג"א 8:48 סו"ז תפלה - בג"א 10:13 שקיעה 8:17	נץ החמה 5:48 סו"ז קר"ש - גר"א 9:24 סו"ז תפלה - גר"א 10:37 צה"כ לשיטת ר"ת 9:30	**בבלי:** חולין פז **ירושלמי:** בבא בתרא ג **תוספתא:** בבא קמא ג **נ"ך:** שופטים יד **רמב"ם:** שופר וסכה ולולב ח	יב 12	ראשון Sunday	26 JUL
עלות השחר 4:36 סו"ז קר"ש - בג"א 8:49 סו"ז תפלה - בג"א 10:13 שקיעה 8:16	נץ החמה 5:49 סו"ז קר"ש - גר"א 9:25 סו"ז תפלה - גר"א 10:37 צה"כ לשיטת ר"ת 9:29	**בבלי:** חולין פח **ירושלמי:** בבא בתרא ד **תוספתא:** בבא קמא ד **נ"ך:** שופטים טו **רמב"ם:** שקלים א	יג 13	שני Monday	27 JUL
עלות השחר 4:36 סו"ז קר"ש - בג"א 8:49 סו"ז תפלה - בג"א 10:13 שקיעה 8:15	נץ החמה 5:49 סו"ז קר"ש - גר"א 9:25 סו"ז תפלה - גר"א 10:37 צה"כ לשיטת ר"ת 9:28	**בבלי:** חולין פט **ירושלמי:** בבא בתרא ה **תוספתא:** בבא קמא ה **נ"ך:** שופטים טז **רמב"ם:** שקלים ב	יד 14	שלישי Tuesday	28 JUL
חמשה עשר באב עלות השחר 4:37 סו"ז קר"ש - בג"א 8:49 סו"ז תפלה - בג"א 10:14 שקיעה 8:14	נץ החמה 5:50 סו"ז קר"ש - גר"א 9:25 סו"ז תפלה - גר"א 10:38 צה"כ לשיטת ר"ת 9:27	**בבלי:** חולין צ **ירושלמי:** בבא בתרא ו **תוספתא:** בבא קמא ו **נ"ך:** שופטים יז **רמב"ם:** שקלים ג	טו 15	רביעי Wednesday	29 JUL
עלות השחר 4:38 סו"ז קר"ש - בג"א 8:50 סו"ז תפלה - בג"א 10:14 שקיעה 8:13	נץ החמה 5:51 סו"ז קר"ש - גר"א 9:26 סו"ז תפלה - גר"א 10:38 צה"כ לשיטת ר"ת 9:26	**בבלי:** חולין צא **ירושלמי:** בבא בתרא ז **תוספתא:** בבא קמא ז **נ"ך:** שופטים יח **רמב"ם:** שקלים ד	טז 16	חמישי Thursday	30 JUL
עלות השחר 4:39 סו"ז קר"ש - בג"א 8:50 סו"ז תפלה - בג"א 10:14 שקיעה 8:12	נץ החמה 5:52 סו"ז קר"ש - גר"א 9:26 סו"ז תפלה - גר"א 10:38 צה"כ לשיטת ר"ת 9:25	**בבלי:** חולין צב **ירושלמי:** בבא בתרא ח **תוספתא:** בבא קמא ח **נ"ך:** שופטים יט **רמב"ם:** קדוש החודש א	יז 17	ששי Friday	31 JUL
עקב, פרק ד עלות השחר 4:40 סו"ז קר"ש - בג"א 8:51 סו"ז תפלה - בג"א 10:14 שקיעה 8:11	נץ החמה 5:53 סו"ז קר"ש - גר"א 9:27 סו"ז תפלה - גר"א 10:38 צה"כ לשיטת ר"ת 9:24	**בבלי:** חולין צג **ירושלמי:** בבא בתרא ט **תוספתא:** בבא קמא ט **נ"ך:** שופטים כ **רמב"ם:** קדוש החודש ב	יח 18	הפטרה: ותאמר ציון שב"ק Shabbos	1 AUG

הדלקת הנרות Candle Lighting 7:54

זמן מוצש"ק Shabbos Ends 9:24

סזק"ל חודש אב ליל ד' כל הלילה

וֶוער עֶס הָאט לִיב אַ צַדִּיק, דַארְף אַכְטוּנְג גֶעבֶּן אַז סְ'זָאל נִישְׁט אַרוֹיסְגֵיין אַ שְׁלֶעכְטֶע נָאמֶען אוֹיף דֶעם צַדִּיק.

(סֵפֶר הַמִּדּוֹת אוֹת צַדִּיק סִימָן ס"ט)